

CANKAR

**HLAPEC JERNEJ
IN NJEGOVA PRAVICA**

**JERNEJ SZOLGALEGÉNY
IGAZSÁGA**

M

81047

OSZK

MOSTOVI
HIDAK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

POMURSKA ZALOŽBA

17

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EURÓPA KÖNYVKIADÓ

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

IVAN CANKAR

HLAPEC JERNEJ
IN NJEGOVA
PRAVICA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

POMURSKA ZALOŽBA
MURSKA SOBOTA
1976

IVAN CANKAR

JERNEJ
SZOLGALEGÉNY
IGAZSÁGA

FORDÍTOTTA
AVGUST PAVEL

Országos Széchényi Könyvtár

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST
1976

János Cankar

MB 81.047

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

1977. évi A. 1186 sz.
LELTÁRI SZÁM

*Ob stoletnici rojstva
Ivana Cankarja
in
devetdesetletnici rojstva
Avgusta Pavla*

*Megjelent Ivan Cankar
születésének századik
és
Avgust Pavel születésének
kilencvenedik évfordulójára*

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

To povest vam pripovedujem, kakor se je po resnici vršila z vsemi svojimi nekrščanskimi krivicami in z vso svojo veliko žalostjo. Nobene laži ni zraven, nič lepih besed in nobene hinavščine. Obstrmeli so ljudje na Betajnovi in so plahi povesili glave, zakaj vzdignilo se je na hribu in je stopilo v dolino kakor črna smrt. Velika in tiha senca je stopila v dolino: glava teman oblak, noge silne jagredi na loki; svetla kosa, na rami sloneča, pa se je bleščala tja do Ljubljane.

Starega Sitarja so pokopali; Bog mu daj nebesa, blag človek je bil. Zvon je odzvonil, župnik se je preoblekel, pogrebci so se napotili v krčmo. Sedli so za dolgo mizo pri Stržinarju, vsi črno oblečeni, resni in zamišljeni, ženske objokane; hlapec Jernej, dolg, star in siv, kakor je bil, je sedel na klop pod oknom; otrl si je čelo z rdečim robcem in je zavzdihnil.

»Vsi pojdemo; jaz, mislim, bom prvi stopil v njegovo gaz!«

Pa je rekel mladi Sitar:

»No, Jernej, ti pa sediš tam široko in ošabno, kakor gospodar! Kdo je dedoval, ti ali jaz? Prvo besedo si zinil, prvi nisi!«

Jernej se je veselo nasmehnil in je veselo pogledal.

Úgy mondom el ezt a történetet, ahogy egész szörnyűséges igazságtalanságával és nagy-nagy szomorúságával valójában megeseett. Egyetlen szót hozzá nem toldottam, szemernyi sem szépítettem rajta. Megdőbbentek akkor az emberek Betajnovában,* és riadtan lógatták fejüket. Mert a dombtetőről óriási, barna árnyék tornyosodott a magasba, majd halkan, sötéten a völgybe lépett, mintha maga a halál őfelsége volna. Óriási, néma árnyék: koromfekete viharfelhő volt a feje; a berek sudár jegenyéi voltak a lábai; vállán villogó kaszája pedig egészen Ljubljanaig fénylett-rémlett.

Az öreg Sitart eltemették. Adjon neki az Úr örök nyugalom. Jó ember volt. Ahogy elnémult a harangszó, a pap átöltözködött, a gyásznép pedig lassan elindult a Stržinar kocsmája felé. A kocsmában hosszú asztal köré telepedtek. Mind fekete ünneplőben, mind komolyan, elgondolkozva; az asszonyok kisírt szemekkel. Jernej, a szikár, ősz hajú szolga-legény az ablak alatti padra helyezkedett, hom-

* Betajnova: szimbolikus jelentésű helynév, több helyütt is előfordul Cankar írásaiban. Olyan elmaradt, isten háta mögötti zugra gondolt vele az író, ahol az embereknek sejtelmük sincs a társadalmi igazságról.

»Zmerom si bil norčav in poreden, pa tak ostaneš, Tone! Meni pa se prav in dobro zdi, da te ni potrla bridkost — moškim vino, solze babam!«

In je točil in vzdignil kozarec, toda nihče ga ni vzdignil z njim.

Jernej je postavil kozarec na mizo, še preden se ga je dotaknil z ustnicami. Gledal je osupel gospodarja in družino in je videl same čemerne obraze.

»No, kaj?«

Leglo mu je na srce kakor težek mraz. Ne iz ust ne iz oči ni bilo odgovora.

»No, kaj? Ali sem zašel med mešetarje in cigane, da me gledate in nič ne govorite? Ali sedim z našo družino ali z iblajtarji, ki snujejo, kako bi me ukanili?«

Sitar pa je rekel:

»Ne zmerjaj nas, hlapec, z mešetarji, cigani in iblajtarji! Še preden si ga pokusil, si pijan!«

Trikrat se je ozrl Jernej po družini, od obraza do obraza; nato je prijel kozarec in je izlil vino v steklenico; počasi in dolgo je izlival, ker se mu je roka tresla. Nato je vstal, pa odkril se je in je držal klobuk z obema rokama. Dolg in upognjen je bil, ko je stal za mizo; kakor je bil upognjen, se je s sivo glavo skoro dotikal začrnelega trama na stropu; stal je tam, lica zgrbljena, zagorela, za silo obrita, oči žive in vedre pod košatimi obrvmi.

»Ni lepo od tebe, gospodar, tudi od vas ni lepo, družina, ljubi moji, da mi ne privoščite kaplje vina na pogrebščini! Bog vam blagoslovi obilno, kar boste jedli in pili, nisem vam zavi-

lokát megtörölte nagy, piros keszkenőjével, és fölsóhajtott:

— Igen! Mindnyájan elmegyünk! Azt hiszem, most én következem sorra.

A fiatal Sitar ezt felelte rá:

— Mi az, Jernej? Olyan rangosan ülsz ott, mintha te volnál a gazda! Hát kié az örökség? A tied, vagy az enyém? Elsőnek tetted le a garast, pedig utolsó vagy!

Jernej derús, megértő mosollyal tekintett rá.

— Mindig szerettél csipkelődni, Tone! Úgy látszik, ilyen is maradsz világeletemben. De hát jól is van így! Örömmel látom, hogy nem tört meg a szomorúság; a férfiak igyanak, az asszonyok ríjanak! — Töltött, és megemelte poharát, de senki sem emelte rá a magáét.

Jernej letette poharát, anélkül, hogy ivott volna. Megütődve nézett a gazdára, a családtagokra, a vendégekre: csupa idegen, fanyar arcot látott maga körül.

— No, mi az, emberek? Könyvtár

Jeges hidegség nehezedett a szívére. Mert minden ajak, minden szem néma maradt.

— Mi az, emberek? Kupeczek vagy cigányok közé keveredtem talán, hogy csak bámultok rám, de nem feleltek szavaimra? A családunkkal ülök-e egy asztalnál, vagy hitvány vámosokkal, akik azon törik fejüket, hogyan csaphatnának be?

Megszólalt Sitar:

— Ne cigányozz, ne hitványozz bennünket, szolgál! Berúgtál, mielőtt ittál volna!

Jernej háromszor is végigjáratta a szemét a jelenlevőkön, arcról arcra. Aztán fogta poharát,

den! Če ste naredili novo postavo, ubogal jo bom: mladim kruha, starcem kamen; zdravim ribo, bolnim kačo; spočitim jajce, trudnim škorpijona! Ne sodi hlapcu, da bi razdiral, kar je ustanovil gospodar!«

Mladi Sitar, nagel človek, je zardel od srda.

»Ni nam sila tvojih pridig, Jernej! Če ti vino ne diši, Bog s teboj!«

»Ošaben si, Jernej, gospodarjev gospodar!« je rekla Sitarica.

»Narobe hiša, kjer sedi hlapec na zapečku in briše škornje ob gospodarjev hrbet!« je rekla tašča.

»Narobe voz, ki ga vleče gospodar, hlapec pa drži vajeti!« je rekel svak.

»Narobe kmetija, kjer orje gospodar, ko se hlapec v senci ščeperi!« je rekel sosed.

In ko so rekli, se je Jernej še enkrat priklonil.

»Pametno je, kakor ste povedali, in nič krivice ni v vaših besedah. Zatorej vam blagoslovi Bog jed in pijačo, meni pa mirno vest in življenje brez greha!«

Tako je rekel hlapec Jernej in je pljunil na prag in je šel.

és a bort visszaöntötte belőle az üvegbe; lassan, sokáig csurgatta, mert remegett a keze. Azzal fölállt, levette kalapját ősz fejéről, s a két markában gyűrögette. Magas, sovány alakja meggörnyedt az asztal mögött, mégis majdhogynem a mennyezet füstös mestergerendáját érintette ősz fejével. Ott állt ráncos, napbarnította, borostás arcával, s nyílt tekintetű szeme élénken villogott seprűs, sűrű szemöldöke alól.

— Nem szép tőled, gazda, és tőletek sem szép, atyámfiai, hogy sajnáljátok tőlem ezt a korty bort az öreg Sitar halotti torán! Áldja meg az Isten bőségesen ételetek, italotok! Nem irigylem tőletek... Jól van! Ha új törvényt tettetek, hát ahhoz tartom magamat; kenyeret a fiataloknak, követ az öregeknek; halat az egészségeseknek, kígyót a betegeknek; tojást a pihenteknek, skorpiót a fáradtaknak! Nem illik a szolgálához, hogy lerombolja azt, amit a gazdája épített!

A fiatal Sitar — hirtelen, hörcsögös ember — rákvörös lett az indulattól.

— Nincs szükségünk, Jernej, a prédikációdra! Ha nem ízlik a borunk, isten veled!

— Mi szállt a fejedbe, Jernej? A gazdád gazdája akarsz lenni? — szólt Sitar felesége.

— Megverte az Isten azt a házat, ahol a szolga a kemencezugban ül, és a gazdája hátába törli a csizmáját — zsémbelt nagyanyó.

— Szép kis szekér, amit a gazda húz, s a szolga tartja a gyeplőjét! — vélte a sógor.

— Fölfordult világ, ha a gazda szánt, a szolga meg az árnyékban húsöl! — toldotta meg a szomszéd.

Ulapco Fovucj'

1.

L. 1822

I.

Zv. Cankar

L. 1822

To povest vam pripovedujem, kakor
se je po rečnici našila z vsem svojimi
nekrščanskimi krivicami in z vso svojo
veliko žalostjo. Potem laže ni preveč
~~potem laže~~ nič lepih besed in nobene
križarske. Obkrameli so ljudje na
Belažnovo in so plaki povesili glave,
zatoj vzdignilo se je na križu
in je stopilo v dolino kakor črna
smrt. Velika in bika senca je
stopila v dolino: glave temen oblak
noge silne jagnedi na toki; svetla
kosa, na rami slaneča, pa se je
bleščila tja do Ljubljane.

*

*

*

Starega Lidarja so pokopali; Beg
mu daj nebesa, blaz človek je bil.
Zven je odzvanil, župnik se je pre-
oblekel, pogrebi so se nepotili v kuno.
Sedli so pa dolgo migo pri Skrbinarju,

Ezeket mondták, és így mondták. Jernej szikár alakja még egyszer feléjük fordult emberséges szavaival:

— Okosan szóltatok, és szavaitokban nincsen egy csipetnyi kábaság. Áldja meg hát az Isten ételetek, italotok! Nekem meg adjon nyugodt lelkiismeretet és bűntelen életet!

Így szólt Jernej, az öreg szolgálégény, és elmenőben köpött egyet a küszöbre.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Šel je naravnost po stezi čez polje, ob potoku, ki se je skoro usahel gubil v belem pesku.

Vroč in tih dan je bil v maju; blizu je bila prezgodnja nevihta, tam že za zeleno goro; vse je molčalo na loki, na polju, zemlja se je bala nezgode in si ni upala dihati.

Ko je ugledal Jernej od daleč, tam pod klan-
cem, belo hišo z zelenimi okni, in hlev in skedenj in kaščo, se mu je storilo težko pri srcu. Tam ni bilo ne za pest prsti, na kateri bi se ne bil poznal trud njegovih rok, njegovega čela pot. Živi človek v hiši leto dni, živi deset let in štirideset let — in glejte, ljudje božji, hiša mu je podobna, kakor brat bratu, in ljubezen je med njima. In kadar pojde v daljne kraje po nemilem ukazu, bo jokal po hiši bolj kakor po bratu in bolj, kakor je nekoč jokal po materi.

Jerneju se je zazdelo, da ga tista zelena okna ne pozdravljajo več tako prijazno, kakor so ga pozdravljala zmerom; in da je na hiši, na vsem belem domu, kakor tiha bridkost vdove.

Bridkost pa je podobna zrnu, ki rodi tisočeren sad. Komaj vsejano v srce, se razraste bohotno, tako da tolažbi ni več ne prsti ne

A mezőn kanyargó gyalogúton lépdegélt, a patak mentén, amely csaknem kiszáradt medrének fehér homokjában. Meleg, csöndes májusi nap volt. Korai zivatar közeledett. Ott ólálkodott már a zöld dombsor mögött. A berek, a mező mélyen hallgatott. A föld rettegett az égiháborútól, és lélegzeni sem mert.

Mikor Jernej messziről megpillantotta a domb tövéen fehérülő, zöld zsalugáteres házat, az istállót, a pajtát, a hombárt: valami összeszorította a szívét. Hiszen nem volt a telken tenyérvnyi rög, melyet az ő fáradhatatlan keze meg nem forgatott s homlokának veritéke nem zsírosított volna. Az emberfia lakik egy évig, lakik tíz évig, lakik negyven évig a hajlékban, s lám, a hajlék apránként hozzá hasonul, mint testvér a testvérhez, és szeretet van köztük. És ha az ember a sors kegyetlen rendelkezéséből idegenbe indul, jobban megsiratja a hajlékot, mint a testvért, olykor jobban, mint édes szülőanyját.

Jernejnek úgy rémlett, mintha azok a zöld keretes ablakszemek már nem üdvözölnék olyan nyájasan, mint azelőtt mindig. És mintha a hajlékon, az egész fehér tanyán valamiféle halk, özvegyes keserűség zsarnokoskodna.

soka. In komaj užaljeno, je bilo srce Jerneju takoj vse obteženo in močno žalostno.

»Kaj si storil, gospodar, s hudo besedo, kaj si storil meni starcu? Zakaj si naredil, da je osramočen in potrtn na zimo, ki ni poznal bridkosti ne v daljni spomladi in ne vse dolgo poletje?«

Jernej ni stopil v hišo, tudi na polje ni pogledal; šel je v hlev in legel na steljo. Tam je mislil take misli, kakršnih nikoli prej.

— Štirideset let bo, tako je mislil, štirideset in nič manj, ko sem prestopil ta prag. Bajta je bila takrat, čemerna in ubožna, da je bilo gospodarja sram in hlapca. Pa je tekel pot v potokih, pa smo postavili dom, da je ženskam veselje, moškim čast. Kdo ga je postavil? Vsi so pomrli, trudni; ostal sem sam, poslednji gospodar. Na prostrano, blagoslovljeno polje gleda naš dom. Kdo je obdelal to prostrano polje, kdo ga je razširil? Vsi so pomrli, ostal sem sam, poslednji oralec, poslednji kosec... Glejte, čudo prečudno: štirideset let je rodila jablan, vrtu čast in gospodar; pa pride tujec, pa bi izkopal jablan ter jo presadil na kamen!... Glejte, čudo prečudno: štirideset let je robotal, da bi postavil dom, s svojim potom je pognojil polje in senožet; in ko je dom stal, ko sta bila rodovitna polje in senožet, pride človek — od kod pač pride? — in pravi: nisi prvi! Ter ga spodi v hlev, sam pa sede na zapeček in si baše pipo!...

Tako je mislil Jernej in je vstal, otepel si je steljo s črne pogrebne suknje in se je napotil v hišo. Tam si je slekel suknjo, zlezel je na

A keserűség pedig hasonló a maghoz, amely ezerszeres gyümölcsöt érlel. Alighogy a szívbe fészkelődött, máris buján szertegyökerezik, s mákszemnyi talaja sem marad a vigasztalódásnak. Jernejnek a szíve is, épp hogy belehullott a keserűség fekete magva, máris mélységesen és végzetesen szomorú lett.

»Mit műveltek, gazdám, zokszavaid öreg fejemmel? Miért akartad, hogy megszégyenüljön és összeroskadjon a tél beköszöntével az, aki híréből sem ismerte a keserűséget, sem távoli tavaszában, sem egész hosszú nyarának során?«

Nem lépett a házba, még csak a mezőre sem pillantott. Egyenesen az istállóba ment, s az alomra heveredett. Ott aztán olyan gondolatok kezdtek kavarni a fejében, amilyenek még soha azelőtt.

»Negyven éve — gondolta —, igen, egy fia nappal sem kevesebb negyven évnél, hogy átléptem ezt a küszöböt. Akkor még roskatag, nyomorult viskó volt, szégyene a gazdának, szégyene a szolgának egyaránt. De folyt, patakokban folyt a veríték, és hajlékot emeltünk az asszony nép örömére, a férfiak tisztességére. Kik emelték? Mind elvástak mellőlem, mind elhaltak. Magam maradtam, utolsó gazda! ... Széles, áldott mezőre néz a házunk. Ki művelte azt a széles mezőt, ki tágította, növelte? Mind elhaltak. Magam maradtam, utolsó szántóvető, utolsó arató... És — csudák csudája — negyven teljes évig gyümölcsözött az almafa, a kert dísze és büszkesége; és akkor jön egy idegen, és ki akarja ásni az almafát, és szikla

zapeček ter si je nabasal pipo. Čudoma je minila vsa potrto: smehljal se je in oči so mežikale pod košatimi obrvmi.

Prišla je dekla v hišo.

»Dobro se ti godi, Jernej! Dan je zunaj, vsi so na polju, ti pa sediš na zapečku!«

Jernej je vzel pipo iz ust in je nagubančil čelo.

»Poberi se, baba! Komu ukazuješ?«

Dekla je zaloputnila duri.

»Kaj jo je zbodlo, ženščuro?« se je začudil Jernej.

Pod večer, ko se je nebo pooblačilo, so se odprle duri na stežaj. Na pragu je stal Sitar, majal se je nekoliko, po strani mu je visel klobuk na uho. Jernej je gledal nejevoljno, ni vzel pipe iz ust.

»Kdo je prišel?« je zaklical Sitar.

Jernej je molčal.

»Kdo je prišel, vprašam?« Počasi je vzel Jernej pipo iz ust in se je nasmehnil.

»Lepo si se napil na pogrebščini svojega očeta! Spat se spravi, spat!«

S težkim korakom, da se je stresel pod, je stopil Sitar v izbo.

»Koga goniš spat, hlapec? Kdo je pijan, hlapec?«

Jernej je mirno sedel in mirno govoril, kakor da bi se pogovarjal o letini.

»Tebi sem rekel, da pojdi spat, zato ker si pijan!«

Osupnil je Sitar, nato pa so se mu napele žile na čelu, vrgel je klobuk na tla in je kričal.

hegyibe akarja ültetni!... Csudák szomorúságos csudája! Valaki kereken negyven évig robotolt, hajlékot emelt, verítékével zsírozta a rögöt, rétet; és amikor áll a hajlék, amikor a rög, a rét már buján virágzik, jön, honnan, honnan nem, jön egy ember, és azt mondja: »Te vagy a legutolsó!« És az istállóba kergeti, maga pedig a kemencezugban pöffeszkedik, és tömködi a pipáját!«

Ilyen gondolatok rajzottak Jernej agyában. Majd föltápáskodott, lerázta fekete gyászruhájáról az almot, és a ház felé indult. Ott a szobában levetette kabátját, fölkapaszkodott a kemence kuckójába, és tömni kezdte a pipáját. Minden levertsége, minden keserősége csudálatosképpen azonnal elmúlt; mosolygott, és szeme vidáman hunyorgott bozontos szemöldöke alatt.

Ekkor benyitott a szolgálólány.

— Ejnye! De jól megy dolgod, Jernej! Kint süt az Isten napja, mindenki kint izzad a mezőn, te meg a kemencekuckóban gubbasztasz!

Jernej leakasztotta a pipáját agyaráról, és összeráncolta homlokát.

— Hordd el magad a szemem elől! Kinek akarsz te parancsolni?!

A szolgálólány mérgesen becsapta az ajtót maga mögött.

»Mi lelte ezt a fehérnépet?« — csodálkozott utána Jernej.

Estefelé beborult az ég. Egyszer csak kitérült az ajtó, s a küszöbön megjelent Sitar kissé imbolygó alakja, hetykén félrecsapott

»Molči, hlapec! Nisem pokopal enega gospodarja, dvoje sem jih pokopal! Dol!«

Jernej se je smehljal in je stopil počasi z zapečka; nikamor se mu ni mudilo.

»Ali bo kaj?«

»Odpusti starim kostem! Še prideš do počitka!« se je smehljal Jernej.

Malo je omahnil, malo se je opotekel, ko je lezel Sitar na zapeček; prilezel je, sedel je široko, prešerno se je naslonil.

»Sezuj mi škornje!« je ukazal Sitar.

Jernej ni nič odgovoril, sedel je na klop in si je palil pipo, ki mu je bila ugasnila.

»Sezuj mi škornje!«

»Ali te še ni minila norčavost?« je rekel Jernej počasi in je puhnil dim. »Še diši po smrti v tej izbi; poklekni rajši in moli nocoj!«

In je sam pokleknil pred razpelo. Gospodar je gledal mrko, prižgal si je pipo, pljuval je preko izbe in je molčal, dokler ni Jernej odmolil. Jernej pa je vstal, gledal je v tla in je prijel za kljuko, da bi šel.

»Jernej!« je vzkliknil Sitar.

Jernej je stal pred durmi in je držal za kljuko.

»Da ti povem, Jernej!« je govoril Sitar hitro in pipa se mu je tresla v roki. »Da ti povem — išči si gospodarja drugod!«

Preko vsega obraza se je zasmejal Jernej in veselo je mežikal z očmi.

»A?«

Sitar je udaril s škornjem ob klop.

kalappal a fején. Jernej kedvetlenül nézte, s ki sem vette pipáját szájából.

— Ki jött meg? — harsant fel Sitar hangja. Jernej rá sem hederített.

— Azt kérdeztem: ki jött meg?

Jernej ráérősen húzta ki a pipát szájából, és elmosolyodott.

— Jól leszoptad magadat az édesapád halotti torán! Eredj, aludd ki magadat!

Sitar nehéz léptekkel, hogy csak úgy döngött alatta a padló, lépett a küszöbről a szobába.

— Kit küldesz aludni, te szolga? Ki részeg, te szolga?

Jernej azonban nyugodt maradt, és nyugodtan válaszolt, mintha csak az időjárásról, természetéről beszélgetne.

— Neked mondtam: eredj aludni, mert részeg vagy!

Sitar egy pillanatra elképedt, aztán kidagadtak nyakán az erek, kalapját a földre csapta, s teli torokból fölordított:

— Kuss! Szolga! Nem egy gazdát temettem tegnap; kettőtöket temettem! Takarodj onnan!

Jernej mosolygott, és lassan, kényelmesen lecihelődött a kemencezugból. Éppenséggel nem sietett.

— No, mi lesz?!

— Bocsásd meg öreg csontjaimnak! Még eleget heverhetsz te is! — mondta, tovább mosolyogva.

Sitar tántorgott, botladozott, amint fölfészkelődött a kuckóba. Aztán szélesen-kényesen terpeszkedett el odafönt.

»Kaj si oglušel, hlapec? Išči si drugega gospodarja, sem rekel! Opravil si pri meni, pri tej hiši opravil!«

Takrat se je zablislilo iz črnih nebes, zabobnelo je od daleč. Jernej se je odkril in se je pokrižal.

»Bog nas varuj vsega hudega! Ne delaj greha, mladi, Bogu se priporoči in svojemu patronu!«

In je odprl duri in je šel na hlev: tam je legel v seno in je zaspal truden; vse hude misli so šle iz srca.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Húzd le a csizmámat! — parancsolta gögösen fölülről.

Jernej egy szót sem szólt, leült a padkára, s újra rágyújtott kialudt pipájára.

— Hallod-e? Húzd le a csizmámat!

— Még nem múlt el gúnyolódó kedved? — szólt lassan Jernej, és fújta a kékes pipafüstöt szelíd szavaihoz. — Ebben a szobában még érzik a halotti gyertyák szaga. Jobban illenék letérdelned, és imádkoznod ma éjszaka!

És maga is odatérdelt a feszület elé. A gazdája mogorván, dühösen figyelte — miközben pipára próbált gyújtani —, s a kuckóból szerzetesét köpködött a szobába. De amíg Jernej imádkozott, hallgatott. Mikor aztán Jernej föltápászkodott, és indulóban kezét — földre szegezett, szomorkás tekintettel — a kilincsre tette, utánakiáltott:

— Jernej!

Jernej, kezét a kilincsen nyugtatva, megállt az ajtó mellett.

— Ide hallgass, Jernej! — hadarta Sitar, s a pipa megreszketett a kezében. — Ide hallgass: keress magadnak más gazdát!

Széles nevetésbe görbült Jernej egész ábrázata, és derűsen hunyorított szemével.

— Micsodaaa? ...

Sitar mérgesen toppantott csizmás lábával a lócán.

— Tán megsiketültél, szolga? Azt mondtam: keress magadnak más gazdát! Nálam kiszolgáltál! Ennél a háznál kitelt a becsületed.

vesi čisto obteženi, reeni in pamičljivi;
 ženske objokane; klapce žernej; dolgi,
 stari in sivi, kakor je bil, je sedel
 na klop pod oknom; strel si je
 čelo z rdečim robcem je razgledal.

"Vi pojdemo; jaz, mislim, bom
 prvi stopil v njegovo gap!"

Pa je rekel mladi Sitar:

"No, žernej, ti pa sediš tam
 široko in osabno, kakor gospodar!
 Kdo je dedoval, ti ali jaz? Tavo
 besedo si piniš, prvi nisi!"

Žernej se je veselo nasmehnil in
 je veselo pogledal.

"Zmiram si bil nerčan in poreden,
 pa tak ostaneš, Tave! Meni pa se
 pravi in dobro jdi, da se ni podrla
 bradavica - mečkim vino, solje
 babam!"

Ta je klical in je vzdignil kofarce,
 toda nihče ga ni vzdignil z njim.

Žernej je postavil kofarce na
 mizo, se preden se ga je dotaknil
 z metnicami. Gledal je vangel
 gospodarja in dišjuno in je videl

Akkor hirtelen vakító villám cikázott a sötét égbolton keresztül, és messziről megdördült az ég. Jernej leemelte kalapját, és keresztet vetett.

— Ments meg, Uram, minket minden rossztól! . . . Ne vétkezzél, fiatalember! Ajánld magadat Istenednek és védőszentednek kegyelmébe!

Kinyitotta az ajtót, és az istállóba indult. Ott belefeküdt a szénába, és fáradtan elaludt. És minden gyötrő gondolat kihullt a szívéből.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Kakor mlad, še objokan, že utolažen obraz, tako se je zasmajalo rosno jutro iz nevihte.

Jernej je stopil na prag, šel je okoli hleva in se je napotil, da bi pogledal na polje. Takrat je odprl Sitar okno, ozrl se je z zaspanim obrazom, kuštrav in čemeran; in je ugledal dolgega Jerneja, ki se je bil nameril na polje.

»Kam?«

Počasi se je okrenil Jernej.

»Na polje!«

»Na čigavo?«

»A?«

»Na čigavo polje?«

Jernej se je zasmajal naglas.

»Kaj se še nisi prespal? Še malo se odeni, če te glava boli!«

»Na čigavo polje?« je zaklical gospodar in kri mu je bušnila v lica.

»Na naše polje!« je odgovoril Jernej in je stal ob razoru miren, upognjen, roke na hrbtu.

»Kaj se to pravi: naše polje?«

Čelo se je gubančilo Jerneju; celo v njegova zgrbljena lica je šinila kri.

»To se pravi: moje polje!«

Obstrmel je Sitar, odprl je usta, gledal je z velikimi izbuljenimi očmi.

Másnap, a zivataros éjszaka után úgy ragyogott föl a harmatos hajnal, mint a fiatal, kisírt, de máris megvigasztalódott arcon a könnyeken keresztül szivárványozó mosoly.

Jernej a küszöbre lépett, majd az istálló mögé került, és a mezőre indult, hogy szétnézzen. Sitar épp akkor nyitotta ki az ablakot, és álmos arccal, borzasan, kedvetlenül pillogott körül. Amint meglátta az induló Jernejt, utánakiáltott.

— Hova?

Jernej lassan hátrafordult.

— A mezőre!

— Kinek a mezejére?

— Micsodaaa? ...

— Kinek a mezejére?

Jernej hangosan fölkacagott.

— Hát még most sem aludtad ki a mámorodat? Szundíts még valamelyest, ha zúg a fejed.

— Kinek a mezejére? — harsogta most már a fiatal gazda, és vér szökött az arcába.

— A mi mezőnkre! — válaszolta Jernej, és görnyedt hátára kulcsolt kezekkel, nyugodtan megállt a barázda végében.

— Mit jelent az, hogy *a mi mezőnkre*?

»Zbledlo se ti je, starec!«

Jernej se je okrenil in je šel po razoru v polje. Dolgo je gledal Sitar za njim, nato se je oblekel in je šel na polje v drugo stran, da bi ne srečal hlapca. Obadva sta šla počasi, obadva upognjena; gledala sta v tla in vendar sta se videla od daleč, kakor vidi človek s samim srcem, kadar ga je strah in se mu kdo tiho bliža za hrbtom...

Jernej se je vrnil v hišo, ko je bila južina že na mizi. Postal je osupel pred durmi, namršil je obrvi, ozrl se je po gospodarju, po družini. Ne žlice ni bilo zanj ne stola.

»Zakaj me niste klicali?«

»Ali so te klicali sosedovi?« je odgovoril Sitar. Družina se je zasmejala.

»Kaj ragljate, hlapci in dekle? Kaj je Kurent stopil v hišo?«

Jerneju se je tresel glas od srda in od še nepoznane bridkosti.

Pa se je oglasila Sitarica in bolj zbadljiva nego prijazna je bila njena beseda.

»Ali nisi slišal sinoči? Gospodar ti je odpo-vedal! Ampak če je lačen, prinesi mu žlico; še berača ne podimo čez prag, kaj šele hlapca, ki je delal pri hiši in jedel z nami!«

Dekla je šla in je položila žlico na mizo, poleg žlice pastirjeve.

»Kaj stojiš in gledaš?« je vprašal osorno gospodar in se ni ozrl na Jerneja. »Ponujamo ti žlico, ker si lačen, Bog ti blagoslovi, ne bomo ti šteli grižljajev! Ampak če se ti ne zdi, pa srečo na pot!«

Ráncba szigorodott Jernej homloka, s az ő barázdált arcát is elfutotta a vér.

— Azt jelenti: az én mezőmre!

Sitar valósággal elhült, tátva maradt a szája a csodálkozástól, és kerek, kidülledt szemmel meredt a szolgára.

— Megkerültél, öreg?

Jernej szó nélkül sarkon fordult, és a barázda hosszában lassan tovaballagott... Sitar sokáig bámult utána; aztán felöltözködött, és ő is a mezőre ment, de másfelé, hogy ne találkozzék a szolgalegénnyel. Mindkettő lassan, görnyedten lépegetett. A földet nézték, de azért látták, érezték egymást messziről is, mint ahogy az ember a szívével is lát, ha félelem virraszt benne, s a háta mögött halkán közeledik feléje valaki.

Jernej csak akkor vetődött haza, amikor az ebéd már az asztalon párolgott. Elképedve állt meg az ajtóban: összeráncolta szemöldökét, és csodálkozva nézett végig a gazdán és az egész háznépen. Az ő kanala hiányzott az asztalról és megszokott széke az asztal mellől.

— Miért nem hívtatok? — kérdezte.

— Hát a szomszédék hívtak-e? — felelte Sitar a többiek hangos hahotája közben.

— Mit vihogtok, szolgák és szolgálók? Talán garabonciás vagyok? — És a felindulástól és a fojtogató, eddig nem ismert keserűségtől reszketett a hangja.

Most Sitarné is közbeszólt. Inkább szúrósan, mint nyájasan:

— Nem hallottad az este? A gazda kitette a szűrödet. De ha éhes vagy, hát adjatok neki egy

Jernej je strmel, nič ni odgovoril. Tedaj je vrgel Sitar žlico na mizo in je vstal.

»Kaj so ti oglušela stara ušesa, kaj ti je zvođenela stara pamet? Ali pa se po neumnem pretvarjaš? Včeraj sem ti rekel, da si išči gospodarja drugod — velik je svet in dolge noge imaš! Dogospodaril si pri nas, Bogu bodi hvala in čast!«

Jerneju so se zašibila kolena; tudi beseda mu je bila tiha in počasna, glas ni mogel iz grla.

»Saj sem te dobro slišal, tudi razumel sem te, mladi! Ampak da si rekel: pojdi in zapali hišo — dobro bi te slišal, dobro razumel, ne zapalil bi! Govori po pameti, pa te bom slišal in razumel in ubogal! Kaj se to pravi: zadeni culo na stara pleča in pojdi od hiše? Kako je v tej besedi božja pamet in pravica? Bolj krščansko bi bilo in nič bi se ne bil umazal kolen, da si po sedmini pokleknil predme, poslednjega gospodarja te hiše. In jaz bi ti bil rekel: ti gospodari zdaj, tvoja je hiša, tvoja senožet, tvoje polje — vse to vzemi, kar je vzraslo tako čudežno iz moje krvi in iz mojega potu, da je zdaj moj život upognjen in izžet, da so slabotne moje roke in da se tresejo stara kolena! Vse vzemi — jaz, starec, trudni gospodar, pa si zapalim pipo ter sedem na zapeček . . . Tako bi ti storil, tako bi jaz govoril in Bogu bi bilo dopadljivo in ljudem!«

Sitar se je okrenil, z veselim pogledom se je ozrl po družini.

»Ljudje božji, glejte ga: ali naj poklekнем predenj?«

Krohotoma se je zasmejala družina.

kanalat! Még a koldust sem kergetjük el küszöbünkről. Annál kevésbé a szolgát, aki eddig házunknál dolgozott, és egy tálból evett velünk.

A szolgálólány már hozta is a kanalat, és a pásztorgyereké mellé, az asztalra tette.

— Mit állsz, és mit bámulsz, mint a bálvány?! — kiáltotta a gazda nyersen, anélkül, hogy Jernejre nézett volna. — Kanállal kínálunk, mert éhes vagy. Jó étvágyat! Nem fogjuk megszámolni falataidat! De ha nem tetszik, hát szerencsés utat!

Jernej csak nézett mereven, s egyetlen szó sem jött ki a torkán. Akkor aztán Sitar az asztalra csapta kanalát, és fölpattant.

— Talán bedugultak szőrös füleid? Vagy meghibbant a fejed? Vagy bolondnak teszed magadat? Megmondtam tegnap, keress magadnak más gazdát! Nagy a világ, és hosszú a lábad. Nálunk letelt az uraságod. Hál'istennek.

Jernejnek megingott a térde, és szavai is halkan, fojtottan, szakadozva törtek elő torkából:

— Hiszen hallottalak, jól hallottalak! És meg is értettelek, fiatalember! De ha azt mondtad volna: eredj, és gyűjtsd föl a házat, azt is hallottam és megértettem volna, mégsem cselekedtem volna meg. Beszélj okosan, és én meghallom, megértem és meg is fogadom szavaidat. De mit jelent az: vedd a batyudat öreg válladra, és pusztulj a házból! Van ebben a beszédben egy csipetnyi okosság, mákszemnyi igazság? Sokkal keresztényibb lett volna, és makulányit sem szennyeztetted volna be a térdedet, ha a halotti tor után elém térdelsz, a ház

In se je okrenil k Jerneju, gledal mu je dolgo v obraz, nato je izpregovoril.

»Kaj misliš, da sem ti pokazal prag zato, ker sem bil pijan in slabe volje? Ali pa da se mi je na sedmini zahotelo komedij in burk? Tako je, hlapec: potrla me je smrt očetova, ampak tehtnica je bila pravična, poleg bridkosti je bila tolažba. Nikoli nisem bil gospodar, zadnji hlapec sem bil, poleg pastirjeve je ležala moja žlica. Ti, hlapec, si bil moj krivični gospodar; tvoj pogled povelje, tvoja beseda ukaz. Jaz pa sem te videl v svojem srcu, kako boš prosil na mojem pragu, in užival sem sladkost... Vam vsem je bil gospodarjev gospodar, še vi uživajte sladkost: pastir, odpri mu duri na stežaj!«

Pastir je šel in je odprl duri na stežaj. Jernej se ni ganił, ne prestopil.

»Ne stoj tam kakor lipov bog. Gani se!«

Jernej se je vzbudil kakor iz hudih sanj; pa mu ni bilo nič bridko, nasmehnil se je.

»Sitar, Bog je naredil postave, ti jih ne boš premaknil! Pot, ki je kanil s tvojega čela, je tvoj — to je postava! Ne bom prosil postelje, ki sem jo sam postlal, ne bom beračil kruha, ki sem ga sam pridelal in vmesil! Legel bom na posteljo in ne bom nič vprašal, posegel bom po kruhu, nič ne bom prosil! To je postava in pravica. Vi pa primite za žlice, ne bodi vas sram ukradenega kosila, nič vas ne bodi sram, da niste čakali na gospodarja in na njegov očenaš; usmiljen je, brez zlobe — zakaj njegova je pravica in postava!«

utolsó ura és gazdája elé. És én azt mondtam volna neked: gazdálkodj most már te tovább, legyen a tied a ház, a rét és a mező; vegyed és bírjad mindazt, ami oly csodálatosan csírázott-nőtt a véremből és a veritékemből, hogy belegörnyedt és beleszikkadt a hátam, hogy elnehezedett tőle a karom, és megroskadt öreg térdem. Vegyed, bírjad, mind, mind, én pedig, kifáradt, kivénült gazda, majd pipára gyújtok, és a kemence kuckójába bújok... Így kellett volna cselekedned, így szóltam volna én, és Istennek, embereknek kedvére lettek volna cselekedeted és az én ígéim.

Sitar a ház népe felé fordult, vidám tekintettel végignézett rajtuk, és kérdezte:

— No, mit szóltok, emberek? Hát elébe térdeljek?

A ház népe harsányan fölnevetett.

Sitar pedig újra Jernejhez fordult, hosszan az arcába nézett, azután megszólalt:

— Azt gondolod, azért utasítottalak ki házamból, mert részeg vagy rosszkedvű voltam? Vagy hogy a halotti toron kedvem szotytyant komisz tréfákat csinálni? Nem! A dolog így áll, szolga: az apám halála lesújtott ugyan, de a sors igazságosan mért: vigaszt is adott a szomorúság mellé! Sohasem voltam úr ebben a házban; a legutolsó szolga voltam, kanalam a pásztorgyereké mellett hevert. Te, szolga, te voltál az én igaztalan, jogtalan gazdám! A te pillantásod parancs volt, a szavad törvény. De én sokszor láttalak képzeletemben, hogyan fogsz egykor küszöbömön könyörögni, és élveztem a jelent, az elégtétel édességét!... Mind-

Tako je govoril Jernej. Teman pa je bil Sitarjev obraz, njegova beseda je bila hitra in osorna, mrko je gledala družina.

»Pojdi brez prerekanja; odprte so duri, nizek je prag!«

Še se je ozrl Jernej, dolgo se je oziral, ni srečal pogleda, ki bi mu bil rekel zbogom. In hudo se je storilo Jerneju.

»Svatujte, ljubi moji! Odprta vam je hiša, odprt vam je hram in tudi kašča vam je na stežaj odprta. Jemljite in gostite se! Jaz pa se povrnem k vam s pisano pravico, podpisano in zapečateno; zakaj Bog ne laže in tudi postave ne lažejo. In kadar se povrnem, ljubi moji, takrat bodi ljubezen med nami in krščansko usmiljenje!«

Rekel je in je šel.

nyájakok ura, gazdája volt ő! Élvezzétek hát ti is a pillanatot! ... Ostoros gyerek! Nyisd ki az ajtót!

Az ostoros gyerek az ajtóhoz ugrott, és szélesen kitárta. Jernej azonban meg sem moccant álló helyében.

— Mit állsz, mint a faragott bálvány? Mozdulj, és lódulj!

Jernej úgy érezte, mintha gonosz álomból ébredne. De a szája még mindig mosolygott, és egy csöppnyi keserűség sem volt a szívében.

— Sitar! A törvényt Isten rendelte, és te nem fogod kiforgatni! Az Úr törvénye pedig ez: a veríték, amely a te homlokodról gyöngyözött, a tiéd! ... Nem fogok hát fekvőhelyért könyörögni abban a házban, melyet magam építettem, és nem fogok kenyeret koldulni, amit magam termeltem, magam gyúrtam-sütöttem. Kérés nélkül fekszem az ágyba, és rimánkodás nélkül nyúlok a kenyér után. Ez a törvény, ez az igazság! Ti pedig csak markoljátok föl kanálaitokat, és ne szégyelljétek a lopott falatot, és ne röstelljétek, hogy nem vártatok uratokra és az ő miatyánkjára; irgalmas ő, és szívében nincs egy szemernyi rosszindulat. Mert vele van a törvény, és övé az igazság!

Így beszélt Jernej. Sitar arca pedig elborult, szavai kemények, élesek voltak, és a ház népe is komor tekintettel állt körülötte.

— Eredj, ne feleselj! Tárva az ajtó, alacsony a küszöb.

Jernej még egyszer körülnézett, sokáig végigjártatta szemét a ház népén, de nem akadt sen-

sane čemerne ohrage.

"No, kaj?"

Leglo mu je na srce kakor težek mraz. Ne iz ust ne iz oči ni bilo odgovora.

"No, kaj? Ali sem postal med mesetarje in cigane, da me gledate in nič ne govorite? Ali sedim z neččo drugimi, ali z iblazdarji, ki sanjajo, kako bi me ukamili?"

Sitar pa je rekel:

"Ne gverjaj nas, klopec, z mesetarki, cigani in iblazdarji! Se preden si ga pokusil, si pijan!"

Trikrat se je sprl z njimi po drugini, od stropa do ohrage; nato je prignel kavarice in je izlil vino v elektenico; počasi in dolgo je izlival, ker se mu je roka drsela. Ko je ušel, pa odhitel se je in je držal klobuk z obeh rokama. Dolg in upognjen je bil ko je stal za mizo; kakor je bil upognjen, se je s svojo glavo skoro dotikal prvinelega stropa; stal je klam, lica poglobljena, pogleda,

ki, aki istenhozzádot mondott neki. És akkor összeszorult a szíve.

— Lakmározzatok hát, atyámfiak! Nyitva a ház, tárva a hombár! Csak vendégeskedjete. Én pedig elmegyek, de visszajövök írott, pecsétetes igazságommal. Mert az Isten nem hazudik, és az ő törvényei nem hazudnak. És amikor visszatérek, atyámfiak, akkor keresztényi irgalom és szeretet lesz miközöttünk.

Így szólt, és eltávozott.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Napotil se je k županu, ki je bil krčmar v Dolini. Spotoma je srečal človeka, ki ni bil ne gospod, ne študent, ne hlapec; oblečen je bil v črno, nosil je brado, vedel je to in ono, drugače pa je bil malopriden človek, ki ni imel ne doma ne ljudi; prikazal se je časih, ker je bil rojen na Betajnovi, pa je nenadoma izginil bogvedi kam; tudi vere ni imel in se ni odkrival pred cerkvijo.

»Povprašam ga, nevernika!« je pomislil Jernej in ga je ustavil.

»Bog daj, Gostačev!«

»Bog daj, Jernej!«

»Ti, ki si učen in poznaš postave: tole mi povej! Štirideset let sem delal, postavil sem hišo, s svojim potom sem pognojil polje in senožet: čigav je dom?«

Črni študent je samo privzdignil obrvi in je molčal.

»Takole je torej, premisli: štirideset let sem delal na tem svojem domu; če tam poklekneš, natanko pogledaš grudo, pa boš videl, da je moja, pa boš spoznal mojo kri. Tudi če pogledaš na hišo, te bodo v mojem imenu pozdravljala tista zelena okna... Kako torej misliš?«

Študent je strmel in molčal.

A bíróhoz indult, akinek kocsmája volt Dolinában. Útközben találkozott egy olyan se úr, se szolga, se diákféle emberrel. Fekete volt a ruhája, szakállt viselt, tudott egyetmást, egyébként azonban nagy mihaszna volt, sem otthona, sem rokona sehol a világon. Néha feltűnt szülőhelyén, Betajnovában, majd máról holnapra ismét hirtelen nyoma veszett. Az Istennel is csak komázott, s a templom előtt sohasem emelte meg a kalapját.

»Megkérdzem ezt az Isten nélkül valót« — gondolta magában Jernej, és megszólította.

— Adj' isten, Gostačev!

— Adj' isten, Jernej!

— Hallgass csak ide, Gostačev, hiszen te tanult ember vagy, és ismered a törvényeket! Negyven évig robotoltam, házat építettem, verjékemmel trágyáztam a földet és a rétet. Mondd: kié a ház, és kié a föld?

A hírhedt véndiák rámeresztette a szemét, és hallgatott.

— Látom, nem érted! Figyelj hát jól: negyven évig dolgoztam abban a házban. Ha letérsz, és alaposabban megvizsgálod a göröngyöt, látni fogod, hogy az enyém, és megismered rajta a véremet. Ha a hajlékra nézel,

Jernej je upognil hrbet globoko, nagubančil je čelo in je položil kazalec na kazalec, da bi natanko razložil in razkazal.

»Tako je namreč! Prišel sem pred štiridesetimi leti — od kod? Iz Resja, se mi zdi — iz Resja sem prišel! Preveč nas je bilo, pa sem se napotil; dolgo je že, tudi ne sanja se mi nikoli več, ne o materi ne o bratih; in če bi nama zdajle prišli naproti, bi jih ne pozdravil... Glej, in sem prišel in sem ustvaril tisti dom — tja poglej, tja pod klanec!«

Študent je pogledal in se je začudil.

»To je Sitarjevo... tam!«

»Katerega Sitarja, vprašam? Kod si se klatil, da ne veš? Umrli je, včeraj smo ga pokopali! Jaz sem še ostal, poslednji gospodar!«

»Kam se je izgubil mladi Sitar?«

»Ozri se, tam stoji, pred hišo; poznam ga, ker stoji tako moško... Bog varuj, nič hudega o njem: dober delavec bi bil, le malo preveč pije in nagle jeze je... Nikoli ga ne bom podil od hiše; naj se ščeperi v božjem imenu, saj je mlad!«

»Kako bi ga podil od hiše? On je gospodar po očetu!«

Jernej je nejevoljen stresel z glavo ter je široko zamahnil.

»Kaj blebečeš, puhla učenost? Nisem te zato ustavil na cesti!... Dedič in gospodar po očetu — šega je, tudi pravica morda, Bog bo že vedel. Ampak to je eno. Ali drugo je: štirideset let je delal Jernej, štirideset let je Jernej zidal, Bog je blagoslovil Jernejevo delo, da je obrodilo obilen sad, stoteren in tisočeren. Čigavo je

zöld keretes ablakai az én nevemben fognak köszönteni... Mi hát a véleményed?

A vendiák elképedve hallgatta.

Jernej mélyen meghajolt, homlokát összeráncolta, és a két mutatóujját egymásnak fordítva, igyekezett érthetően, részletesen kifejteni igazságát.

— Tudniillik így áll a dolog: negyven évvel ezelőtt szakadtam ide. Honnan is? Azt hiszem, Resjéből. Igen, Resjéből! Sokan voltunk odahaza, és én világgá mentem szerencsét próbálni... Régen volt ez már, nagyon régen! Ma már csak nem is álmodom sohasem a szülőfalumról, sem az édesanyámról, sem a testvéreimről. És ha most elém jönnének, már meg sem ismerném, és nem is köszönteném őket. Látod, így vagyunk! Elszakadtam szülőfalumtól! És idejöttem, és azt a hajlékot ott ni, a kaptató tövéen, én építettem!

A vendiák arrafelé nézett, és elcsodálkozott.

— Hiszen az ott a Sitarék háza!...

— Melyik Sitaré?... Merre kószáltál, hogy semmit sem tudsz róla? Hiszen az öreg Sitar meghalt; tegnap temettük! S egyedül maradtam, utolsó gazdája a földnek.

— Hova lett a fiatal Sitar?

— Oda nézz, ott áll a ház előtt. Ráismerek gögös, legényes kiállásáról... Isten ments! Nem akarok róla szikrányi rosszat sem mondani! Jó munkás volna, csak többet iszik a kelleténél, és hirtelen haragú... Eszembe sem jut elverni a háztól. Isten neki! Csak legénykedjék-uraskodjék még egy ideig, hiszen még fiatal!

delo, čigav je sad? — to mi zdaj povej! Katera posvetna postava in katera božja zapoved je naredila, da nimam, kamor bi legel, ko sem nakosil sena, da bi bila, če ga nakopičim, gora višja od Ljubljanskega vrha? In da nimam skorje kruha, ko sem napolnil in nabasal egiptovske hrame z ržjo, pšenico in ajdo? Učenjaki, to mi zdaj povej!»

Študent je spoznal in razumel in se je veselo zasmel.

»Jernej, tako je naredila posvetna postava: Jernej bo zidal hišo, in kadar bo dozidal: gospodar na peč, Jernej čez prag; Jernej bo oral in bo sejal in bo žetel: gospodarju žetev in kruh, Jerneju kamen; Jernej bo kosil in Jernej bo mlatil, Jernej bo spravljal seno in slamo, in ko bo napolnil skedenj in podstrešje in hlev, gospodar na mehko posteljo, Jernej na trdo cesto; postarala se bosta gospodar in Jernej: gospodar bo sedel na zapečku in si bo palil pipo in bo prijetno dremal; Jernej se bo skrila za hlev in bo poginila na gnili stelji. Tako je naredila posvetna postava. Božja zapoved pa je naredila: trpi krivico, Jernej, in kadar te udari sosed na desno lice, ponudi mu še levo; in če ti ugrabi suknjo, daj mu še srajco!«

»Lažeš!« je vzkliknil Jernej. »Bog ni naredil krivice!«

Morda je seglo študentu sočutje v srce, zakaj ni se več smejal.

»Jernej, ne prerekaj se o krivici in pravici, ne o postavah in božjih zapovedih; tudi jaz sem se prerekal, pa zdaj nimam ne doma ne človeka. Hotel sem razložiti ljudem krivico

— Hogyan kergethetnéd el hazulról? Hiszen az apja után ő a ház ura!

Jernej kelletlenül rázta meg ősz fejét, és szélesen legyintett karjával.

— Mit fecsegsz! Miféle odvas bölcsesség beszél belőled! Nem ezért állítottalak meg az utadon! ... Ő az örökös és a gazda az apja után! ... Hisz igaz, igaz, ez a szokás, és isten tudja, talán valami igazság is van benne. De ez csak a dolog egyik oldala! A másik pedig az, hogy Jernej negyven évig dolgozott, Jernej negyven évig építgetett, és az Isten Jernej munkáját bőséges: százszoros, ezerszeres áldással megáldotta. Mondd: kié a munka, és kié a gyümölcse? ... Erre felelj nekem! Miféle világi törvény és miféle isteni parancs intézkedett úgy, hogy ne legyen hova lehajtanom a fejemet, aki annyi szénát kaszáltam össze ezeken a réteken, hogy egymásra halmozva nagyobb, magasabb lenne a kazla a ljubljanaei hegynél? Hogy nekem ne legyen egy falat kenyerem, aki roskadásig zsúfoltam az egyiptomi magtárakat rozssal, búzával, hajdinával? No, tudós, erre felelj most!

A vendiák végre megértette a helyzetet, és jókedvűen fölnevetett.

— Jernej! A világi törvény így rendelkezett: Jernej házat épít, és amikor fölépítette: a gazda a kemencezugba fészkelődik, Jernej pedig mehet; Jernej szánt, vet és arat; a gazdának gabonát és kenyeret, magának csalánt és követ; Jernej kaszál és csépel, Jernej takarítja

sveta in postav, pa so me pognali na cesto, puntarja. Trpi krivico, Jernej, in je ne imenuj! Vrni se, poklekni pred gospodarja, skleni roke in ga prosi za ponižen kót tiste hiše, ki si jo sam postavil, za skorjo tistega kruha, ki si ga sam pridelal. Tako stori, pa boš ubogal posvetne postave in božje zapovedi!»

Jernej je počasi zmajal z glavo.

»Krivico si trpel, pa ti je legla na srce, da govoriš nespametne in brezbožne besede. Ampak ker si trpel, stopi k meni, kadar boš truden in lačen: postelja bo tam zate in žlica!«

Tako je rekel Jernej, pri srcu pa mu je bilo hudo in težko.

In sta šla vsak po svoji poti.

be a szénát és szalmát, és amikor megrakta mind a csűröket és asztagokat, a padlást és az istállókat: a gazda a tollas ágyba, Jernej a köves országútra fekhetik; és megöregszik majd egyszer a gazda és Jernej: és a gazda a meleg kemencezugba telepszik, és pipázni fog ott, és édesdeden szunyókál, Jernej pedig az istálló mögé bújhat, és rothadt almon fog fölfordulni. Így szól a világi törvény. Az isteni parancs pedig imígyen: tórd a jogtalanságot, Jernej, és ha a szomszédod jobb felől arcul üt, tartsd oda a bal felét is; és ha elveszi tőled kabátodat, add oda neki még az ingedet is.

— Hazudsz! — harsogta Jernej. — Az igazságtalanság nem Istentől való!

Akkor talán némi szájalom fogta el hirtelen a vén csavargót, mert már nem nevetett.

— Jernej, ne vitatkozzál az igazságról és az igazságtalanságról! Se a törvényekről és isteni parancsokról! Én is vitatkoztam valaha, és most sem hajlékom, sem barátom, sem házam, sem hazám! Meg akartam magyarázni az embereknek a világ és a törvények igazságtalanságait, és mint lázítót az utcára löktek... Tórd hát, Jernej, a jogtalanságot, és ne nevezd a nevén! Menj vissza, térdelj a gazdád elé, kulcsold össze a kezedet, és könyörögj neki egy hitvány kuckóért abban a házban, melyet magad építettél, és egy harapásnyi héjáért annak a kenyérnek, amit magad süöttél. Így cselekedjél, és eleget teszel mind a világi törvénynek, mind az isteni parancsnak.

ga silo obrta, aji žive in nedle 4.
pod kordim. obromi.

"Ki lepo od tebe, gospodar, tudi
od nas ni lepo, družina, ljublji
moji, da mi ne privoščiš keplje
vina na pogrebščini! Bog nam
blagoslovi obitno, kar bošle jediti
in piti, nisen nam zaviden! Če še
narediti novo postavo, uhojal jo bom:
mladih kinka, stariem kamen; pdravim
ribo, kolnim kačo; epocitini jaje,
lindnim škarpigona! Ne sodi klapen,
da bi razdral, kar je ustanovil
gospodar!"

Mladi Litar, nigel clovek, je
gardel od erda.

"Ki nam sila dvajih pridig,
jernej! Če ti vino ne diši, Bog
te behaj!"

"Prakem si, jernej; ~~gospodar~~ gospodarijen
gospodar!" je rekla Litarica.

Karoke hiša, kjer sedi klapen
na popečku in kriče škarnje ob
gospodarijen krebet!" je rekla kliča.

Karoke nap, ki ga vleče gospodar,
klapen ga drži vajeti!" je rekel svak.

Karoke kmetija, kjer erje gospodar,

Jernej lassan, tagadólag csóválta ősz fejét.

— Igazságtalanságot kellett túrnöd, és beleseredett a szíved. Azért beszélsz ilyen dőren és istentelenül. De mert szenvedtél, kopogtass be nálam, ha fáradt és éhes leszel: jut mindig fekvőhely és egy kanál számodra házamban.

Így felelt Jernej, és nehéz, szorongó fájás nyilallt a szívébe.

És továbbmentek, ki-ki a maga útján.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Pred krčmo je stal župan, golorok, debel in vesel.

»Kam, Jernej?«

»K tebi, župan, po opravkih!«

Stopila sta v krčmo; široko je sedel župan, Jernej pa je stal.

»Zdaj poslušaj, župan, kako ti bom povedal, ter presodi po pravici in postavah! — Tole mi je rekel mladi Sitar: pojdi in išči si gospodarja drugod! To je rekel Jerneju: delal si, dodelal zame, pojdi zdaj in išči si drugod poslednje postelje! To je rekel starcu: pomlad si mi dal in poletje si mi dal in jesen; vse sem spravil v shrambe, da so polne do stropa, ti pa pojdi zdaj na zimo, kamor te še poneso stare noge! Jaz nisem oral, tako je rekel, nisem sejal in nisem žel, ampak tvojo bogato žetev bom spravil; jaz bom jedel pogačo, ti pa glej, če najdeš pred pragom skorjo, ki jo je sonce posušilo. Ti si nam pripravil jed in pijačo, ti si nam pogrnil mizo; zdaj pa na tla poklekni, Lazar, ter lòvi drobtine! Tako je rekel in nič ga ni bilo sram! — Kje je zdaj pravica in postava, to razsodi, župan!«

Župan je namrščil obrvi, nagubančil je čelo in njegov pogled ni bil več vesel, ne prijazen.

Kocsmája előtt állt feltúrt ingujjban, köpcösen, jókedvűen a falu bírása.

— Hova, Jernej?

— Hozzád, bíró uram, mégpedig hivatalos ügyben!

Beléptek a kocsmába. A bíró szélesen elterpeszkedett, Jernej pedig tisztességgel megállt előtte.

— Hallgasd meg szavaimat, bíró uram, aztán ítéld az igazság és a törvények nevében!... A fiatal Sitar azt mondta nekem: »Eredj, és keress magadnak más gazdát!« Azt mondta Jernejnek: »Dolgoztál nálam, bevégezted a munkádat, most eredj, és keresd meg magadnak másutt utolsó fekvőhelyedet!« Azt mondta öreg fejemnek: »Nekem adtad tavaszodat; nyaradat és őszyedet nekem adtad; csűreimbe mindent betakarítottál, hogy zsűfolva vannak roskadásig; te pedig eredj most, telednek évadján, amerre szemed lát!... Én nem szántottam — mondta —, nem vetettem, nem arattam, de a te gazdag termésedet betakarítom; én eszem majd a kalácsot, te pedig nézd, talál-sz-e a küszöböm előtt egy darab kenyérhéjat, amit a nap még nem aszalt szárazra... Te teremtetted elő ételünket, italunkat, te terítettet meg asztalunkat; most

»Dolgo si govoril, bil bi kratko povedal: Sitar te je spodil iz službe!«

Jernej je položil klobuk predse, naslonil se je na mizo s pestmi.

»Kako spodil? Kako bo hlapec podil gospodarja? Kdo je gradil tisto hišo, da je zdaj velika in imenitna? On ali jaz? Kdo polje gnojil s svojim blagoslovljenim potom, kdo širil polje, senožet in gozd visoko v hrib, globoko v dolino? On ali jaz? Kdo je ustvaril to bogastvo s svojo veliko močjo? Jaz, ki sem stal na polju gol in poten — on, ki je ležal v plenicah in kričal? Kdo ima pravico, da pravi: zadeni culo na pleča in pojdi brez slovesa, zakaj velik je svet? Jaz ali on? Razodeni pravico, župan, razloži postavo!«

Župan je naslonil plečati hrbet na klop in je gledal mrko.

»Kaj hočeš, Jernej, to povej! Čemu si prišel?«

Jernej je zravnal dolgi život in se je začudil.

»Po pravico sem prišel! Nisem te prišel prosit ne kruha ne postelje! Poglej postave, razpečati pismo in razodeni pravico! Tvoj posel je!«

»Kaj hočeš?«

»Kar sem povedal!«

»Gospodar te je spodil iz službe?«

»Kateri gospodar? Iz kakšne službe?«

»Ne budali, Jernej! Star si, pa si že neumen, nič ti ne zamerim! Zakaj te je spodil?«

»Kdo spodil? Od kod?«

»Pojdi, Jernej, pastirjem pripovedovat svojo zgodbo, če ne maraš pametne besede! To raz-

pedig térdelj a padlóra, vén Lázár, és kapkodj a hulló morzsák után...» Ezeket mondta, és nem szégyenkezett!... Mármost ítéld, bíró uram, mi az igazság és a törvény!

A bíró összeráncolta homlokát, és tekintete — szűrös szemöldöke alatt — már nem volt sem vidám, sem barátságos.

— Sokat beszéltél, Jernej! Azt kellett volna csak mondanod kurtán-röviden: Sitar elkergetett a szolgálatból.

Jernej letette kalapját, s öklével az asztalra támaszkodott.

— Hogyan elkergetett? Hogyan kergetheti el a szolga a gazdáját? Hát ki építette azt a házat, amely ma már olyan nagy és tekintélyes? Ő, vagy én? És ki trágyázta a földet áldásos verítékével? Ki tágitotta évről évre a mezőt és a legelőt és az erdőt magasan föl a hegyoldalba és mélyen le a völgybe? Ő, vagy én? Ki teremttette meg a ház mai jólétét a maga lankadatlan erejével és kitartásával? Én-e, aki ott álltam pőrén a mezőn, és patakokban csorgott rólam a veríték? Vagy ő, aki akkor még pelenkában feküdt, és bőgött? Kinek van joga, hogy azt mondja a másikának: szedd a sátorfádat, és — nagy a világ — eredj istenhez nélküled!? Nekem-e, vagy neki? Tárd föl az igazságot, bíró, mondd meg, mi van a törvényben!

A bíró széles, húsos vállát a pad támlájának támasztotta, és most már mogorván nézett a beszélőre.

— Azt mondd meg röviden: mit akarsz, Jernej? Minek jöttél?

loži, drugega ne vprašam nič: kaj misliš zdaj, Jernej, ko nimaš ne doma ne gospodarja? Kam pojdeš?»

»Kam da pojdem?» je vprašal Jernej počasi in je široko odprl oči.

»Tako je! Odpri ušesa in nikar ne zijaj: spodil te je iz službe, ne doma nimaš ne gospodarja — kam zdaj?»

Dolgo je molčal Jernej, preden je izpregovoril.

»Kaj je to postava in pravica?»

Župan se je razjezil.

»Ne beseduj o pravici in postavi — kaj je pravica in postava, kaj so te reči hlapcu in kaj ga brigajo! — Zdaj se govori o tej stvari: kam nameriš svoje stare noge?»

Jernej je sklonil glavo, srepo in natanko je pogledal.

»Torej, tako je zdaj beseda, tako je napisana: hlapcu ne pravice, ne postave!»

»Nisem tako rekel, nikjer ni tako napisano — ne obrekuj! Gospodar je gospodar in hlapec je hlapec; in če reče gospodar hlapcu: poveži culo, vstani in pojdi, je hlapcu ukazano, da vstane in gre po svoji poti. Tako je bilo od vekomaj in tako bo na vse večne čase, zakaj drugače bi bil svet narobe. — Ali te ni sram, da ti moram take reči razlagati kakor otroku, ko imaš križev že dobrih šest?»

Jernej je gledal v tla in je premišljeval.

»Da takoj povežem culo in vstanem in grem!»

»Da greš po svoji poti!»

»To je pravica!»

»To je postava!»

Jernej kihúzta hosszú, esetlen alakját, és elcsudálkozott.

— Igazságért jöttem! Nem kenyérért, nem kuckóért jöttem könyörögni! Nézd meg a törvényt, törd fel az írás pecsétjét, és szolgáltass igazságot! A te kötelességed!

— Mit akarsz?

— Amint mondtam!

— A gazdád kidobott hát a szolgálatból!

— Miféle gazda? Miféle szolgálatból?

— Ne bolondulj, Jernej! Vén vagy már, nehezen fog az eszed. Nem is veszem zokon ... Mondd, miért kergetett el?

— Ki kergetett el? ... Honnan?

— Eredj, Jernej! Béreseknek, kanászoknak meséld a történetedet, ha nem fog rajtad az okos szó ... Nekem csak erre az egyre felelj, a többivel nem törődöm: mit teszel most, Jernej, fedél és munka nélkül? Hova mész?

— Hova megyek? — kérdezte Jernej vontatottan, kerekre tágult szemmel.

— Úgy van! Nyisd ki a füledet, és ne bámulj! Elkergettek a szolgálatból, sem hajlékod, sem gazdád! Mihez kezdesz most?

Sokáig hallgatott Jernej, mielőtt újra megszólalt volna:

— Talán ez a törvény, és ez az igazság?

A bíró fölfortyant.

— Ne papolj igazságról és törvényről! ... Igazság és törvény! Mit jelentenek ezek a szavak a szolgának? Mi köze hozzájuk? ... Most pusztán erről van szó: hova, merre mégysz öreg napjaidra?

»Ampak še to mi povej, učenjak in župan: kako bom pa v culo povil in povezal svoje delo, kako bom spravil vanjo štiridesetero let? To mi razloži, pa pojdem!«

Zares se je tedaj razljutil župan in je s pestjo udaril po mizi.

»Ali si prišel norce brit? Zberi paglavce na cesti, pa jim pripoveduj, da se bodo smejali, da ti bodo jezik kazali in te vlekli za suknjo! Z odraslimi ljudmi si opravil, še med babe ne sodiš več!«

Jernej je čudoma poslušal.

»Še včeraj so bile vse drugačne tvoje besede, župan! Ves drugačen je bil tvoj pozdrav in še tvoj obraz, se mi zdi, je bil drugačen! Kako čudno je, da se človek izpremeni kar pred očmi, ob belem dnevu — še včeraj je bil, pa ga ni več, nekdo drug sedi tam! Kaj sem ti storil, da mi pljuješ v lice, ko si me še včeraj krščansko pozdravljal?«

»Nisem ti dolžan ne besede ne odgovora, hlapec! Ne delaj nadlege ne meni ne občini; poveži culo in se spravi po svojem potu!«

Tako je rekel župan in je vstal.

Jernej feje megcsuklott. Majd mereven, élesen fölpillantott.

— Tehát így szól most az írás, így hangzik a törvény: a szolgának sem igazsága, sem törvénye!?

— Nem úgy mondtam! Sehol sincs ez így megírva! ... Ne fogd rám! ... Az úr az úr, a szolga az szolga! És ha az úr azt mondja a szolgának: kösd össze cókmókotat, és eredj, akkor ez parancs a szolga számára. Így volt ez öröktől fogva, és így lesz mindörökké, máskülönben fölfordulna a világ ... Nem szégyelled magadat, hogy magyarázgatnom kell neked ezeket a dolgokat, mint egy gyereknek, pedig már túl vagy a hatvanon?!

Jernej a padlót bámulta, és elgondolkozott.

— Tehát kössem össze cókmókomat, és menjek világgá!

— Menj a magad útján!

— Ez az igazság? Ez a törvény? Hanem még azt is mondd meg, bölcs bíró: hogyan kössem batyumba verejtékemet, hogyan gyömöszöljem beléje negyven évemet? Ezt magyarázd még meg, és akkor megyek!

Most már valóban dühös lett a bíró, és öklével mérgesen rácsapott az asztallapra.

— Bolondot akarsz belőlem csinálni? Utcai gyerkőcöknek meséld ezeket, hogy röhögjenek, hogy nyelvüket rád öltögtessék, és rángassák ködmönödet! A felnőttek előtt levizsgáztál! Még az asszony nép között is szégyellhetnéd magadat!

Jernej egyre nagyobb csodálkozással hallgatta.

ko se klopec v senci Ščiperi!° je rekel
soud.

In ko so rekli, se je Jernej še enkrat
priklonil.

„Pametno je, kakor ste povedali in
nič krivice mi v vaših besedah.
Jabaley nam blagoslovi Bog jid in
prijeto, meni pa mišno vest in življenje
brez greha!“

Tako je rekel klopec Jernej in je
pljunil na praz in je šel.

II.

Šel je naravnost ~~na~~ po skopi
čej polje, ob potoku, ki se je skoro
močel gubit v belom peatku. Troč in
tisk dan je bil v maju; blizu je bila
prezgodnja nevihta, tam je za zeleno
goro; vse je molčalo na loki, na
polju, zemlja se je bala nepevde in
si ni upala dihati.

Ko je ugledal Jernej od daleč, tam
pod klancem, belo hišo z zelenimi
stemi, in hlev in skedenj in kašico,
se mu je storilo bejko pri srcu. Tam

— Tegnap még egészen másképp beszéltél, bíró! Másképp köszöntöttél, és valahogyan még az arcod is más volt. Milyen csodálatos, hogy az ember világos nappal és szinte a szemünk láttára ennyire megváltozzék! ... Tegnap még megvolt; ma már sehol sincs; eltűnt, más ül a helyén! ... Mit tettem neked, hogy az arcomba köpsz ma, akit tegnap még tisztességgel és keresztényi emberséggel köszöntöttél?

— Nem tartozom neked sem jó szóval, sem felelettel, szolga! Ne alkalmatlankodjál se nekem, se a községnek! Kösd össze batyudat, és menj isten hírével!

Ez volt a bíró utolsó szava, aztán fölállt az asztal mellől.

K o sta se Jernej in župan tako pogovarjala in prerekala, so prihajali v krčmo ljudje.

In ko je bil Jernej ves užaljen, se je okrenil k njim in je izpregovoril.

»Zdaj ste slišali, ljudje božji, zdaj presodite! Po vesti vas vprašam, nikar se ne prenaqlite z besedo! Poznate me vsi in, kakor ste moqlje, ste bili mladeql in otroqlad, ko sem že oral in žel in kosil. Moj dom je stal, moje polje je zorelo, ko niste imeli doma ni v materinem telesu! Tam gori je moj dom, tam pod klancem, vse tisto polje je moje, doli do potoka, gori do hriba; in moje so tiste prostrane senoqleti in moj je tisti gozd, ki gleda s hriba teman! Kdo je tam delal, če ni delal Jernej? Kdo je ukazoval hlapcem in deklam, če ne Jernej? Kdo je priklkal iz nebes boqlji blagoslov, da je vzraslo bogastvo iz kamna, kakor drevo iz gorqlčnega zrna? Kdo, če ne Jernej? — Zdaj je štirideset let, zdaj je vse obdelano, poqleto in pokaqleno in spravljeno — Jernej, zdaj si opravil, zdaj poveql culo in pojdi! Tako se je zgodilo: bodite vi moji sodniki, ljudje, premislite in presodite!«

Ljudje so gledali, nekateri so se smehljali, vsi so molqlali. Jernej se je oziral od obraza do obraza in strah ga je bilo.

Miközben Jernej és a bíró így vitatkoztak egymással, benépesült a kocsma. Amikor Jernej szívét már nagyon elöntötte a fájdalom, feléjük fordult, és így szólt:

— Most hallottátok, atyámfiai, és ítéljetek! De lelkiismeretesen és elhamarkodás nélkül! Mindnyájan ismertek, hiszen kik most embernyi emberek vagytok, még csecsszopók, karonülők és gyerkőcök voltatok, amikor én már szántottam, kaszáltam és arattam. Az én hajlékom már állott, az én mezőm már virágzott, mikor nektek még az anyaméhben sem volt otthonotok! Ott fönn áll az én házam, ott, a kaptató tövéen, a domb oldalában. Az az egész mező az enyém, le egészen a patakig és föl a dombtetőig, és azok a széles legelők is az enyéme, és az enyém az az erdő, amelynek lombja sötéten idebólogat a domb tetejéről! Ki dolgozott ott, ha nem Jernej? Ki rendelkezett a szolgálakkal és szolgálókkal, ha nem Jernej? Ki érdemelte, ki rimánkodta le az égből az Úr áldását, hogy jólét csirázzék a sziklás rögből, mint a terebély az apró mustármagból? Ki, ha nem Jernej? . . . Éppen negyven éve múlt! Most már minden konok göröngyöt megmunkáltam, mindent learattam, lekaszáltam, betakarítottam. Már elvégezted a roboto-

»Zakaj molčite in me gledate kakor berača in nadležnega popotnika? Ljudje krščanski, le molčite: natanko premislite, ne prenačite se z besedo in sodbo! Tam sedite po vrsti, vi porotni možje, moji pravični sodniki; razložil sem vam svojo pravdo, kakor se je vršila od začetka do konca; ničesar primaknil, ničesar izpustil; vi pa zdaj premislite, spoznajte resnico in jo razodenite!«

Vejačev se je zasmel in je rekel:

»Ali se ti je zmešalo, Jernej?«

Jernej ni razumel, široko je gledal.

»Čemu take besede? Nisem te vprašal o svoji pameti, o svoji pravici sem te vprašal! Pa če bi bil norec jaz in bi nečedne burke uganjal pred vami, v zabavo vam in pohujšanje: moja pravica bi ostala takšna, kakor je. Tudi norec ima pravico!«

»Naj razloži, kar se je zgodilo!« je rekel Šalander. »Če je znorel, ni znorel na lepem!«

Pa je osorno izpregovoril župan.

»Kaj bi se bilo zgodilo! Odpovedal mu je Sitar — gospodar je odpovedal hlapcu, to se je zgodilo!«

»Jerneju odpovedal?« se je začudil Šalander. »Ni lepo, da mu je odpovedal; na stara leta odpovedal! Gre mu kót za pečjo in žlica pri skledi! Še oslepelega konja bi ne pognal iz hleva!«

Jernej je visoko vzdignil košate obrvi.

»Kako — oslepelega konja? Ne gre za miloščino in za vbogajme, za pravico gre! Če je človeška postava in božja zapoved, da mi ukaže: zdaj, ko si dodelal in ko se je nagnil

dat, Jernej! Fogd hát batyudat, és pusztulj! ... Igen, így történt, emberek! Legyetek a bírám! Jól fontoljátok meg a dolgot, és ítéljetek!

A falubeliek nagyot néztek. Némelyek mosolyogtak is, de mind hallgattak. Jernej arcra jártatta tekintetét, és félelem fogta el.

— Mért hallgattok? És mért néztek rám úgy, mint holmi kódisra vagy jöttmentre, aki terhekre van? Keresztény felebarátaim! Csak gondolkozzatok! Hányjátok-vessétek meg alaposan a dolgot! Ne hirtelenkedjétek el sem szavakat, sem az ítéleteteket! Itt ültök sorjában, mint az esküdtek, én igazságos bírám! Előadtam pörömet, elejétől végig mindent elmondtam. Szikrányt nem változtattam rajta, szemnyit el nem hallgattam. Gondolkozzatok! Keressétek meg az igazságot, és hirdessétek ki felebarátotoknak!

Vejačev jóízűen elnevette magát.

— Megkeveredté, Jernej?

Jernej értelmetlenül, tágra nyílt szemmel bámult rá.

— Minek ez a beszéd? Nem az eszem, az igazságom felől kérdeztelek! És ha futóbolond volnék, és sületlen tréfákat faragnék mulattatásotokra és megbotránkoztatástokra: az én igazságom akkor is igazság. A bolondnak is van igazsága!

— Csak hadd adja elő, mi esett vele! — mondta Šalander. — Ha megbolondult, nem ok nélkül bolondult meg.

Ekkor nyersen közbeszólt a bíró:

večer, poveži culo in pojdi, kamor ti je pot! — za to gre!»

Kmetje so se spogledali in molčali.

»Ti govori, Šalander!« je rekel Jernej. »Ali je to človeška postava in božja pravica?«

»Tako ste ga slišali!« se je zasmel župan. »Odgovorite mu!«

In Šalander je odgovoril.

»Človeška postava je in božja zapoved, da hlapec ubogaj svojega gospodarja! Ampak tudi je postava, nikjer zapisana, povsod veljavna, in tudi je Kristusov ukaz, da ne ženi gospodar hlapca od hiše, kadar ti je doslužil in je star in nadložen! Ti, Jernej, pa pojdi sam, pa mu razloži in se te bo usmilil!«

Jernej pa je vzrožil in je govoril naglas.

»Nič na vrata usmiljenja, na vrata pravice trkam, da se mi odpro na stežaj! Ni berač in popotnik, kdor je gospodaril štirideset let; ni brez doma, kdor si je sam dom postavil; ni mu treba prositi kruha, kdor je sam obdelaval prostrana polja. Ti, ki si delal — tvoje je delo: to je postava! Našel bom pravico, dodeljena mi bo; če mi je vi ne prisodite, sodniki nespametni, krivični: velik je svet, mnogo je sodnikov nad vami; nad vsemi pa je Bog!«

Kmetje so gledali mrko, župan se je posmehnul.

»Premisli, Jernej, preudari in ne prenagli se!« je počasi izpregovoril Šalander. »Kar je svet naredil, ti sam ne boš pre naredil! Če sta se sprla z mladim gospodarjem in se ti ne dá prositi — morda bi še našli zate kót v ubožni hiši,

— Mi esett volna vele? Sitar fölmondott neki. Az úr fölmondott a szolgának. Ennyi történt pusztán.

— Fölmondott Jernejnek? — ismételte csudálkozva Šalander. — Nem szép tőle, hogy az utcára tette öreg napjaira! Kijár neki egy kuckó a kályha mögött és egy kanál a közös tál mellett! Még a vak lovat sem kergetném ki az istállóból!

Jernej magasra húzta bozontos szemöldökét.

— Hogyhogy? ... A vak lovat? Itt nem alamizsnáról és irgalomról, itt igazságról van szó! Arról, hogy van-e olyan emberi törvény és isteni parancs, amely rendelné: most, hogy bevégezted munkádat, és alkonyodik, most kösd össze batyudat, és eredj, amerre látsz! Erről van szó!

A parasztok egymásra néztek, és hallgattak.

— Szólj hát te, Šalander! — mondta Jernej. — Ez-e az emberi törvény, ez-e az isteni igazság?

— Nos, hallottátok! — nevette el magát a bíró. — Feleljetek meg neki!

És Šalander megfelelt:

— Emberi törvény és isteni parancs: szolga, fogadj szót a gazdának! Amde mindenütt érvényes, bár íratlan törvény az is — és egyúttal Krisztus parancsa —, hogy a gazda ne kergesse el házából öreg és tehetetlen napjaira kiszolgált cselédjét... Eredj, Jernej, magyarázd meg ezt Sitarnak, és ő meg fog rajtad könyörölni.

Jernej felhördült, és hangosan, önérzetesen tört ki belőle a szó.

čeprav nisi iz občine. Dolgo si bil med nami; ni treba, da bi na cesti poginil!«

Ves, kakor je bil visok, je vztrepetal Jernej od srda.

»Na cesto me je pognal, vi pa ste me še s sramoto oblili! Pravice sem šel iskat, sodniki pa so se mi smejali! — Negodnike zaklepajte tja, v ubožno stajo, pijance, ki so bajto zapili, in tatove, ki so jim na starost dolgi prsti odpo-vedali! In tudi zapirajte vanjo sodnike, ki so postavo opljuvali in pravico oskrunili! Pa še tiste nazadnje, ki so se posmehovali starcu, namesto da bi se mu odkrivali do tal!«

Tako je rekel Jernej.

Takrat so se razjezili kmetje in so govorili vsi vprek in so kričali.

»Nehaj, hlapec!«

»Ne zmerjaj, hlapec!«

»Znorel si, hlapec!«

»V keho s hlapcem puntarjem, ne v ubožno hišo!«

»Pojdi, hlapec, kamor ti je pot!«

»Odpri mu duri, hlapcu, odpri mu, župan!«

»Odpri mu jih na stežaj!«

In župan je stopil k Jerneju.

»Hodi zbogom, Jernej; zadosti besed!«

Jernej se je ozrl naokoli; samo glas se mu je tresel, pa miren je bil njegov obraz.

»Odpuščam vam, krivični sodniki, kakor je Bog odpustil onim, ki so ga preganjali in kleli!«

Povesil je glavo, tiho je odprl duri, tiho jih je zaprl za seboj.

— Nem az irgalom, az igazság kapuján kopogtatok, hogy táruljon ki előttem. Nem koldus, nem jöttment az, aki negyven évig gazdálkodott, nem hajléktalan az, aki maga épített magának hajlékot, nem kell kenyeret koldulnia annak, aki maga mívelte a széles mezőt. Te dolgoztál, tied a munka és a gyümölcse: ez a törvény! Meg fogom találni az igazságot, nem veheti el tőlem senki! Ha ti, ostoba, igazságtalan bírák, meg nem ítéletek nekem: nagy a világ, és számosan vannak még bírák tifölötetek is, mindnyájunk fölött pedig ott van az Isten!

A parasztok komoran néztek rá, a bíró pedig elmosolyodott.

— Jól gondold és jól fontold meg, Jernej! Ne siesd el a dolgot! — szólalt meg lassan, higgadtan Šalander. — Te egymagad nem fogod megváltoztatni a világ folyását. Ha összezőrdültél fiatal gazdáddal, és röstellsz kéregetni, hát talán még akadna számodra egy kuckó a szegényházunkban, ha nem is vagy a mi községünkbe illetékes. Sokáig éltél közöttünk. Nem engedhetjük, hogy az országúton pusztulj el!

Jernej egész testében remegett a haragtól és indulattól.

— Kidobott az országútra, és ti még gúnyolódtok velem. Az igazat keresem, és a bírák a szemembe röhögtek! ... Félkegyelműeket és mihasznákat csukjatok oda a kódisvityillóba! Részegeseket, akik elitták fejük felől az otthonukat. Tolvajokat, akiknek öreg napjaikra már reszketnek hosszú, ragadós ujjai. És zárjátok közéjük a bírákat is, akik meggyalázták és

mi bilo ne ga pest prebi, na kateri
bi se ne bil pogruel kraj njegovih
rok, njegovega čela pot. Živi človek
v hiši ledo dni, živi človek le in
stiridest led - in glejše, ljundje hajji,
hiša mu je podobna, kakor brat
bratu in ljundjen je med njima. In
kadar pojde v daljine kraje po nemilem
ukazu, ho jokal po hiši kolj. kakor
po bratu in kolj. kakor je nekdo
jokal po materi.

Jernej se je podelo, da ga biela
petena okra ne pozdravljajo več tako
prijetno, kakor so ga pozdravljala
gimnazij; in da je ~~zelo~~ na
trisi, na vsem hišnem domu, kakor
bika brinčast vdove.

Brinčast ga je podobna žrnu,
ki radi bicočeren svet. Komaj vežans
v arce, se razprste hohotno, da tako
da solazbi mi več ne prebi ne soka.
In komaj užaljeno, je bilo arce
Jernej dakaj vae obteženo in meino
žalostno.

"Kaj si storil, gospodar, o kako
beždo, kaj si storil meni starcu?"

megpökdösték a törvényt! És a végén még azokat is, akik röhögtek az érdeemes öregén, ahelyett, hogy földig emelték volna előtte kalapjukat!

Így beszélt Jernej.

Erre fölfortyantak, és hangosan, összevissza beszéltek és kiabáltak a parasztok.

— Hallgass, szolga!

— Ne pofázz, szolga!

— Megbolondultál, szolga?

— Dutyiba a lázadó béressel! Nem a szégyenházba!

— Eredj isten hírével, szolga!

— Mutasd meg neki az ajtót, bíró!

— Dobjátok ki!

És a bíró odalépett Jernej elé:

— Eridj, Jernej, elég volt a szóból!

Jernej körülnézett. Az arca nyugodt volt, de a hangja remegett:

— Megbocsátok nektek, igazságtalan bírák, miként az Úr is megbocsátott azoknak, akik üldözték és káromolták!

És aláhanyatlott a feje, és csöndesen kinyitotta az ajtót, csöndesen behúzta maga után, és elment.

Ko je stopil Jernej na cesto, je pomislil: »Tako je rekel župan: Zberi paglavce na cesti in jim pripoveduj svojo pravdo, zato da se ti bodo smejali in da te bodo vlekli za suknjo! Iz neprijazne besede je govorila bistra pamet. Česar ni spoznalo srce odraslih, oskrunjeno od človeških krivic, to bo spoznalo nedolžno srce, še polno božjega blagoslova!«

In Jernej je šel in je zbral paglavce na cesti, kakor jih je videl in srečal. In ko so prišli, radovedni, prešerni in veseli, jim je razlagal svojo pravdo.

»Imel sem hišo, otroci, tam stoji pod klan-
cem, tista bela z zelenimi okni; pa so mi jo
vzeli. Zidal sem dolgo let, glejte, otroci, star
sem že in nadložen, in ko sem dozidal, so prišli
in so rekli: ná, Jernej, zdaj pa pojdi! Otroci
ljubi, tudi polje sem imel: vse tisto je bilo
moje, kar pregledate od hriba dol do potoka;
pa so mi vzeli. Od začetka je bilo samo tistih
par njivic tam za hišo; jaz pa sem širil svet
in sem ga množil, s plugom in brano; in ko
sem dodelal, so prišli in so rekli: ná, Jernej,
mejniki so postavljeni, zdaj pa pojdi! — Otroci,
mladi moji, nedolžni, povejte mi, če je to po-
stava in pravica!«

Kint az utcán elgondolkozott.

»Azt mondta a bíró: az utcán éretlen gyerkőcöknek meséld az igazságot, hogy ne vessenek rajtad, és rángassák a ködmönödet! A rosszmájú szavakból akaratlanul is okosság beszélt. Amit a felnőttek emberi jogtalanságtól elkérgesedett szíve nem ismert föl, fölismeri majd az ártatlan gyermeki lélek, amely még tele van isteni kegyelemmel.«

És mentében összegyűjtötte a gyerkőcöket, akikkel találkozott, akiket megpillantott. És amikor már kíváncsi, pajkosan vidám csoportba verődtek körülötte, fejtegetni kezdte előttük igazságát:

— Ide hallgassatok, gyerekek! ... Volt házam; ott áll a domb oldalán, ott ni, az a zöld ablakos, fehér ház! S elvették tőlem az emberek. Hosszú évekig építgettem, és — látjátok — most, hogy megvénültem, hogy tehetetlen lettem, hogy bevégeztem építő munkámat, elém álltak, és azt mondták: »No, Jernej, most mehetsz!« ... Kedves kis barátaim, földjeim is voltak! Mindaz az enyém volt, amit ott a patak és a dombtető közt láttok; és azt is elvették tőlem. Kezdetben csak néhány barázdaközöm volt ott a ház mögött. De én tágítottam ekével, boronával tágítottam: s amikor befejeztem a

Otroci so se čudili, nato so se veselo zasmejali.

»Daj mi krajcar, Jernej!« je zaklical bosonožec.

»Ná krajcar, nič se ne boj, nikar se ne skrivaj! Vzemi krajcar, pa odgovori po pravici, kar sem vprašal!«

Bosonožec je plaho iztegnil roko, stisnil je krajcar v pest in je pobegnil.

»Bog s teboj, malič bosopeti, prešerni!« se je nasmehnil Jernej. »Pa mi povej ti, ki stojiš pred menoj, ki si vse slišal in ki modro gledaš: kako je v tej pravdi pravica in postava? Kako po tvojih mladih mislih, neoskrunjenih?«

»Še meni daj krajcar!« je rekel fant s počasnim, čudno globokim glasom.

»Ná krajcar še ti, ná dva; zakaj bogat je Jernej, ki je delal štirideset let! Pa povej, kakor sem vprašal!«

Fant je spravil obadva krajcarja, umaknil se je za korak in je zaklical s prav tako počasnim, čudno globokim glasom: »Pijanec!« Nato je šel in se je oziral, če ne stopi Jernej za njim.

»Pojdi, mlad si in nespameten, Bog bo zatisnil oči!« je rekel Jernej in je bil žalosten.

Velika je bila gruča okoli njega in, kolikor dalje je šel, toliko večja in veselejša je bila procesija.

»Le hodite, otroci, z bogatim siromakom, le verno poslušajte njegovo pravdo! Razorana njiva so vaša srca, naj pade seme vanjo, da bo klilo in zorelo nekoč! Nič ne škodi, če ste veseli in razposajeni; tistega se bojte, ki mrko gleda in počasi hodi! Tudi jaz sem rogovolil in sem

munkát, elém álltak, és azt mondták: »No, Jernej, a mezsgyekövek állanak, most már mehetsz!« ... Gyermekeim! Apró, ártatlan barátcskáim! Mondjátok meg: törvény ez, igazság ez?

A gyerekek először ámultak-bámultak, azután vidáman fölnevettek.

— Adj egy krajcárt, Jernej! — kiáltotta el magát egy mezítlábas kisfiú.

— Nesze, itt a krajcár! Ne félj, ne bujkálj! Fogd a pénzecskédet, és felelj meg igazságosan arra, amit kérdeztem.

A mezítlábas apróság félénken nyújtotta feléje tenyerét, markába szorította a rézkrajcárt, és elszaladt vele.

— Isten veled, mezítlábas semmiházija — mosolyodott el Jernej. — Mondd meg hát te, aki éppen előttem állasz, aki minden szavamat hallottad, s olyan okosan nézel rám! Mondd meg: mi a törvényes igazság ebben az én pörömben? Mi az igazság a te ártatlan, meg nem fertőzött gyermeki eszed szerint?

— Adj nekem is egy krajcárt! — mondta a legényke vontatott, furcsa, mély hangon.

— Nesze hát egy krajcár! Nesze két krajcár! Mert Jernej gazdag, hiszen negyven évig dolgozott! És felelj arra, amit kérdeztem!

A kamasz mindkét krajcárját zsebre dugta, azután néhány lépéssel hátrább húzódott, és az előbbi vontatott, különös, mély hangján elkiáltotta magát:

— Részeg! Be van rúgva!

Azzal elódalgett, vissza-visszapillogva, hogy nem megy-e utána Jernej.

plesal, da je bilo veselje; dekleta so me gledala in fantje so se me bali. S pestjo bi bil takrat dokazal svojo pravico, kakor jo kratijo s pestjo!»

»Zapleši, Jernej!« so vpili otroci.

In kakor je Jernej šel v veseli gruči, v poskočni procesiji, so bile nenadoma lahke in mlade njegove noge, celo zazibal se je v bokih.

»Hej, Jernej pleše, Jernej je pijan!« so kričali otroci; pred njim so plesali, za njim so se zaletavali vanj.

Jernej si je otrl potno čelo z rokavom, postal je sredi ceste in se je ozrl po otrocih.

»Zdaj pa malo nehajmo, ljubi moji, dovolj je norčije! Ne pravice ne krivice ne poznajo vaša mlada srca, Bog jih blagoslovi; ker sama pravica je v njih, še neoskrunjena od vsega spoznanja in od vse bridkosti. Kakor jaz do te pozne jeseni nisem poznal krivice, dokler je nisem zadel na svoja pleča, da hodim zdaj po svetu in iščem, kje bi jo odložil. Ne dodeli vam Bog, ljubi moji, da bi kdaj razločevali, kaj je naredila zapoved in kaj so ljudje storili! Ne dodeli vam Bog, da bi spoznali pravico, zakaj krivico bi občutili!«

Jernej se je opotekel, klobuk mu je padel v prah; zakaj nekdo ga je bil sunil od zadaj; otroci so veselo vzkriknili, Jernej je pobiral klobuk.

»Tega ni bilo treba, otroci! Star sem že in nadložen, ne morem se igrati z vami, ne morem poskakovati, kozolcev preobračati!«

In ko je stal globoko upognjen in je pobiral klobuk, se je nenadoma zvrnil na kolena, z

— Eredj! Gyerek vagy még és oktalan! Úgy látszik, a jó Isten is behunyta a szemét! — mondta Jernej, és szomorúság fogta el.

Egyre nagyobb lett a sürgés-forgás körülötte, és minél tovább ment, annál nagyobb és vidámabb lett a gyereksereg.

— Csak gyertek, gyerekek! Gyertek a gazdag koldushoz, és hallgassátok meg figyelmesen pörös igazságát! Fölszántott föld a ti szívetek! Hadd hulljon beléje a mag! Egyszer majd bizonyára kicsírázik, és beérik! ... Nem baj, hogy jókedvűek és pajkosak vagytok. Azoktól féljete, akik komoran néznek, és kullogva járnak ... Én is vidám voltam valaha, mulatoztam, jártam a bolondját, hogy öröm volt nézni. A lányok szívesen néztek rám, a legények féltek tőlem. Öklömmel bizonyítottam volna akkor igazamat, amit mások ököllel akarnak elnémitani.

— Táncolj, Jernej! — visítottak a gyerekek.

És amint Jernej ott lépdegélt a vidáman zsivajgó, ugrándo-zó gyerekseregben, lábát váratlanul fiatalosan könnyűnek érezte, és bokája — régi táncok emlékére — szinte ütemesen megmegrándult.

— Nini, Jernej táncol! Jernej berúgott! — ordította a gyerekek. És táncoltak, viháncoltak, ugrándo-ztak előtte, és a háta mögött neki-nekivágódtak.

Jernej megtörölte verejtékes homlokát a kabátja ujjával, megállott az út közepén, és körülnézett a nyüzsgő gyermekseregben.

— De most egy kicsit hagyjuk abba, kedveseim! Elég volt a bolondságból! Sem az igazsá-

rokami v prah; procesija se je razpršila, otroci so stali kraj ceste, smejali so se in so čakali. Počasi se je vzdignil Jernej in si je otepel prah s kolen; njegov obraz je bil ves upal od strahu in bridkosti.

»Bog je zatisnil oči, otroci, tudi jaz jih bom zatisnil! Kako bi spoznali krivico, ko je še niste občutili? Bog z vami in usmiljenje njegovo!«

»Padel je Jernej, na tla se je zvrnil pijani Jernej!« so kričali otroci.

Tedaj je prifrčal kamen, zadel Jerneja v koleno.

Jernej se je ozrl in se hudo začudil.

»Bog vas varuj, otroci! Kaj počenjate, ljubi moji?«

Pa je prifrčal kamen z druge strani, zadel je Jerneja v čeljust in je presekao kožo, tako da se je prikazala kri.

Jernej je vztrepetal od čudne groze, razprostrl je roke.

»Otroci, ljubi moji, kaj sem vam storil?«

»Kri!« so zavpili otroci ter so preplašeni poskakali preko jarka, bežali preko polja.

Iz gruče pa se je izvil droben, debeloglav, kodrolas deček; še krilo je nosil in bos je bil. Z drobnimi koraki, ihté in kričé je tekkel k Jerneju, objel ga je okoli kolena. Jernej ga je pobožal po kuštravih kodrih, po objokanih licih.

Zvedril se je Jerneju obraz, oči so se mu zasvetile.

got, sem az igazságtalanságot nem ismeri még a ti gyermekszívetek. Hogy áldja meg az Isten! Mert maga az igazság és csak az igazság lakozik benne; tisztán a megismerés keserősége nélkül. Mint ahogy magam sem ismertem híréből sem a jogtalanságot azon kései őszi napomig, melyen a vállamra kellett vennem a terhét. S most járom vele a világot, és keresem a helyet, ahol lerakhassam. Ne adja Isten, gyermekeim, hogy valaha is megtudjátok, mit rendelt az Isten törvénye, és mit cselekedtek vele az emberek! Ne engedje az Isten, hogy találkozzatok az igazsággal, mert megismernétek az igazságtalanságot!

E szavaknál megbotlott, és a kalapja a porba hullott, mert valamelyik legényke meglökte hátulról. A gyerekek pajkosan fölsivítottak, Jernej pedig a kalapja után nyúlt.

— Látjátok, ez fölösleges volt, gyerekek! Vén vagyok már és ügyetlen. Nem tudok már veletek játszani, ugrándozni, bukfencet hányni.

És amint mélyen lehajolva tapogatott kalapja után, hirtelen térdre esett, kezével az út porába markolt. Az aprónép erre szétrebbent; a gyerekek az út szélére húzódtak, és ott vára-koztak. Jernej lassan föltápászkodott, és leve-regette térdéről a port. Arca hamuszürke lett az ijedségtől és a keserőségtől.

— Az Isten behunyta a szemét, hogy ne lássa szolgáját. Én is behunyam hát!... Hogyan is ismernétek föl, barátocskáim, az igazságtalanságot, mikor még sohasem éreztétek? Isten legyen veletek és az Ő irgalmassága!

»Samo ti si prišel, fantič kodrolasi, samo ti si me slišal, nebogljenče malo! Pa bodi ti moj besednik, moj pravični sodnik!«

Otrok je ihtel in se je tresel.

»Mati, mati, mati!«

Prišla je ženska, vzela ga je v naročje.

»Kaj so mu storili?«

»Krivico je občutil, on sam! Vsi božji blagoslovi s teboj, ti moj usmiljeni sodnik!« je rekel Jernej.

Otrok pa je skrival objokani obraz na materinih prsih, samo še tiho je ihtel in jecljal.

»Mati, mati, mati!«

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

— Jernej, a részeges Jernej elesett! — ordították a gyerekek.

Ekkor egy kő röpült feléje, és térden találta Jernejt.

Jernej körülnézett, és nagyon keserű lett a szája íze.

— Isten ne vegye bűnötökül, gyerekek! Mit míveltek, drágáim?!

És ekkor a másik oldalról is röpült egy kő, és Jernejt állon találta. Átszakította a bőrét, hogy kiserkent Jernej vére.

Jernej megrázkódott szörnyű megbántottságában, és feléjük tárta reszkető karját.

— Kedves, jó gyerekek! Mivel bántottalak meg benneteket?

— Vér! — sikongták a kis csorvaszok. Rémulten átugráltak az árkon, és a mezőn keresztül szétfutottak.

Az apróhadból csak egyetlen nagy fejű, göndör hajú, pöttöm, mezítlábas fiúcska maradt ott. Még pendelyt hordott. Tipegő, arasnyi léptekkel, zokogva, jajveszékelve »szaladt« Jernejhez, és átölelte a térdét. Jernej végigsimította a fiúcska göndör fürtjeit és kisírt ábrázatát.

Kiderült Jernej arca, és megcsillant a szeme.

— Csak te jöttél hozzám, göndör hajú kis pajtásom! Csak te értetted meg Jernejt, istenadta csöppségem! Légy hát te az én szószólóm, az én igazságos bírám!

A gyerek csak zokogott és reszketett.

— Anyám! ... Anyám! ... Édesanyám! ...

Jakoj si naredil, da je osramočen in
pohabljen na gimno, ki ni poglavlje krivost.
ne v dolgi spomlad; in ne vse dolgo
poteleje. 24

Vernej mi stopil v hišo, dund na
polje mi pogledal; šel je v klen
in je legel na stelo. Tam je mislil
dake misli, kakoršnih nikoli poprej.

— Štirideset let ho, tako je mislil,
štirideset in nič manj, ho sem
predstavljal da praz. ~~Ho~~ ^{Bajta} je bila
takrat, čemerna in mračna, da je
bilo gospodarja sram in klapa. Pa
je nekaj pod v polokih, pa smo
postavili dom, da je penakam
necelje, moškini čas. Kdo ga je
postavil? Vsi so pomislili, kendar;
sedel sem sam, poslednji gospodar...
Na prandano, blagoslovljeno polje
gleda naš dom. Kdo je obdelal
do prandano polje, kdo ga je raf,
širil? Vsi so pomislili, sedel sem
sam, poslednji srake, poslednji
kosec... Glejte, čudo prečudno: širi-
deset let je rodila jablan, vrba
čas in gospodar; pa pride bujel,

Odament egy asszony, és az ölébe kapta.

— Ki bántotta?

— Megérezte az igazságtalanságot. Egyedül ő érezte meg! . . . Legyen veled az Isten minden áldása, könnyörületes bíráim! — buggyant ki Jernejből meghatottan a szó.

A gyerek pedig kisírt arcát anyja kebelére rejtette, és csöndesen tovább szípotott.

— Anyám! . . . Anyám! . . . Édesanyám! . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Jernej se je napotil po culo. Pred hišo je srečal Sitarja, pa ga ni pogledal in tudi Sitar je okrenil glavo.

»Samo po culo prihajam, samo po culo!« je rekel Jernej in je gledal predse, kakor da bi se pogovarjal s hišo, ne s Sitarjem. »Nič drugega ne bom pobral, ni potreba zaklepati hiše in kašče!«

Stopil je v vežo, šel je po lestvici v svojo izbo, ki si jo je bil nekoč sam izbral in pripravil pod streho. Postelja je bila tam, razpelo in molek nad posteljo, drugega nič. Na klinu je visela prazniška obleka, v košu pod klopjo je bilo spravljeno perilo. Postelja je bila pregrnjena s pisano plahto, ki mu jo je bil prinesel rajni Martin iz turške vojske za spomin. Na plahto je položil najprej prazniško obleko, nato perilo; ko pa je začel zgibati plahto in vezati culo z močno vrvjo, se mu je storilo hudo pri srcu. Zgrabilo ga je v prsih, vzdignilo se mu je v grlu, čudno kakor nikoli. Zato je Jernej pokleknil pred razpelo in se je pokrižal in se sklonil globoko, tako da je čelo naslonil na blazino.

»Oče naš, kateri si v nebesih . . . tvoje pravice iščem, ki si jo poslal na svet! Kar si rekel, ne boš oporekel; kar si napisal, ne boš izbrisal!

Jernej visszament Sitarékhoz a holmijáért. A ház előtt összetalálkozott Sitarral, de nem nézett rá. Sitar is félrefordította a fejét.

— Csak a batyumért jövök, a batyumért! — mondta Jernej, és maga elé bámult, mintha nem is Sitarral, hanem a házzal magával beszélne. — Nem viszek magammal semmi egyebet! Nem szükséges a házat és a hombárt csukogatni!

A tornácra lépett, a létrán fölmászott szobájába, melyet valamikor maga választott ki magának kuckójául a tető alatt. Ott állt az ágya. Az ágya fölött feszület és nagy szemű rózsafüzér. Semmi egyéb. Szögön lógott az ünneplő ruhája, a pad alatti kosárban pedig a fehérneműje, szépen összerakva. Az ágyon durva vászontakaró tarkállott, még a boldogult Martin hozta neki emlékül a török háborúból. A takaróra először az ünneplőjét rakta rá, aztán szép rendben a fehérneműjét. De mikor hozzáfogott, hogy a takarót összehajtogassa, és erős madzaggal batyuba kezdte kötni, összeszorult a szíve, mintha arra hurkolná a madzagot. Valami fojtogatta a torkát, valami szörnyű súllyal a mellére nehezedett, olyan csodálatos keserűséggel, mint még soha életében. Letérdelt hát a feszület előtt, keresztet vetett, és mé-

Ne v ljudi ne zaupam, ne v svojo pravico ne zaupam, v tvoje pismo zaupam. Oče naš, kateri si v nebesih... neskončno si usmiljen, daj beraču vbogajme; neskončno si pravičen, daj delavcu plačilo! Oblagodari hlapca, ki je pravice lačen in žejen, nasiti ga in napoji! Samo ukaži, pa bo živa tvoja beseda in bo napolnila vsa srca, da bodo spoznala pravico!... Oče naš, kateri si v nebesih... ne izkušaj jih predolgo, dotakni se s prstom njih oči, da bodo čudežno izpregledale; in tudi svojega hlapca ne izkušaj predolgo, ker je že star in nadložen; in potolaži ga, ker je potrta in slab od bridkosti! Oče naš, kateri si v nebesih...»

In Bog ga je potolažil in bridkost je izginila in mirno je bilo njegovo srce.

Tako je Jernej vstal, zadel je preko rame culo in škornje, vzel je v roko grčavo romarsko palico in se je napotil. Na pragu se je pokrižal.

»Srečen hodi, Jernej, če je božja volja, da nastopiš to pot; in srečen se povrni!«

Od daleč je ugledal Sitarja, ki je stal kraj senožeti.

»Odpusti jim!« je rekel Jernej v svojem srcu in je iztegnil roko v slovo in pozdrav.

»Brez sovraštva na pot; težje je v srcu sovraštvo nego bridkost; brez sovraštva s pota — obe roke mu stisni v pozdrav, za roko ga pelji v hišo, kakor sina, ki je zablodil!«

Še se je ozrl na hišo in po polju, po senožetih, lokah in daljnjih pašnikih, in je šel v dolino.

lyen lehajtotta fejét, hogy homloka a dunyhára konyult.

— Miatyánk, ki vagy a mennyekben! ... A te igazságodat keresem, melyet a világra hoztál. Azt mondtad, nem fogod visszavonni! Amit megírtál, nem fogod eltörölni! ... Nem az emberekben és nem az igazságomban hiszek! Egyedül a te írásodban hiszek! Egyedül a te igazadban hiszek! ... Miatyánk, ki vagy a mennyekben! ... Határtalan a te irgalmasságod, adj alamizsnát koldusodnak! Végtelenül igazságos vagy! Add meg napszámosodnak bérét! Jutalmazd meg szolgádat, ki éhezi és szomjúhozza az igazságodat! Enyhítsd éhét, csillapítsd szomját! ... Mondj egyetlen szót, és a te törvényed elevenné válik, és megtölti az emberek szívét, és mindenek megismerik az igazságot ... Miatyánk, ki vagy a mennyekben! ... Ne kísértsd gyarló teremtményeidet nagyon sokáig! Érintsd meg ujjaddal szemüket, hogy csodálatos látásra nyíljanak! És a te szolgádat se kísértsd nagyon soká, mert már öreg és gyámoltalan. És vigasztald meg, mert meg van törve, és keserűség emészti! ... Miatyánk, ki vagy a mennyekben! ...

És Isten megvigasztalta. Keserűsége lassan eloszlott, és öreg szíve megnyugvást talált.

Akkor föltápáskodott. Batyuját, csizmáját vállára vetette, kezébe fogta görcsös zarándokbotját, és elindult útjára.

A küszöbön még egyszer keresztet vetett.

»Járj szerencsével, Jernej, ha Isten akarata, hogy erre az útra lépj! És térj meg szerencsével!«

Velika in lepa hiša je sodnija, sredi trga stoji v Dolini, dolgo vrsto oken ima, visoka vrata in nad vrati cesarskega orla.

Čudno in sitno je bilo Jerneju, ko je stopil v prostrano vežo; strah ga je bilo tistega kraja, ki je bil poln jeze in kletev, hudih in krivičnih pravd in krivih priseg.

Nasproti mu je prišel služabnik, suhljat, upognjen starec, ki je nesel pod pazduho velik sveženj rumenih papirjev.

»Bog daj dober dan!« je rekel Jernej in se je odkril.

»Kaj bi rad?« je vprašal služabnik godrnjaje in je premeril Jerneja s čemernim in neprijaznim pogledom.

»Kaj da bi rad?« se je nasmehnil Jernej in je gledal na suhljatega služabnika globoko dol, dolg do stropa, kakor je bil. »Nikogar ne mislim spraviti na vislice, verjemite! Kaj bi človek po nepotrebnem žalil človeka? Drugi naj se pravdajo, drugi naj prisegajo in kolnejo, Jernej se ne bo pravdal! Le poslušajo naj in naj razsodijo, brez jeze in brez zlega!«

Začuden in zlovoljen je gledal krivenčasti služabnik.

»Kaj blebečeš? Koga iščeš?«

»Pravičnega sodnika!«

Služabnik se je namrgodil, pokazal je z dolgim kazalcem na stopnice in je šel.

Culo in škornje na rami, palico v roki, je stopal Jernej počasi po temnih stopnicah. Prišel mu je naproti majhen, koščičast kmet, ki je mahal z obema rokama in je bil v obraz ves zaripljen od jeze.

Messziről megpillantotta Sitart, aki a legelő szélén állt.

»Bocsáss meg neki!« — csendült meg egy hang a szívében. És búcsúüdvözetül feléje tárta karját.

»Gyűlölet nélkül eredj utadra! A gyűlölet terhesebb útravaló, mint a keserűség. És gyűlölet nélkül térj meg utadról! S ha megtértél, szorítsd meg mindkét kezét üdvözetül, s kezénél fogva vezesd a házba, mint szerető apa a fiát, aki eltévedt!«

Még egyszer végignézett a házon, a mezőkön, a réteken, berkeken, és elindult a völgy felé.

Szép nagy ház a bíróság épülete Dolina piacterén. Hosszú sor ablaka van, magas kapuja, és a kapu fölött ott ékeskedik-virraszt a császári sas.

Furcsán, kényelmetlenül érezte magát Jernej, mikor a tágas előcsarnokba lépett. Félelem fogta el azon a helyen, amely tele volt civódással, szitokkal, gonosz és igazságtalan perekkel és hamis eskükkal.

Szembejött vele egy öreg, hajlott hátú, szikár szolga. Hóna alatt nagy köteg elsárgult iratot cipelt.

— Isten jó nap! — köszöntött Jernej, és levette kalapját.

— Mit akarsz? — kérdezte a szolga morcosan, és végignézte barátságtalan, szúrós tekintetével.

— Hogy mit akarok? — mosolyodott el Jernej, és szinte a mennyezetig érő alakjának magasából mélyen lenézett a vézna szolgára. — Higgye el, senkit sem akarok akasztófára jut-

»Razbojniki! Razbojniki! Razbojniki!«

Jernej se je hudo začudil.

»Kdo je razbojnik?«

Koščičast kmet je hitel mimo in ni nič odgovoril.

»Jeznorit človek!« je pomislil Jernej in je zmajal z glavo. »Med pravične sodnike je šel, pa je našel razbojnike!«

Stal je na hodniku in ni vedel, na katere duri bi potrkal. In ko je stal in gledal, so se odprle duri na stežaj. Zelo dolg in zelo suh človek, črno oblečen, kozjebgrad, je stopil iz izbe, šel je mimo in je pustil duri odprte.

S klobukom v roki, plah in radoveden, je gledal Jernej v izbo. Tam za leseno pregrado, za veliko, s papirji obloženo mizo je sedel sodnik; debel, plešast gospod z dolgimi brki in nejevoljnim obrazom. Za drugo mizo je pisal mlad pisar.

Sodnik je vzdignil glavo in je pogledal po strani na Jerneja.

»Kaj pa je?«

Z opreznim korakom je prestopil Jernej prag.

»Pravice iščem, krivico tožim!« je rekel Jernej. »In mislim, da sem prišel na pravi kraj!«

Pisar je nekoliko okrenil glavo in se je nasmešnil, tudi sodnik je privzdignil obrvi.

»Le brž povejte!«

Jernej je zvrnil culo in škornje na klop, stopil je k pregraji in se je naslonil nanjo z obema rokama.

tatni. Miért bántaná az ember oktanul felebarátját? Csak pörösködjének mások, és esküdözzenek, átkozódjanak! Jernej nem fog pörlekedni. Csak hallgassák meg szavait, és ítélkezzenek minden harag és minden rosszakarattal nélkül!

Elképedve és fanyarul nézett rá a görnyedt szolga.

— Mit fecsegsz összevissza?! Kit keresel?

— Igazságos bírám!

A szolga bosszúsan összeráncolta homlokát, hosszú, csontos ujjával a lépcsőre mutatott, és továbbállt.

Batyujával és csizmájával a vállán, kezében görcsös botjával, lassan lépegetett Jernej a homályos lépcsőn fölfelé. Alacsony, csontos paraszt jött vele szemben. Mindkét karjával hadonászott, az arca rákvörös volt a dühből.

— Gonosztevők, rablók, haramiák!

Jernej valósággal elhült.

— Ki a haramia?

A csontos paraszt szónyi válasz nélkül eltált mellette.

»Hörcsögös emberke! — gondolta magában Jernej, és csóválgatta fejét. — Igazságos bírám keresett, és haramiákra talált.«

Ott állt a folyosón, és nem tudta, melyik ajtón kopogtasson. Amint így ügyelgett és nézelődött, szélesre tárult hirtelenében az ajtó. Igen magas és nagyon sovány, fekete ruhás, kecskeszakállas ember lépett ki a szobából, elment mellette, és nyitva hagyta az ajtót.

Kalapját a kezében szorongatva riadtan és kíváncsian pislogott Jernej a szobába. Ott bent,

»Sodnik, jaz nisem hudoben človek, nikomur ne privoščim zlega, tudi tistim ne, ki so mi po krivem storili. Pravico meni, drugim ne krivice in ne hudega povračila — to je pravda po božji volji! Zato ne maram, da bi gnali Sitarja iz hiše, s culo in škornji na ramah, kakor sem šel jaz; kaj šele, da bi ga vklepali in ga gnali skozi vas in ga metali v ječo! Tudi okarati ga ni treba pred drugimi ljudmi, zakaj užaljen bi bil — naj sam opravi s svojo vestjo! Pravico, komur pravica — krivičnemu pa usmiljeno prizanašanje in odpusčenje!«

Strmela sta obadva, sodnik in pisar.

»Kaj se ti blede, človek krščanski?« je vzkliknil sodnik. »Kaj nisi ti Sitarjev Jernej s hriba?«

»Tisti sem!« je pokimal Jernej urno. »Štiri-deset let sem že tisti — Sitarjev Jernej s hriba! Ampak mladi si je zdaj nekaj izmislil — recimo, sodnik, da si je le za šalo izmislil, le iz porednosti in prešernosti: ná, Jernej, je rekel, poveži culo in vzemi romarsko palico in pojdi! Ne, recimo, voli kupovat, ali seno prodajat — temveč na levo pojdi, ali na desno, ali kar naravnost, kamor se ti pot bolj zložna zdi; in nikoli se več ne povrni! Zdaj si star in, ker ti je hrbet že upognjen, ker se ti kolena že tresejo — zdaj pojdi! Tako je rekel — vi pa odprite bukve, sodnik, in rabsodite po pravici!«

Pisar se je nagnil preko papirjev in se je smejal, da so se mu pleča tresla; sodnik je nagubančil čelo.

»Kaj torej hočeš tukaj? Čemu si prišel?«

Od čuda je odprl Jernej usta in je molčal.

a fakorláton túl, iratokkal elhalmozott, nagy íróasztal mögött ült a bíró. Pocakos, kopasz, hosszú bajszú, barátságtalan tekintetű úr. A másik asztalnál egy fiatal írnok körmölgetett.

A bíró fölemelte fejét, és félvállról végignézte Jernejt.

— No, mi baj?

Óvatosan lépte át Jernej a küszöböt.

— Igazságot keresek, igazságtalanságot panaszolok! — felelte Jernej. — Azt hiszem, hogy jó helyre jöttem.

Az írnok félrebillentette a fejét, és mosolygott. A bíró is fölhúzta szemöldökét.

— Csak elő vele, gyorsan!

Jernej batyuját és csimáját a padra nyekkentette, a korláthoz lépett, és mindkét kezével ránehezedett.

— Bíró úr, én nem vagyok gonosz ember. Senkinek sem kívánok egy gyűszűnyi rosszat. Még azoknak sem, akik gonoszul bántak velem. Nekem igazságot, senkinek sem igazságtalanságot vagy rosszmájú kölcsönkenyér-fizetséget! Ez az Isten akarata szerint való igazság! Azért nem kívánom, hogy Sitart elzavarja a házból, batyusan, csizmásan, ahogyan nekem kellett tovaszégyenkezniem. Még kevésbé kívánom, hogy vásra verve hurcoltassa végig a falun, és börtönbe csukassa! Még csak le sem kell mások előtt gorombítani, mert nagyon röstelkednék . . . Intézze el ő maga a saját lelkiismeretével! Igazságot kérek annak, akinek dukál. Az igazságtalannak pedig könyörületet és megbocsátást.

»Čemu da si prišel?« je vprašal sodnik tako osorno in je gledal tako mrko, da je Jernej izpustil pregrajo ter upognil hrbet še niže.

»Saj sem razložil svojo zgodbo po vrsti, brez laži in brez olepšav: tako se je godilo in nič drugače. Kaj bi še pripovedoval, čemu bi prežvekal? Vaša je sodba in beseda, ne moja! Vi ste zdravnik; pokazal sem rano, pa jo začelite!«

Zmerom bolj se je čudil sodnik in zmerom bolj osorno je gledal; tudi pisar se je smejal zmerom bolj.

»Ne utegnem, mož,« je rekel sodnik, »ne utegnem,« je rekel, »da bi se pogovarjal z vami o steklem polžu in o jari kači! Kar imate povedati, če kaj imate, povejte brez ovinkov, drugače pa se izgubite!«

Tako je rekel sodnik, Jernej pa ni razumel, prestopal se je z noge na nogo, popraskal se je za ušesom in ni vedel, kaj bi.

»Kako, sodnik? Če stopim k štacunarju, da bi kupil tobaka — kaj mi bo ponujal soli? Prišel sem vprašat za pravico, vi pa: čemu si prišel? Razložil sem svojo pravdo, vi pa: kaj blebečeš? Nisem prišel kupovat soli, gluhi štacunarji, tobaka mi dajte!«

Vrnil se je čemerni suhljati služabnik z drugim, še večjim svežnjem papirjev pod pazduho.

»Ti, Krušnik,« mu je ukazal sodnik, »primi tega človeka za roko in mu pokaži, kje da so stopnice in kod se pride na cesto!«

In res je prijel suhljati služabnik Jerneja za roko, tako krepko ga je stisnil, da se je Jernej začudil: »Glej, taka spetka!«

Csak néztek nagyot mind a ketten. A bíró is, meg az írnoka is ...

— Megháborodtál talán, atyafi? — kiáltott rá a bíró. — Vagy nem te vagy a Sitarék Jerneje, a domboldalról?

— Igenis, az vagyok — biccentett rá fürgén Jernej. — Már negyven éve vagyok a Sitarék Jerneje a domboldalról! De a fiatal Sitar most a fejébe vett valamit ... mondjuk, bíró úr, hogy csak nyegleségből, rossz tréfából, rátartiságból tette ... és így szólt: »Nosza, Jernej, kösd össze batyudat, fogjad zarándokbotodat, és eredj!« ... Nem úgy értette, hogy — teszem azt — eredj ökröket vásárolni vagy takarmányt eladni! Nem! Hanem úgy, hogy eredj jobbra vagy balra, vagy egyenesen előre, amerre kényelmesebbnek találod az utat; és soha többé vissza se gyere! »Vén vagy már, és mert a hátad már görnyedt, s a térded reszket, hát eredj!« ... Így mondta! ... Maga pedig, bíró úr, üsse föl a könyvét, és ítéljen igazság szerint!

Az írnok az iratok fölé hajolt, és úgy hahotázott, hogy csak úgy rengett a válla. A bíró pedig összeráncolta a homlokát.

— Mit akarsz itt, miért jöttél?

Jernej szája tátva maradt a csodálkozástól.

— Mit akarsz? — kérdezte még egyszer ingerülten a bíró, és olyan keményen nézett Jernejre, hogy az menten eleresztette a korlátot, és a háta még jobban meggörnyedt.

— Hiszen elmondtam történetemet, szép sorjában, hazugság és kendőzés nélkül. Így esett, nem másképp. Mit mondhatnék még? Mit rágcсáljam újra meg újra szavaimat? Magán

Naglas pa je rekel Jernej:

»Tudi nad teboj, krivični sodnik, so še sodniki; in nad vsemi je Bog!«

Vzel je culo in škornje in palico in je šel. Pred stopnicami pa se je vrnil in je stopil z dolgimi koraki še enkrat pred pregrajo.

»Zdaj vem, krivični sodnik, zdaj vem, kaj je rekel tisti kmet — Bog ga je razsvetlil! Ne kraj pravice — preklet je ta kraj, zavetišče krivičnih pravn in krivih priseg!«

Zamahnil je z roko, še je hotel reči, služabnik pa ga je sunil preko praga.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

van az ítélkezés és a szó sora, nem rajtam! Maga az orvos. Megmutattam a sebemet, gyógyítsa hát meg!

Egyre jobban ámult-bámult a bíró, és egyre sötétebben nézett Jernejre. Az írnok vihogott.

— Nincs rá időm — mondta végre a bíró —, nincs időm, hogy magával vitatkozzam a mádártejről és a császár szakálláról. Ha van egyáltalán valami komoly mondanivalója, adja elő, ne kerülgesse. Ha nincs, takarodjék!

Ezt mondta a bíró, de Jernej nem értette, mit mond. Egyik lábáról a másik lábára nehezedett, vakargatta a füle tövét, és nem tudta, mitevő legyen.

— Hogyhogy, bíró úr? Hát ha a boltostól dohányt kérek a pénzemért, sőt fog-e kínálni dohány helyett? Az igazságot jöttem keresni, és maga azt kérdezi: minek jöttél? Elmeséltem a történetemet, és maga rám förmed: mit fecsegsz? Nem sóért jöttem, süket boltosok! Dohányt kérek!

Ekkor a mérges, szikár szolga visszatért egy másik, még nagyobb papírcsomaggal a hóna alatt.

— Hé, Krušnik! — rendelkezett a bíró. — Fogd karján ezt az embert, és mutasd meg neki, merre van a lépcső, merre ér leghamarabb ki az utcára!

És a szikár szolga csakugyan megfogta Jernej karját, és olyan erősen megszorította, hogy Jernej szinte némi elismeréssel csodálkozott magában: »No, nézd a nyavalyást!« Fönnhangon pedig így szólt:

8.
pa bi izkopal jahlan, ker je presadil
na kamen!... Glejte, čudo prečudno:
Skladiščnik let je rokoval, da bi
postavil dom, s svojim polom je
pogreznil polje in senošet; in ko je
dom stal, ko sta bila sodovita
polje in senošet, pride človek -
odkaj pač pride? - in pravi: nisi
prvi! Ter ga spodi v hlev, sam pa
sede na papček in si v bace pipo!...

Tako je mislil Jernej in je vstal,
slepel si je stelo s črne ~~na~~ pogrebne
suknje in se je napolnil v hišo.
Tam si je stekel sukunjo, plegel
je na papček, ker si je nabiral
pipo. Čudoma je minila vsa
pobrdost: ~~ker si je pipo in~~
~~se je smehljival in oči so meglatale~~
pod kosatimi obrvmi.

Prišla je dekla v hišo.

„Dobro se ti godi, Jernej! Dan
je gunaj, vsi so na polju, ti pa
sediš na papčku!“

Jernej je vzel pipo iz ned in
je nagubancil čelo.

„Koberi se, brata! Komen ukazuje?“

— Igazságtalan bíró, fölötted is vannak még bírák! És mindnyájatok fölött ott van az Isten!

Azzal fogta a cókmókját, csizmáját, botját, és indult. De az első lépcső előtt visszafordult, s hosszú lábával még egyszer a korlát elé állott.

— Most már tudom, igazságtalan bíró, most már tudom, mit mondott az a paraszt az imént! Maga az Isten világosította meg az agyát. Nem az igazság háza ez a ház, hanem az igazságtalan pörök és a hamis eskük átkozott barlangja!

Egyet legyintett még ráadásul, s látszott rajta, hogy még mondana valamit, de a szolgál hirtelen átlökte a küszöbön.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Večerilo se je, ko je pomislil Jernej, kje bi počival.

Jasen in topel večer je bil, komaj toliko je pihal veter, da se je narahlo zibalo na senožeti in da je tiho pošumevalo v gozdu.

Tja se je napotil Jernej, kjer je pozdravljal s hriba smrekov gaj, prijazna Tičnica, zave-tišče in tolažba vseh zaljubljenih in vseh brez-domnih. Mimo polja se je vila zložna pot, preko pašnikov v zeleno reber. Počasi je stopal Jernej, ker je bil truden in ker je bilo njegovo srce bridkosti polno. Tiste velike in hude brid-kosti, ki je obšla nekoč samega Sina človeko-vega, ko ni imel, kamor bi glavo položil.

»Če sem kdaj žalil katerega izmed vas,« je pomislil Jernej, »izmed vas katerega, ki blo-dite po svetu brezdomni, naj se ne spominja name s hudo mislijo! Vi trudni popotniki, bolj trudni od krivice nego od strmega pota, če sem kdaj katerega izmed vas podil od hiše, naj me ne kolne v svojem srcu! Težka je vaša bu-tara; komaj sem jo zadel, že se šibijo kolena, kloni glava do pasu. Kadar pa odložim nekoč, kadar bo zadosti pravične kazni božje, takrat le pridite, vi blagoslovljeni od nesreče in brid-kosti: odprt vam bo hram, miza bo pogrnjena, pripravljen stol!«

Már esteledett, mikor Jernej arra gondolt, hol is fog megpihenni éjszakára.

Holdvilágos, meleg este volt. A szelíden pihegő szellőben gyöngén hullámozott a kaszáló magas füve, és halkán, sejtelmesen suttogott az erdő, a szerelmesek és hajléktalanok menedéke és vigasztalója. Jernej Ticsnica felé vette az útját, melynek tetejéről nyájas fenyves integetett feléje. A mezők mellett lankás út kanyarodott a legelőkön keresztül, a zöld hegyoldalban. Lassan lépegetett, mert törődött, fáradt volt, s mert a szíve csordultig megtelt keserűséggel. Azzal a nagy-nagy gyötrelmes keserűséggel, amely valamikor magát az Ember Fiát is elfogta, mikor nem volt hova lehajtania fejét.

»Ha valaha megkeserítettem csak egyet is közületek — vezekelt magában —, akik a világon hajléktalanul bolyongtok, ne gondoljatok rám fájó, szemrehányó gondolattal. Ti tikkadt vándorok, akik fáradtak vagytok az igazságtalanságtól, mint az utas a meredek úttól, ha valamikor bárkit is elkergettem közületek a fedelem alól, ne átkozzon meg érte szívében! Terhes, nagyon terhes a ti batyutok. Alig vettem a vállamra, máris roskadozik alatta a térdem, s a fejem mélyen aláhanyatlik mellemre. De ha egyszer újra letehetem vándorba-

Kraj gozda je odložil culo, legel je v travo. Vsa lepa dolina je bila v senci; tudi Betajnova, na oni strani ob zložni rebri sloneča, je dre-mala. Gosposko se je svetil beli Sitarjev dom izza jablan; zdelo se je Jerneju, da mu mežika, da ga prešerno pozdravlja.

»Še ti zadremlji!« je rekel Jernej. »Za-dremlji, pa naj se ti nikar ne sanja o krivici! Lepo se pripravi, da me v svatovskem oblačilu sprejmeš nekoč in pozdraviš! Nič jeze ne bodi med nama, ne pojdiva narazen z grdim pogle-dom in hudo besedo — blagoslov božji s teboj!«

Take blage in usmiljene so bile njegove misli, bridkost njegovega srca pa ni bila manjša. Zakaj samota je bila naokoli in mračilo se je; v smrekah je šumelo, tam so se pogovarjale blodne duše.

»Bog vam dodeli počitka in tolažbe!« je molil Jernej. »Kakor je pravičen, tako je usmi-ljen; vam vsem pride ura, ko boste gledali nje-govo glorio; in ura pride tudi meni, grešniku!«

Po stezi je prišel neverni študent, ugledal je Jerneja od daleč in se je napotil naravnost k njemu.

»Kako se počutiš, Jernej, ob romarski pa-lici?« je vprašal.

»Bog je vedel, zakaj mi je naložil breme — kdo bi se prerekal z njim?« je odgovoril Jernej.

Tudi študent je legel v travo.

»To je namreč moj dom, kjer ležiš!« je rekel. »Velik je ta dom, brez zidov in brez mejnikov; ni treba, da bi se sosed umikal sosedu, za vse je dovolj prostora! Tudi streha je visoka;

tyumat, ha majd már elég lesz az igazságos isteni büntetésből, akkor csak gyertek hozzám mindnyájan, boldogtalanság és keserű úttalanság áldottjai! Nyitva lesz számotokra a házam, és az asztalom mindig terítve vár majd beneteket!»

Az erdő szélén ledobta batyuját, és a fűbe heveredett. A gyönyörű völgy félhomályban terült el előtte. A túlsó oldalon, a lankás dombháton lapuló Betajnova is már bóbiskolt. Az almafák közül odafehérett Sitar ragyogóra meszelt uras háza. Jernejnek úgy tetszett, mintha incselkedve, büszkén kacsingatna feléje.

— Aludj te is! — mondta Jernej. — Aludj, és ne is álmodj soha jogtalanságról! Csinosítsd ki magadat, hogy valamikor ünnepi, menyegzős pompában fogadhass és köszönthess! Ne legyen csöppnyi harag se közöttünk, ne váljunk el gyűlölködő, csúnya tekintettel és gonosz szóval! ... Isten áldása legyen rajtad!

Ilyen kegyesek és könnyörületesek voltak gondolatai, de szívének a keserősége nem apadt. Mert alkonyodott, és árvaság, elhagyatottság vette körül; és feje fölött suttogtak a fenyvesek, és suttogásuk olyan volt, mint tévelygő, hajléktalan lelkek szomorú beszélgetése.

— Adjon az Isten nektek is békét és vigasztalódást — imádkozott Jernej. — Amilyen igazságos, olyan könnyörületes Ő. Mindnyájatok számára eljön egyszer az óra, amikor látni fogjátok az ő glóriáját. És az én bűnös fejem számára is ütni fog az óra!

kakor si dolg, se ti ni treba priklanjati! In vse to prostrano bogastvo brez davkov in brez doklad! Ne pritožujva se, Jernej: kjer so ljudje krivični, tam je Bog pravičen! Dali so nama palico, pokazali so nama nezaželeno pot — Bog pa nama je odprl dom tako imeniten, kakor ga je dodelil samo popotnikom in romarjem!»

Jernej se je ozrl nanj z usmiljenim očesom.

»Velika je bila pač krivica, ki si jo okusil, težka je pač bridkost, ki jo nosiš v srcu! Kako bi drugače govoril besede, ki se ti samemu rogajo v obraz, kako bi imenoval Boga, ko ne misliš nanj?»

Pomolčal je študent, gledal v nebo, ki se je tiho temnilo, nato se je nasmehnil.

»Več usmiljenja je imel Bog z menoj nego s teboj, Jernej! Meni je razodel krivico od začetka, tebi šele navsezadnje. Jaz sem živel v zmoti komaj pol ure, ti celih štirideset let! Mene so pahnili brez posebnih komedij kar naravnost na cesto pravega spoznanja, ti pa si hodil štirideset let po krivem potu — dolga bo pot nazaj, o Jernej! — Glej, Jernej, komaj sem izpregledal, so začeli mlatiti po meni, neobgljenem otroku, kar s cepci! Kamor sem se prestopil, sem dobil brco v pozdrav. Krepko, Jernej, krepko so mi vtepli v kožo pravo spoznanje, krepko vtepli postavo in zapoved: da je pravica ustvarjena za tiste, ki so jo ustvarili. Kaj mi je potreba zdaj tožbe in pravde, kaj prerekanja z Bogom in z ljudmi? Največji zaklad je spoznanje, pa če je vtepeno s cepci! — Kaj pa ti zdaj nameravaš, Jernej?»

Az ösvényen a hitetlen diák baktatott arrafelé. Már messziről meglátta Jernejt, s egyenesen feléje tartott.

— No, hogy érzed magad. Jernej, zarándokbotod mellett? — kérdezte.

— Tudja az Isten, miért rakta vállamra ezt a terhet. Ki perlekedik vele? — felelte Jernej.

A diák melléje hevert a fúbe.

— Ez itt ugyanis, ahol most fekszel, az én házam! — mondta. — Nagy ez a hajlék, falak és határcölöpök nélkül való. A szomszédnak nem kell a szomszéd elől kitérnie, elegendő férőhely jut mindenkinek. A mennyezete is jó magas, akármilyen hórihorgas légy, nem kell lekapnod a fejedet. S ez a töméntelen gazdaság, ez a határtalan, nagy birodalom adók és illetékek nélkül való. Ne panaszkodjunk hát, Jernej! Ahol az emberek igazságtalanok, ott az Úr igazságos! Koldusbotot nyomtak a markunkba, kidobtak az országútra! És az Isten pompás hajlékot nyitott nekünk, amilyent csak a vándoroknak és zarándokoknak szánhatott.

Jernej szánakozó tekintettel nézett rá.

— Nagy lehetett az igazságtalanság, amelyet el kellett viselned, és maró, fogyhatatlan a keserűség, amelyet a szívedben hordasz. Hogy mondhatnál különben olyan szavakat, melyek gúnyosan a szemedbe vigyorognak? Hogyan emlegethetnéd az Isten nevét, mikor nem is gondolsz rá?

Egy ideig hallgatott a diák, és az égre bámult, amely egyre sötétedett fölöttük. Aztán fölnevetett.

»K pravičnim sodnikom se napotim, že rano se napotim, zdaj pa bom spal!«

»Le zadremlji, ti trudni otrok, lahko noč! — Ampak še to mi povej: kod pa boš iskal teh pravičnih sodnikov?«

»K tistim pojdem, ki so poklicani, da sodijo po pravici in postavi. Bog je poslal pravico na svet in ni pustil, da bi jo ljudje zaklepali v skrinjo; tudi ne pusti, da bi očitno pljuvali na njegovo zapoved! Bog je usmiljen, ne bo do zadnjega izkušal hlapca Jerneja, ki mu nikoli ni storil žalega!«

»Trdna je tvoja vera, Jernej, in velik bo greh, ki ga bodo storili nad teboj! Čakal bom, Jernej, da se povrneš. Rad bi te videl, rad bi videl starca, ki bo stal sredi ceste razcapan in gologlav in bo preklinjal, odraslim v pohujšanje, otrokom v zasmeh. Še to povej, Jernej: kaj boš storil, kadar se povrneš in ne bo pravice ne pri Bogu ne pri cesarju?«

»Kaj bi ti storil, študent, če bi zdajle kar ne bilo več tega neba in nič več teh zvezd, ki gledajo na naju, in te doline ne več in ne tebe in ne mene? O, kako brezbožne so bile tvoje besede, in kako hudo je storila krivica s tvojim srcem! Moli, tudi jaz bom molil!«

Gledala sta v nebo s široko odprtimi očmi. Temna je bila dolina, nebo pa je bilo zmerom svetlejše; rdilo se je na vzhodu, tam so zvezde ugašale, velik in rdeč je vstajal mesec.

— Velem könyörületesebb volt az Isten, mint teveled, Jernej. Előttem már kezdetben föltárta az igazságtalanságot, előtted csak a legvégén. Én csak alig félóráig voltam tévhitben. Te kerek negyven esztendeig! Engemet mindjárt kezdetben, minden különösebb ceremónia nélkül, egyenesen az igazi megismerés országútjára löktek. Te negyven évig tévelyegtél hamis ösvényen . . . Hosszú lesz az út visszafelé, Jernej! . . . Látod, Jernej, engem, alighogy kinyílt a szemem, már ütlegetek. Szerencsétlen, vézna gyermekhátamat szinte hadarócséppel puhígtatták. Amerre léptem, rúgással köszöntöttek. Alaposan, Jernej, igen alaposan fejembe verték a valódi megismerést és parancsot: hogy tudniillik a törvény azok számára van alkotva, akik alkották. Mit pörlekedjem és zsörtölödjem most Istennel és az emberekkel? A legnagyobb kincs a megismerés, ha mindjárt hadarócséppel is verték az emberbe! . . . Hát most mi a szándékod, Jernej?

— Igazságos bíróhoz föllebbezek. Már jó korán útra akarok kerekedni. Aludjunk hát.

— Csak aludj, te fáradt, elgyötört gyerek! Jó éjszakát! . . . Hanem azt az egyet még áruld el: merre, hol fogod keresni ezeket az igazságos bírákat?

— Azokhoz megyek, akik hivatottak, hogy az igazság és a törvény nevében ítelkezzenek. Az Isten elküldte a maga igazságát a világra, és nem engedi meg, hogy az emberek ládába zárják. És azt sem engedi meg, hogy nyilvánvalóan lábbal tapodják és megköpdössék az ő parancsait. Az Úr könyörületes, és nem fogja

Jetta je prebrskala duri.

"Kaj jo je gledalo, žensko?" se je začudil Jernej.

Pod večer, ko se je nebo poohladio, so se odprle duri nasmejaj. Na pragu je stal batar, imajal se je nekoliko, postrani mu je visel klobuk na uho. Jernej je gledal nejevoljno, mi uzel pipe iz ust.

"Kdo je prišel?" je zaklical batar.

Jernej je molčal.

"Kdo je prišel, vprašam?"

Počasi je uzel Jernej pipe iz ust in se je nasmejal.

"Lepo si se napil na pogrebščini svojega očeta! Spet se spravi, spet!"

S težkim korakom, da se je stresel pod, je stopil batar v izbo.

"Koga gonis spet, blavec? Kdo je prijan, blavec?"

Jernej je mirno sedel in je mirno govoril, kakor da bi se pogovarjal s ležimi.

"Tebi sem rekel, da pojdi spet,

a végletekig próbára tenni szolgáját, Jernejt, aki Őt sohasem bántotta.

— Erős a te hited, Jernej, és szörnyűséges lesz a bűn, amelyet az emberek rajtad el fognak követni! Megvárom, Jernej, visszatértedet. Szeretnék akkor látni. Szeretném látni az öreget, aki rongyosan, hajadonfőtt fog az út porában állni, és átkozódni a felnőttek megbotránkoztatására és a gyerekek nevetségére... Még csak azt mondd meg: mit csinálsz akkor, ha visszatértél, és nem kapod meg az igazságot sem az Istennél, sem a császárnál?

— Mit csinálnál te, diák, ha például most nem volna fölötted sem az égboltozat, sem ezek a ránk figyelő csillagok? És ha ez a völgy sem volna, és te sem, én sem... Ó, milyen istentelenek, szörnyűségesek voltak a te szavaid, és milyen gonoszul bánt a te szíveddel az igazságtalanság! Imádkozzál! Én is imádkozom!

Egy ideig mindketten az égre bámultak tágra nyitott szemmel. A völgy már egészen sötét lett, az ég azonban egyre világosabb. Keleten már piroslott az ég alja, és a csillagok arrafelé kialudtak. Nagy, kerek, vörös képpel előbújt a hold.

Jernej se je napotil v Ljubljano. Preštel je svoje premoženje in veliko je bilo: skoraj vsako leto je prihranil en goldinar.

Preden je šel, se je še ozrl v dolino in se je odkril in pokrižal. Zgodaj je bilo, ni se še prikazalo sonce; trava je bila rosna, hladna megla se je vzdignila iz doline. Jerneju je bilo mraz; njegova obleka je bila vlažna od rose, njegov obraz je bil kakor umit.

»Nisem še vaju študentovega doma!« je pomislil. »Ne še te rosne postelje in te visoke strehe!«

In je zadel culo na ramo in se je nameril med senožetmi in njivami do ceste. Spočit je bil in je hodil z lahkim korakom, tudi njegovo srce je bilo veselo in utolaženo.

»Kaj bi trosil denar za voz?« je pomislil. »Dokler me nosijo te stare noge, bi bil greh, da bi lenaril; in tudi greh bi bil, da bi prosjačil. Če že pripelje mimo krščanski človek in poreče: ná, Jernej, prostora je za dva in kobila je spočita — pa prisedem v božjem imenu!«

In komaj je tako pomislil, je pripeljal mimo kmet in se je ozrl in je ustavil koleselj.

»Kam pa?«

»Proti Ljubljani!«

»Prisedi do Goščavja!«

Másnap reggel Jernej Ljubljana felé indult. Előbb azonban megszámlálta vagyonát. Nagy volt az: majdnem minden esztendőben megtakarított egy forintot.

Mielőtt elindult, még egyszer a völgybe pillantott, levette kalapját, és keresztet vetett. Kora hajnal volt, a nap még föl sem kelt. A fű harmatos volt, és hideg köd kúszott a völgyből fölfelé. Jernej didergett, ruhája nyirkos volt a harmattól, arca pedig olyan, mintha éppen mosakodott volna.

»Még nem szoktam hozzá a diák éjjeli szálláshoz — gondolta magában. — Ehhez a harmatos ágyhoz és ehhez a magas mennyezethez.«

Vállára kapta a batyuját, és a legelők és szántóföldek között az országút felé lépegetett. Kipihente magát, könnyű léptekkel járt. De a szíve is megvigasztalódott, megkönnyebbedett.

»Minek adnék pénzt kocsira? — gondolta. — Amíg bír ez az öreg lábam, bűn volna henyélnem. És kéregetnem is bűn volna. Ha véletlenül beér valami jószívű keresztény, és mondja: „No, Jernej, elférünk az ülésen mind a ketten, és a lovam is bírja“ — hát akkor Isten nevében melléje fészkelődöm majd a kocsira.«

Jernej je prisedel.

»Po kakšnih opravkih v Ljubljano?«

»Pravice iskat.«

Kmet, zavaljen, čokat človek, je pogledal Jerneja z nezaupnim očesom.

»Kdo pa si?«

»Jernej z Betajnove.«

Kmet je pomislil.

»Ne poznam Jerneja z Betajnove. Kateri Jernej?«

»Hlapec Jernej. Pri Sitarjevih sem bil do včerajšnjega dne.«

»Pa greš tožit?«

»To se pravi ... ne maram ga spraviti na vi-slice, tudi v ječo ne. Ampak razsodijo naj po pravici.«

»Kaj ti je storil?«

»Štirideset let sem delal tam. In ko sem do-delal, je prišel in je rekel: pojdi!«

Kmet je pogledal mrko in je švrknil po konju.

»Tako. Pa ga greš tožit?«

»Kaj se to pravi: tožit? Svojo pravdo grem razložiti, naj razsodijo! Pravico hočem sebi in drugim in vsem — krivice nikomur!«

»Ali boš kaj opravil?«

»Bom. Veliko je sodnikov na svetu, postava pa je samo ena!«

»Prav nič ne boš opravil!«

Kmet se je tako močno okrenil proti Jerneju, da je nategnil vajeti in se je koleselj skoraj ustavil.

És alighogy ezeket gondolta, már jött is mögötte egy gazda a kocsijával. Ránézett, és megállította a kocsiját.

— Hova, hova?

— Ljubljana felé!

— Ülj föl Goščevjéig!

Jernej fölkapaszkodott.

— Mi jóban mégy Ljubljanába?

— Igazságot keresek!

A köpcös, közepes termetű ember bizalmatlan szemmel nézett Jernejre.

— Hát ki vagy?

— Jernej, Betajnovából.

A gazda elgondolkozott.

— Nem ismerem Jernejt Betajnovából. Miféle Jernej?

— Jernej szolgálégény. A Sitaréknál szolgáltam a tegnapi napig.

— És most beperled?

— Hát ... nekem ugyan eszem ágában sincs őt az akasztófára juttatni. Még csak a börtönbe se! Hanem ítéljenek a bírák az igazság szerint!

— Mit vétett neked?

— Negyven évig dolgoztam náluk. S amikor tehetetlenné lettem, amikor agyondolgoztam magamat, eléim állt, és azt mondta: »Mehetsz!«

A gazda elkomorodott, és megsuhintotta lovát.

— Úgy! És most mégy, és bepanaszolod?

— Mi az, hogy bepanaszolom? Megyek, hogy előadjam az ügyemet, és hogy döntsenek benne! Igazságot akarok, magamnak, másoknak, mindenkinek! Igazságtalanságot senki emberfiának!

»Če hočeš poslušati pametno besedo, hlapec, poslušaj: skoči takoj s koleslja in se napoti, od koder si prišel! Zakaj hlapec proti gospodarju še nikoli ni nič opravil, kaj šele, če je pravica in postava na gospodarjevi strani! Star si, lahko bi to vedel! Ampak veš, kaj bi storil jaz, če bi me hodil hlapec tožarit, po krivem ali po nekrivem? Dal bi Šimnu in dal bi Jakcu vsakemu en cepec v roke in bi rekel: zdaj pa mlatita po njem, dokler vama roke ne omahnejo, zato da bo drugikrat razložil, kdo da je gospodar in kdo da je hlapec! Tako bi jima rekel, glej! — Tam, ali vidiš, tam pa je krčma, tam bom ustavil!«

Kmet je pokazal z bičem na polje, krčme pa nikjer ni bilo. Zato je Jernej vzel culo in je vzel škornje, pa je skočil z voza in se je opotekel proti jarku. Kmet je švrknil po konju, vzdignil se je prah.

Jernej je gledal žalosten za njim.

»Kakor otrok je: dobro potico je jedel, dobro vino je pil, pa ne pozna lakote. Krivice ni občutil, pa ne pozna pravice. Bog mu bo sodil po svojih postavah in po svojem usmiljenju!«

Hitro se je vzdignilo sonce, kmalu je pripekalo, kmalu je bil Jernej truden od vročine. Hodil je eno uro, hodil dve uri, noge so otrpnile; pa je od daleč, s hriba zazvonilo poldne; in Jernej je bil lačen. Ni več dolgo romal, ni več dolgo čakal, bela krčma se je zasvetila ob cesti.

Samo dvoje gostov je bilo v krčmi: mlad kmet, ki je Bogu dan kradel in je bil že opoldne

— És mit gondolsz: elérsz valamit?

— El hát! Sok bíró van a világon, de igazság csak egy!

— Semmit sem fogsz elérni!

A gazda olyan éles szögben fordult Jernej felé, hogy a gyeplő megfeszült, és a kocsi majdhogy meg nem állt.

— Hallgass az okos szóra, szolga: ugorjál le tüstént a kocsimról, és eredj vissza oda, ahonnan jöttél! Mert szolga az urával szemben — mióta világ a világ — még soha semmire sem ment. Hát még ha a gazda oldalán van az igazság és a törvény! Elég vén vagy már, tudhatnád ezt! . . . Mit gondolsz, mitévő lennék én, ha a szolgám — akár okkal, akár ok nélkül — följelentene? Egy-két husángot nyomnék a Jancsi meg a Józsi markába, s rájuk parancsolnék: »Üssétek, amíg bírjátok! Verjétek a fejébe, ki az úr, ki a szolga?« Úgy ám! Ezt mondanám nekik! . . . Látod ott azt a kocsmát? Ott megállunk!

És a mező felé bökött az ostorával, de kocsmá sehol sem volt látható. Jernej átlátta a paraszt szándékát, fogta hát cókmókját, csizmáját, leszedelőzködött a kocsiról, és az árok felé botorkált. A paraszt pedig végigpattintott ostorával lován, és a következő pillanatban már porfelhő gomolygott a tovaguruló kocsi nyomában.

Jernej szomorú szívvel bámult utána.

»Olyan, akár a kisgyerek: jóllakott kaláccsal, finom borral leöblítette, és csak hírből ismeri

pijan; in pa droben, siv in prihuljen starec, v obnošene cunje oblečen, ki je igral na harmoniko in prepeval kvante. Reč je bila taka, da je Jernej najprej pozdravil, nato pa pljunil.

»Le sem, le sem!« je vabil mladi kmet.

Jernej ga ni pogledal in ga ni maral poslušati in je sedel za drugo mizo.

»Kaj smo razbojniki?« se je razjezil kmet in je izkušal, da bi naredil trezen in pameten obraz. »Kam in po kakšnih potih, očka?«

»V Ljubljano!«

»Tak v Ljubljano? Pa ne tožit?«

»Tožit!«

»Bog daj sreče! Koga tožit?«

»Gospodarja.«

»A?«

»Gospodar moj, pravijo, da je! Tisti kmet je rekel, ki me je spodil z voza; in tudi župan je rekel.«

»Kako pa je bilo? Kako pa? Kako sta pa prišla navzkriž?« je hitel kmet in je bil tako vesel, da se je Jernej ves začudil.

»Kako? Delal sem, pa sem dodelal; mlad sem bil nekoč, zdaj sem star. Pa je rekel: pojdi!«

»Ho, ho, ho!« se je zasmel kmet krohota in je udaril starega godca po rami. »Ali si slišal, Andrejec? Ali si slišal? Hlapec gre tožit gospodarja!«

Godec je stisnil harmoniko med kolena, da je zacvilila, in se je zasmel tako od srca, da so mu pritekale solze iz oči.

az éhezést. Sohasem érezte bőrén az igazságtalanságot, és így nem ismeri az igazságot sem. Az Isten majd a maga törvénye és irgalmasága szerint fogja számadásra vonni.»

Hamarosan magasra kapaszkodott a nap, égetni kezdett, és Jernej egykettőre eltikkadt a hőségtől. Ment egy óráig, ment kettőig, és lába gyöngülni, merevedni kezdett; Jernej megéhezett. Elment a kedve a további talpalástól, és amint az úton egyszer csak egy kocsmá falá fehérlett elő, minden további töprengés nélkül befordult az ajtaján.

A kocsmában csak két vendég üldögélt. Egy fiatal paraszt, aki a legnagyobb munkaidőben ott lopta az Isten drága napját, és már délelőtt részeg volt; aztán egy töpörödött, ősz hajú, alamuszi, toprongyos külsejű öregember, aki harmonikázott, és tréfás badarságokat énekelt hozzá. Olyan volt a helyzet, hogy Jernej először köszönt, azután köpött egyet.

— Csak ide-ide! — hívta a fiatal paraszt.

Jernej azonban rá sem nézett. Nem volt kedve hallgatni üres fecsegését, és inkább a másik asztal mellé telepedett.

— Mi az? Hát mi talán zsványok vagyunk? — öntötte el a méreg a parasztot, és józan, értelmes ábrázatot próbált vágni. — Merre, mi járatban, apám?

— Ljubljánába!

— Úgy? Ljubljánába? Csak nem a bírósághoz?

— De bizony, hogy oda.

»No, ti hlapec, ki greš tožit gospodarja glej!«

Oddahnil si je kmet od smeha, odkašljal se je in je pokazal s prstom na godca.

»Glej, temu ni prišlo na misel, da bi tožil: zakaj pameten je in pozna pravico. Zdaj bo že dobrih nekaj let, da sem ga spodil, prav na lepem sem ga spodil, ker se mi je tako zazdelo. Pa je vesel, pa se mu nič ne zdi, pa se mu lahko smejem, pa ga lahko ščipljem!«

Uščipnil ga je v laket, godec se je po otročje nakremžil, zajecjljal je tenko in je visoko vzdignil kolena. Nato sta se obadva zasmejala.

Jernej je popil vino, kozarec se mu je tresel v roki.

»Tako si se opljuval, nevernik, tako si oskrunil božjo podobo!«

In je vstal nespočit, zadel je culo in je šel. Skozi okno ga je še pozdravljal prešerni smeh kmetov in godčev.

Cesta se je širila, v daljavi je ugledal Jernej sivi prah nad mestom. Pa mu je prišla naproti ženska, otroka je držala v naročju, opotekala se je kakor pijana in je jokala naglas. Tudi otrok je ječal in se je ovijal matere z obema rokama okoli vratu. In ko je ugledala Jerneja, je vzdignila zabuhli objokani obraz in je vzkliknila.

»Ali je to pravica, povejte mi, človek, kdor stel!«

Prijela je otroka in ga je vzdignila in ga je pokazala Jerneju. Lep otrok je bil, oči pa je imel rdeče in tope.

— Jó szerencsét hozzá! ... Azután kivel pereskedel?

— A gazdámmal!

— Hogyhogy?

— Azt mondják, hogy a gazdámat perlem. Az a paraszt mondta, aki lezavart a kocsijáról. És a falu bírása is azt állította.

— Hát hogy is volt? Hogyan rúgtátok össze a port? — sietett a paraszt a kérdéssel, és egyszeriben olyan jókedve kerekedett, hogy Jernej elcsudálkozott rajta.

— Hogyan? Úgy, hogy dolgoztam, robotoltam, amíg inaim bírták. Valamikor én is fiatal voltam. Most, hogy vén és gyámoltalan lettem, azt mondta a gazdám: »Eridj!«

— Hahaha! — tört ki a kacaj a parasztból, és vállon veregette az öreg harmonikást. — Hallottad-e, Andrejec? Hallottad? A szolga megy perelni a gazdáját!

Az öreg a térde közé szorította harmonikáját, hogy az fölvisított, és szívből nevetett, hogy csak úgy potyogtak a könnyei.

— No, nézz ide, szolga, aki gazdádat méggy beperelni! Ide nézz!

És ahogy kifújta magát harsány kacagása után, köhintett néhányat, azután ujjával a muzsikusra mutatott.

— Nézd! Ennek nem jutott eszébe perelni! Mert okos, és ismeri az igazság keze járását! Már jó néhány esztendeje van, hogy elkergettem a házamtól, csak úgy szépszerével, minden

»Človek, tudi pri Bogu ni pravice, ni je v nebesih! Kaj je storil ta moj otrok Bogu, Materi božji in svetnikom? Kaj je storil, da nikoli ne bo videl matere ne očeta? Posušila se roka, ki ga je udarila s slepoto, sina mojega, nedolžnega, brez greha prekletega! — Povejte, človek, ali je pravica na svetu in v nebesih?«

Objela je otroka s trepetajočo močjo, zajokala je naglas in je šla dalje.

Jernej je povetil glavo.

különösebb ok nélkül tettem ki az utcára, mert éppen olyan kedvemben voltam. És látod, mégis jókedvű, föl sem veszi; röhöghetek rajta, és bosszanthatom tetszésem szerint.

Karon csípte a harmonikást; az együgyű fintort vágott hozzá, vékony hangja vinnyogott, és magasan fölhúzta a térdét. Azután mind a ketten elnevették magukat.

Jernej kiitta borát; a pohár reszketett a markában.

— Istentelen pogány! Ocsmányul saját ábrázatodba köptél, és bemocskoltad az Úr szent edényét!

És bár még nem pihente ki magát, fölállt, fogta a holmiját, és ment. Az ablakon keresztül még elérte a parasztnak és vigyori muzsikusanak öntelt, dévaj röhögése.

Az út egyre szélesedett; Jernej a távolban megpillantotta a város fölött úszó szürke por- és füstfelhőt. S akkor egy asszony jött vele szemben, kisgyermekével az ölében. Botladozott, mintha részeg volna, és hangosan jajveszékelt. A gyerek is nyöszörgött, és mindkét kezével az anyja nyakát ölelgette. Amint az asszony észrevette Jernejt, ráemelte sírástól duzzadt, vörös szemét, és felsikoltott.

— Igazság-e ez? Mondd, jó ember, bárki vagy is, igazság ez?

És fogta a gyereket és Jernej felé emelte. Szép gyerekarc volt, de vörös szeme élettelenül meredt a levegőbe.

— Látod, ember, az égben, az Istennél sincs igazság! Mit vétett ez az ártatlan gyermek az Istennek, az Isten anyjának és a szenteknek?

prito ker si prijan!"

Odpustil je Litar, malo pa so se mu napete žile na čelu, vrzel je klobuk na dla in je kričal.

"Molči, klopec! Nisem pokopal enega gospodarja, ^{7.12} dvajset sem pokopal! Dali!"

Jernej se je smehljal in je stopil počasi z gopečka; nikamor se mu ni mudilo.

"Ali ho kaj?"

"Odpusti starim koslem! Se pristo do počitke!" se je smehljal Jernej.

Malo je omahnil, malo se je opotekel, ko je bežal Litar na gopeček; prilezel je, sedel je široko, prevarno se je naslonil.

"Sežuj mi škornje!" je ^{ukazal} ~~rekel~~ Litar. Jernej ni nič odgovoril, sedel je na klopi in si je polil pipe, ki mu je bila ugasnila.

"Sežuj mi škornje!"

"Ali se se mi minila narečavost?" je rekel Jernej počasi in je pihnil dim. "Se diči po amli in sej

Mit vétett, hogy sohasem láthatja már sem anyját, sem apját? Száradjon el a kar, amely őt vaksággal sújtotta, védtelen, ártatlan csöppséget, aki már a bölcsőjében meg van átkozva! . . . Mondd, ember, hát van igazság a földön és az égben?

És reszkető karjával magához szorította vak gyermekét, hangosan fölzokogott, és tovább botorkált.

Jernej pedig mélyen lehorgasztotta ősz fejét.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Veliko mesto je Ljubljana. Hiše so visoke, stoje po vrsti, druga tik druge, nič plotov ni vmes.

Vse ceste so polne ljudi, vsak dan velika maša in procesija. Duhovnikov je toliko, da bi držal človek klobuk kar v roki. Od jutra do večera zvoni in potrkava. Kakor po semnju hodi človek, ne ve, kam bi pogledal, kako bi se prestopil in koga bi vprašal.

Dolgo je romal Jernej križem po ulicah in je ogledoval ta čuda; nato je stopil v cerkev, pokleknil je pred stranski oltar in je dolgo molil. Vse tiho in mračno je bilo v cerkvi, lahko se je človek tam pogovarjal z Bogom.

Ko je Jernej odmolil, je bilo veliko in trdno njegovo zaupanje.

»Morda je še dolga cesta, morda so še težka pota, s kamenjem posuta, z robidovjem zastražena!« je pomislil. »Ampak nekoč bo že ceste konec, nekoč se bodo že odprle duri! Bog ni skril pravice, kakor skopuh svoje srebrnike! Na sto vrat bom trkal, stoprva pa se mi odpro na stežaj!«

Tako se je vrnil na cesto in je vprašal gospodskega človeka, ki je prišel mimo:

»Kje so sodniki, da bi se jim pritožil in da bi jim razložil svojo pravdo?«

Ljubljana jókora város. Hosszú sorokban magas házak büszkélkednek benne, sűrűn egymás mellett. Gyepeinek se híre, se hamva. Az utcák csak úgy hemzsegnek a jövő-menő szorgos emberektől. Mindennap nagymise és körmenet. Annyi a pap, hogy a kalapját az ember akár állandóan a kezében tarthatná. Reggeltől estig csilingelnek, harangoznak. Az ember úgy érzi magát nyüzsgő utcáin, akár a vásárban; nem tudja, merre nézzen, merre lépjen, kihez szóljon.

Sokáig bolyongott Jernej összevissza az utcákon, tereken, és bámulta ezt a soha nem látott csudát. Azután bement egy templomba, letérdelt egy mellékoltár előtt, és hosszasan, buzgón imádkozott. Csönd és félhomály volt a templomban, az ember könnyűszerrel beszélgethetett ott Istennel.

Mikor befejezte imáját, szilárd reménnyel és törhetetlen bizakodással kelt föl.

»Lehet, hogy még igen hosszú, lehet, hogy még igen terhes, rögzös és tövises út vár rám! — gondolta magában. — De egyszer megnyílnak előttem az ajtók! Az Isten nem rejtette el az ő igazságát, mint a zsugori a maga ezüstitallérjait! Száz kapun hiába fogok kopogtatni, a százegegyedik tágra nyílik előttem.«

Najprej se je gosposki človek začudil, nato se je zasmel.

»Oče, poiščite in izberite jezičnega dohtarja, pa se bo pritožil in bo razložil pravdo!«

»Pa kaj je potreba jezičnega dohtarja, če je pravica taka, da bi jo slepec pregledal in gluhec razložil? Ne pravdam se za mejo, ne za pot, nikogar ne maram ukaniti — čemu bi hodil k sleparjem, jezičnim dohtarjem? Ne pravde, pravice iščem!«

»Dolgo boste iskali, oče! Iskali so pravice, veliko jih je bilo, pa so obležali na poti; Pilatuž pa si je umil roke!«

Rekel je in se zasmel in je šel po svoji poti.

»Tudi ta je okusil krivico!« je pomislil Jernej. »Zakaj smel se je, ko mu je bilo do joka!«

In je hodil po ulicah, izpraševal je in je iskal in je našel.

Velika hiša je bila, visoka in prostrana, kakor ji Jernej še ni videl enake. S plahim korakom je stopil v vežo. Ljudje so hodili tam križem po vežah, hodnikih in stopnicah; gosposki in kmečki ljudje, moški in ženske; in vsi so imeli skrb na obrazu in vsem se je mudilo; kakor semenj je bil. Jernej ni vedel, če bi na desno ali na levo, po stopnicah ali naravnost. Pozdravil je gosposkega človeka, vprašal ga je po sodnikih, gosposki človek pa je pogledal, skomizgnil je z rameni in je hitel dalje. Tako je stal Jernej tam s klobukom v roki in ni vedel kam. Pa so se nenadoma ogla-

Ilyen gondolatokkal lépett ki az utcára. Ott egy szembejövő úriembertől megkérdezte:

— Hol találhatnám meg a bírakat, hogy előadhassam panaszomat, és elmondhassam történetemet?

Elsőbben csodálkozott az úriember, azután elmosolyodott.

— Bácsikám! Keressen egy nyelves prókátort! Majd az fölveszi a panaszát, és kifejti az igazságát!

— De mire való a nyelves prókátor, ha olyan az ügy, hogy a vak is láthatja, a süket is hallhatja az igazságát? Nem a mezsgyéért perlekedem, nem az elszántott dülőért. Senkit sem akarok megkárosítani! Mit keresnék hát ravasz szemfényvesztőknél, nyelves prókátoroknál? Nem a pört, hanem az igazságot keresem!

— Sokáig fogja keresni, bácsikám! Sokan keresték már, nagyon sokan, s mind az útfélre dültek. Pilátus pedig mosta és mossza a kezét!

Így szólt, mosolygott, és továbbment a maga útján.

»Ez is szenvedett az igazságtalanságtól! — gondolta Jernej. — Mert mosolygott, pedig sírni szeretett volna.«

És tovább járta az utcákat. Kérdezősködött, keresgélt, míg végre megtalálta, amit keresett.

Nagy, magas, tágas ház állott előtte, amilyent Jernej még sohasem látott. Félénken lépett be kapuján. Bent mindenféle emberek tolongtak keresztül-kasul az előcsarnokban, a folyosókon és lépcsőkön. Urak és parasztok, férfiak, nők vegyesen. És mindnek gond ült az arcán, és mind sietett. Akárcsak a vásárban. Jernej nem

sili na stopnicah kričeči glasovi, debel moški glas in tenek ženski.

»Razbojniki! Razbojniki! Razbojniki!«

Prišla sta s težkimi koraki po stopnicah, oba dva od srda zaripljena v obraz. Ženska, prazniško oblečena, je imela v rokah dežnik in culo, moški pa je tolkel z gorjačo po kamnitih stopnicah.

Od zgoraj je zaklical miren glas, ki se mu je poznalo, da je gosposki; tako je bil sladikast in uglajen.

»Premisli svoje besede, človek, da jih pozneje ne boš premišljeval!«

Jernej se je čudil in kakor strah mu je seglo v srce. Napotil se je po stopnicah, toda šel je počasi, kakor da bi nosil težek tovor. Še je slišal od daleč, kako je tolkla na kamnita vežna tla gorjača kmetova.

»Tudi on je rekel ... da je iskal pravičnih sodnikov, pa so ga zalotili razbojniki ...«

Tako je stal Jernej vrh stopnic in je čakal, da bi ga kdo ogovoril ter poprašal po opravkih.

In res je prišel mimo mlad človek, pogledal je dolgega Jerneja, ki je stal tam s culo in škornji, in se je ustavil.

»Kaj pa vi?« je vprašal.

»Tako je: ne vem, kam bi, ali na desno ali na levo, ko je hiša pravice tako velika. Povejte mi, kje so sodniki!«

Mladi človek se je zasmel.

»Sodnikov je tukaj mnogo, ljubi oče — katerega iščete in čemu?«

tudta, jobbra forduljon-e, avagy balra, fölfelé-e a lépcsőn vagy egyenesen előre. Ráköszöntött hát egy úrra, és a bírák után kérdezősködött. Az úr nagyot nézett, majd vállat vont, és tovább-sietett. Jernej pedig — kalapjával a kezében — ott állt gyámoltalanul, és nem tudta, merre induljon. Ekkor hirtelen lármás hangok ütöttek meg fülét a lépcső felől: egy mély férfi- és egy vékony női hang.

— Gazemberek, zshiványok, haramiák!

Nehéz léptekkel jöttek lefelé a lépcsőn, mindketten rákvörösen a dühtől. Az ünneplőbe öltözött asszony esernyőt és kis batyut szorongatott a kezében, a férfi pedig vastag, nagy bottal kopogott a lépcsőn.

Fölülről nyugodt hangon szólalt meg valaki utánuk. Valami úrféle lehetett, mert hangja sima és édeskés volt.

— Gondold meg a szavaidat, ember, nehogy később kelljen rajtuk gondolkoznod!

Jernej elhűlve hallotta mindezt, és hideg félelem lopakodott a szívébe. Elindult fölfelé a lépcsőn, de lassan lépegetett, mint aki mázsás terhet cipel. Messziről még hallotta a paraszt mérges botjának kopogását az előcsarnok kőpadozatán.

»Ez is azt mondta! . . . Igazságos bírakat keresett, és zshiványokra, haramiákra akadt.«

A lépcső tetején megállt; várt, hátha valaki megszólítja, és megkérdezi tőle, mi járatban van.

És csakugyan! Egy fiatalember ment el mellette. Feltűnt neki az ácsorgó Jernej batyus, csizmás, hórihorgas alakja, és megállt.

»Pravičnega sodnika iščem, ni mi do imena in obraza. Tako je stvar: delal sem štirideset let, ustanovil sem dom in hišo. Bistro pomnite: ustanovil sem dom in hišo. Zdaj pa razsodite: čigava je jablan — ali tistega, ki jo je sadil in cepil, ali pač tistega, ki je klatil jabolka, ko so dozorela? — Zakaj rekel je: ná, delal si štirideset let, ustanovil si dom in hišo, zdaj pa pojdi po svetu in išči svoje pravice! Pa nisem obupal, šel sem po svetu, iskat pravice, in tako sem prišel. Kam naj se napotim, prijatelj, kje naj potrkam, ko je toliko duri?«

Ni več stal sam mladi človek, troje že jih je stalo pred Jernejem. In vsi so gledali veselo in vsi so se smejali. Jernej pa je bil osupel in užaljen.

»Povejte mi, ko vas je toliko in ko ste učeni!«

Suh bradač, ki je imel naočnike, si je pogladil brado in se je blago nasmehnil.

»Ali so vas klicali?« je vprašal.

»Kako klicali? Sam sem prišel, po svojo pravico sem prišel! Kako bi me klicali, pravico mi ponujali, ko še ne vedo za pravdo Jernejevo? Razložil bom, pa naj presodijo!«

»Ali imate napisano tožbo?«

»Čemu napisano? Kakšno tožbo? Nikogar ne tožim: meni pravico, drugim ne krivice! Ne maram, da bi koga, pa če je velik negodnik, vklepali zaradi mene, ali da bi ga obešali. Tudi ni potreba, da bi jezični dohtarji, malopridneži, pisali mojo pravdo: brati znajo sodniki, ampak

— Hát maga mit keres? — kérdezte.

— Nem tudom, jobbra tartsak-e vagy balra, mert olyan útvesztősen nagy az igazság háza. Mondja, merre vannak a bírák?

A fiatalember elnevette magát.

— Bíró itt nagyon sok van, drága apám! ... Melyiket keresi, és miért?

— Igazságos bírót keresek! Nem törődöm a nevével, ábrázatával. Úgy áll a dolog, hogy negyven évig robotoltam, otthont, házat építettem! És most döntse el a bíró: kié az almafa? Azé-e, aki ültette, oltotta és gondozta, vagy azé, aki lerázta róla a beérett gyümölcsöt? ... Mert aki lerázta, így szólt hozzám: »No, Jernej, dolgoztál negyven évig; házat, otthont építettél; most pedig eredj világgá, és keresd meg az igazadat!« ... De én nem estem kétségbe. Nyakamba vettem a világot, kerestem az igazságot, és így jöttem idáig ... Mármost merre forduljak, fiatal barátom? Hol kopogtassak, amikor annyi itt az ajtó mindenfelé?

Jernej előtt már nem egyedül állt a fiatalember. Hárman is álltak már körülötte, és mindhárman derűs hangulatban hallgatták és nevettek. Jernej pedig elképedve és megbántódva nézte őket.

— Mondjátok meg, amit kérdeztem! Hisz olyan sokan és olyan okosak vagytok!

Egy sovány, szemüveges úr megszimogatta a szakállát, és kegyes mosollyal tudakolta tőle:

— Idézése van-e?

— Miféle idézésem? Magamtól jöttem! Az igazságomért! Hogyan idézhettek, kínálhattak volna meg az igazsággal, ha semmit sem tudtak

tudi ušesa imajo, da poslušajo. Pokažite mi, kam da naj potrkam!«

Spogledali so se, ki so stali pred Jernejem, bradač pa se je vdružil nasmehnil in je rekel:

»Pojdite z mano, da vam pokažem, kje so pravični sodniki!«

Jernej je šel z njim in vsi, ki so poslušali, so šli za njima.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

rólam és az ügyemről? Magamtól jöttem a bírákhoz, hogy előadjam ügyemet, és hogy a bírák ítéljenek benne!

— Van-e írott panasz?

— Minek? Miféle panasz? Senkit sem panaszolok! Amit akarok, csak ennyi: magamnak igazságot, senki emberfiának igazságtalanságot! Nem akarom, hogy bárkit is, akármekkora gazember volna is, becsukják vagy fölakasszanak miattam. Arra sincs semmi szükség, hogy nyelves fiskálisok, haszontalan konclesők írják meg panaszomat. Tudnak olvasni a bírák, de fülük is van, hogy halljanak! Mutassátok meg, hol kopogtassak?

Egymásra néztek, akik Jernej körül álltak. Akkor a szakállas úr hirtelen elnevette magát, és így szólt:

— Jöjjön csak velem. Majd én megmutatom, hol vannak az igazságos bírák!

Jernej utánament, a többiek pedig, akik hallgatták, szintén vele tartottak.

Prišli so do duri, ki so bile odprte na stežaj. V izbi je stal za široko mizo mlad človek, ki je imel svetle brke in vesele oči. Ozrl se je in je bil osupel, ko je ugledal dolgega Jerneja in njegovo procesijo.

Bradač je pokazal preko rame s palcem na Jerneja, pomežiknil je prešerno in se je nasmehnil in je rekel:

»Tebi, Košir, ki si človek humorja, priporočam in izročam popotnika, ki išče pravičnih sodnikov na tem svetu. Razloži mu, čigava je jablan: ali tistega, ki jo je zasadil, ali tistega, ki jo je otresel?«

Tako je uganjal burke s pravico božjo. Mladi sodnik pa se ni smejal, temveč namrščil je svetle obrvi.

»Čemu komedije? Kdo ste vi, človek, in koga iščete?«

Jernej je stopil blizu predenj.

»Jernej sem z Betajnove in krivico so mi storili. Zato sem se napotil po svetu, da bi poiskal pravice, ki jo je Bog poslal in ki jo hranijo sodniki v svojih bukvah.«

»Kakšno krivico so vam storili? Koga tožite in čemu?«

»Nikogar ne tožim, zakaj potreba ni in ne maram, da bi trpeli ljudje zaradi moje pravice.

Egy tárva-nyitva álló ajtó elé értek. A szobában széles asztal mögött szőke bajuszú, vidám képű fiatalember állt. Fölpillantott, és meghökkent, amint a hosszú Jernejt és kíséretét meglátta.

A kecskeszakállas hüvelykujjával a vállán keresztül Jernejre mutatott, selma szemével hunyorított egyet, és mosolyogva így szólt:

— Košir! Te a humor embere vagy! Neked ajánlom és adom át ezt a vándorlegényt, aki igazságos bírakat keres a földön. Magyarázd meg neki, kié az almafa: azé-e, aki ültette, vagy azé, aki lerázza gyümölcsét?

Így gúnyolódott az Isten szentséges igazságával. De a fiatal bíró nem nevetett, hanem összeráncolta szőke szemöldökét.

— Minek ez a komédia? ... Ki maga, öreg, és mit akar?

Jernej közelebb lépett.

— Jernej vagyok Betajnovából ... Igaztalanul bántak velem. Azért világgá mentem, hogy megkeressem az igazságot, amit Isten erre a világra küldött, s amit a bírák őriznek könyveikben.

— Miféle igazságtalanság történt magával? Kit perel és miért?

Če nasitite mene, ni potreba, da bi bili drugi lačni. Tako se je zgodilo, kakor bom povedal; še otrok bi razsodil, kako bi ne razsodili vi, ki ste učeni in poznate postavo! — Delal sem štirideset let na Betajnovi; ni toliko zemlje, da bi jo z dlanjo pokril, ne na polju ne na seno-žeti, kamor še ni bil kanil pot od mojega čela. Tako sem delal štirideset let in Bog je obilno blagoslovil to moje delo. Pa je umrl stari Sitar, pa je prišel sin njegov, negodnik, in je rekel, v prešerni pijanosti je rekel: Jernej, zdaj poveži culo in pojdi, zakaj, Jernej, zdaj sem jaz gospodar; zdaj si dodelal, zdaj si star in nadložen, ne maram te več; ni več kota zate v domu, ki si ga sam postavil in ga varoval vsega hudega, ni več zate kruha, ki si ga sam pridelal; le vzemi popotno palico pa pojdi, kamor ti je pot! Tako je rekel; je razsodil sam zoper pravico in postavo, da je jablan tistega, ki jo je otresel, ne tistega, ki jo je zasadil. Jaz pa sem šel in sem se napotil iskat pravice, ki jo je Bog poslal na svet in ki je človeška sila ne more razdreti. Razsodite!«

Tako je govoril Jernej, počasi in po vrsti, brez hinavščine. Mladi sodnik pa je poslušal in je gledal žalostno.

»Le vrnite se,« je rekel, »vrnite se na Betaj-novo k svojemu gospodarju, ki je trd in krivičen, in mu recite: spoznaj pravico, bodi usmiljen, daj mi kót v svoji hiši, kos kruha na stara leta! Recite mu tako, pa mu bo žal in bo spoznal svoj greh in bo storil, kakor boste prosili!«

— Senkit sem pörlök, mert nincs rá szükség, és nem is akarom, hogy mások az én igazam miatt megszenvedjenek. Ha engem jóllakat, nem szükséges, hogy mások éhezzenek . . . Úgy mondok el mindent, ahogy történt. Még a gyerekek is tudna benne igazságot tenni, hát hogyan tudna maga, aki ismeri a törvényt, és oly sokat tanult! . . . Negyven évig dolgoztam Betajnovában. Nincs sem a mezőn, sem a legelőn tenyérnyi folt, amelyre az én homlokom verejtéke ne hullott volna! Így robotoltam negyven évig, s az Isten dúsan megáldotta munkámat. Akkor meghalt az öreg Sitar. És jött a mihaszna fia, és így szólt hozzám gögös, öntelt részegségében: »Jernej, most szedd össze cókmókokodat, és eredj, most én vagyok a gazda, én vagyok az úr! Munkádat nálam befejezted, vén vagy, terhemre vagy, nem kellesz többé! Nincs többé számodra kuckó a házamban, amelyet magad építettél, és őriztél meg minden bajtól, veszedelemtől! Nincs többé számodra kenyérem, melyért magad verejtékeztél! Fogd vándorbotodat, és eredj, isten hírével! Fel is út, le is út!« . . . Így szólt. Így mert ítélkezni az igazság és a törvény ellenére a saját szakállára! Hogy tehát az almafa azé, aki lerázza gyümölcsét, és nem azé, aki ültette! Én pedig fölkerekedtem, hogy fölkeressem az igazságot, amelyet Isten e világra küldött, s melyet emberi erőszak ki nem forgathat, el nem emészthet! . . . Tessék ítélkezni!

Így beszélt Jernej. Lassan, szép sorjában, álnokság nélkül. A fiatal bíró csak hallgatta, és csak nézett szomorúan maga elé.

Osupel je poslušal Jernej take besede; dolgo je molčal.

»Kaj ste sodnik?«

»Sodnik sem.«

»Pa ste razsodili po pisani in božji pravici?«

»Tako sem razsodil.«

Visoko se je zravnal dolgi Jernej, za glavo je bil višji od sodnika in od lenuhov, ki so stali pred durmi.

»Jaz pa rečem, sodnik, da niste razsodili ne po človeški ne po božji pravici! Kaj je Bog ukazal, da se zavali negodnik na posteljo, ki sem jo jaz sam postiljal in ravnal trdih štiri-deset let? Kaj je Bog zapovedal, da naj pogine v jarku Jernej, ko si je postavil lepo hišo in topel hram? Odprite bukve: ne znam brati, pa bi rad videl od daleč tiste črne besede, ki so tako naredile in zapovedale. Pokažite: tudi vezavo bi rad videl tistih bukev in črno obrezo! Ali je tam zapisano, povejte: delal si, s krvjo si gnojil, da je visoko pognala pšenica, da se je cedila trava od soka; zdaj pa, ko si star in nadložen, ko ni več krvi, da bi z njo gnojil, zdaj pojdi! Če je zapisano, povejte, da naj Jernej, kadar je napolnil shrambe in kašče, hodi od vasi do vasi, od hiše do hiše, v nadlogo ljudem in psom, ter prosi vbogajme skorje kruha? To mi povejte! In še mi razložite, kako da ravnam zdaj s svojim delom, kam bi z njim: v zemljo je zakopano, pač za klaftro globoko — kako naj ga izkopljem? Kako naj ga povežem v culo, na ramo zadenem? Mojih štiri-deset let — kako naj jih spravim, kako zaživam na zapečku? Tukaj je cula: perilo je

— Csak menjen vissza! — felelte végül. — Csak menjen vissza Betajnovába a gazdájához, aki kemény szívű és igazságtalan, és mondja meg neki: »Imerd meg az igazságot, légy könyörületes, adj meleg kuckót házádban, és vess egy falat kenyeret szolgáltnak öreg napjaira!« Ezt mondja neki! És ő meg fogja bánni tettét, tudatára ébred bűnének, és úgy fog cselekedni, amint kéri tőle.

Megdöbbenve hallotta Jernej ezeket a szavakat.

— Mondja, bíró maga?

— Az vagyok!

— És az írás szava és az Úr törvénye szerint ítélt?

— Úgy ítéltem!

E szavakra Jernej hirtelen kiegyenesedett, hogy fejfel lett magasabb a bírónál és az ajtó előtt ácsorgó naplopóknál.

— Én meg azt mondom, bíró, hogy nem ítélt sem az emberi, sem az isteni igazság szerint! Vagy talán azt rendelte az Úr, hogy mihaszna léhűtő hemperegjen azon az ágyon, amelyet én vettem meg, és gondoztam negyven kemény esztendeig? Vagy azt parancsolta az Úr, hogy Jernej forduljon föl az országút árkában, hol ott szép házat, meleg hajlékot épített magának? Ússe föl a könyvét: nem tudok olvasni, de szeretném legalább messziről látni azokat a fekete betűket, amelyek így rendelkeznek! Mutassa meg! Kíváncsi vagyok annak a könyvnek még a kötésére, még a fekete szegélyére is! És vajon az van-e benne megírva: dolgoztál, véreddel verejtékeztél, hogy magasra szökkent a

notri in prazniška obleka! Štirideset let — preštejte in premislite, koliko je to tednov in koliko ur! Moja pamet je počasna, stara; ne znam prešteti; ampak povejte mi, če je to samo toliko tednov in samo toliko dni, da je ta cula obilno plačilo? Prazniška obleka in platnena srajca pravično povračilo? Tako je, recite: obilno plačilo, pravično povračilo — pa bom verjel, da ste sodnik, kakor ga je Bog postavil!«

Žalosten je poslušal mladi sodnik, žalosten je gledal na Jernejev zagoreli, razorani obraz, na prašne čevlje in obnošeno obleko.

»Ne prerekajte se s pravico, kakor je; ljudje so jo ustvarili, ljudje so ji dali silo in oblast. Kadar vas biča, upognite hrbet in zaupajte v Boga; če spremeni obraz, da bi je človek ne razložil od krivice, obrnite se stran in ne iščite opravka z njo! Tako premislite, pa pojdite zbogom in storite, kakor sem rekel!«

Ves osupel, ves prestrašen je pogledal Jernej.

»Torej ni pravice? Torej ste jo zatajili?«

Sodnik je molčal.

»Zato ste jo pač zaprli v to veliko hišo, da bi ne mogla v svet? Zaklenili ste jo dvakrat, zapečatili ste jo devetkrat, da bi se ne izgubila na cesto, da bi je ne srečal Jernej? Zato ste jo ukradli, vtaknili v suknjo, da bi se ne razodela željnim očem? Ampak ukanili ste se, ko ste tako storili, niste poznali Jerneja! Iskal jo bom, pa če je zakopana v zemljo tako globoko kakor moje delo! Kopal bom, lopato bom vzel in bom kopal, dokler bodo zmogle te moje stare roke! — Že v Dolini vam je rekel tisti kmet, razbojniki vam je rekel po pravici. Jaz

búza szára, hogy a zsiros fű csak úgy roskadozott kövérségétől, most pedig, hogy vén és tehetetlen lettél, hogy nincs benned csöppnyi vér többé, mellyel trágyázhatnád a barázdát, most takarodj! ... Mondja meg, az van-e ott megírva, hogy Jernej, miután megtöltötte a hombárokat és kamrákat, vegye nyakába a világot, hányódjék faluról falura, küszöbtől küszöbig, embereknek és kutyáknak bosszúságára, hogy Isten nevében kenyérhéj-alamizsnáért rimáncodjék? Erre feleljen! És magyarázza meg még azt is, mitévő legyenek most a munkámmal, merre menjek vele? A földre van beásva éppen egyölnyire! Hogyan ássam ki onnan? Hogyan kössem batyumba, hogyan vegyem a hátamra? Az én szétgurult negyven évemet ... hogyan szedjem össze, hogyan morzsolgassam-majszolgassam őket hátralevő napjaim során a kályhasutban? Itt van a cókmókom! Csak a fehérneműm s az ünneplő ruhám van benne! Negyven év! ... Vegye számba, és olvassa meg jól. Hány hét és hány óra az! ... Az én eszem már lassan forog; csak annyi hét és csak annyi nap-e az a negyven esztendő, hogy ezzel a cókmókkal bőven meg volna fizetve? Egy ünneplő gúnya és egy vászoning? Igazságos fizetség-e ez negyven verejtékes, robotos esztendőmért? ... Mondja bár egyetlenegy fia szóval: »Úgy van! Ez a batyu gazdag fizetség, igazságos bér!« És én hinni fogom, hogy bíró áll előttem, akit az Isten küldött.

Szomorúan hallgatta a fiatal bíró, szomorúan nézett Jernej napsütötte, barázdált arcára, poros bocskorára és kopottas ruhájára.

pa sem si mislil v svoji nespameti: razbojniki je rekel, pa so pravični sodniki; slabo je gledal, krmežljave so njegove oči; slabo je slišal, gluhasta so njegova ušesa! In se še ozrl nisem za njim in sem šel. Zdaj pa v drugo, zdaj pa glasneje, tam na stopnicah, moški in ženska: razbojniki, razbojniki, razbojniki! In spet sem si mislil: kako bodo razbojniki v tej hiši, ki je hiša pravice in pisanih postav? Tako sem mislil, pa sem se ukanil v svoji stari pameti. Zakaj ne hiše pravice, hišo laži, hinavščine in razbojništva ste postavili. Niste služabniki božje besede in postave, pač pa služabniki satanovi in njegove krivice. Na krivo pot sem zabredel, na pravo krenem!«

Zmerom glasneje je govoril Jernej, zmerom več lenuhov je stalo med durmi. Pa je prišel droben, starikav plešec, in se je ustavil in je grdo pogledal.

»Kdo kriči, kakor črednik na paši?«

In dalje je govoril Jernej.

»Nič ne maram, da bi trpel kdo krivico zaradi Jerneja. Ampak razložil bom, bom tožil: niso pravični sodniki, razbojniki so; ni hiša pravice, hiša hinavščine je, z lažjo in hudodelstvom so jo oskrunili. Ne bodo vas obesili, na cesto vas bodo spodili, s culo in palico; porušili bodo to oskrunjeno cerkev, da ne bo kamen ostal na kamnu!«

Tako je govoril Jernej in je trepetal od globokega srda.

— Ne vitatkozzék az igazsággal, ne töprenkedjék azon, miért olyan, amilyen! Emberek készítették, emberek adtak neki erőt és hatalmat. Ha végigvág magán szöges ostorával: hajoljon meg alázattal, és bízzék Istenben! Ha megváltozik színében, hogy az ember nem tudja megkülönböztetni a hamisságtól, forduljon félre, és ne kötekedjék vele, ne kerüljön az útjába. Így nézze-lássa e dolgot, s menjen isten hírével, és tegyen úgy, amint mondtam!

Még jobban megrémült, és valósággal elszörnyedve nézett Jernej a bíróra.

— Úgy, hát nincs igazság? Hát megtagadja? A bíró néma maradt.

— Azért zártátok hát ebbe a roppant házba, hogy ne tudjon innen az emberek közé szabadulni? Kétszer is ráfordítottátok a lakatot, kilencszer is lepecsételtétek, hogy ne kerülhessen ki az utcára, hogy ne találkozhassek vele Jernej? Azért loptátok el, azért dugtátok a zsebetekbe, hogy a szomjas szemek sohase lássák?... De nagyon csalódtatok, amikor így cselekedtek! Nem ismertétek eléggé Jernejt! Keresni fogom, és ha olyan mélyen volna is eltemetve, mint az én munkám verejtéke, ásni fogok! Ásót ragadok a markomba, és ásni fogok, amíg csak bírja öreg karom!... Már Dolinában is megmondta nektek az a paraszt! Azt mondta — és igazat mondott —, hogy zshiványok vagytok. Akkor azt gondoltam gyerekes esztelenségemmel: zshiványoknak mondta őket, pedig igazságos bírák ők; rosszul látott, bizonyára hályogos a szeme, rosszul hallott, bizonyára szőrös, süket a füle! Még csak utána sem for-

izbi; poklekni: rajši in mol. mogoč!

Ta je sam pokleknil pred razpelo. Gospodar je gledal ^{prejeto} ~~prejeto~~ in je ^{prejeto} ~~prejeto~~ je preko izbe in je molil, dokler ni Jernej odmolil. Jernej pa je vedel, gledal je v stla in je prijel za kljuko, da bi šel.

"Jernej!" je vzkliknil Sitar.

Jernej je stal pred durmi in je drgnil za kljuko.

"Da ti povem, Jernej!" je govoril Sitar hitro in pipa se mu je tresla v roki. "Da ti povem — išči si gospodarija drugod!"

Preko vsega straza se je garmejal Jernej in veselo je mežikal z semi.

"A?"

Sitar je udaril s škornjem ob klopo.

"Kaj si ogledal, klatec? Išči si drugega gospodarija, sem rekel! Opravi se pri meni, pri tej hiši opravi!"

Takrat se je približalo iz črnih nebes, zabobnelo je od daleč. Jernej se je odkril in se je pokrivil.

dultam kíváncsi szemmel, hanem rendületlenül továbbhaladtam a magam útján! ... És az imént, ott a lépcsőn az a férfi és az az asszony másodszor is és még hangosabban tett vallo-mást: »Zsiványok, haramiák, gazemberek!« Megint csak arra gondoltam: hogyan lehetnének haramiák ebben a házban, hiszen ez az igazság és az írott törvény háza?! Ezt gondoltam, de tévedtem öreg, kajla eszemmel! Mert nem az igazság házául állították ezt az épületet, hanem a hazugság, az álnokság és gazság barlangjául. Nem az isteni ige és törvény szolgálai vagytok, hanem a Sátánnak és az ő hamisságának a szolgálai! Helytelen útra tévedtem! Jobb felé, az igaz ösvényre kell terelnem lépteimet!

Egyre hangosabban, egyre erélyesebben beszélt Jernej, s egyre több léhűtő leste az ajtóban. És ekkor jött egy apró, korosabb, kopasz ember, eléje állt, és csúnyán ráförmedt:

— Ki ordít itt, mint a kanász a disznólegelőn?

De Jernej csak beszélt tovább:

— Nem akarom, hogy bárkinek a haja szála is meggörbüljön Jernej miatt. De panaszolom, és hirdetni fogom: nem igazságosak ezek a bírák, hanem zsiványok! Nem az igazság, hanem az álnokság háza ez! Hazugsággal és gonosszággal bélelték ki! ... Nem fognak benneteket föl-akasztani! Csak az utcára löknek benneteket, koldusbottal és batyuval! És le fogják rombolni ezt a meggyalázott templomot, hogy kő követ nem marad belőle!

Így beszélt Jernej, és mélységes fölháborodásától egész teste remegett.

Takrat pa se je zgodila krivica, kakor je svet še ni doživel.

Brkat človek je stopil k Jerneju in ga je prijel za roko.

»Kaj se me dotikaš?« je vzkliknil Jernej.

»Ne brani se, Jernej, ne brani se pravici!« je rekel mladi sodnik.

Drobni plešec pa je hudo gledal in je namrgodil obraz.

»Kaj uganjate komedije z njim? Kaj ga ne vidite in ga niste slišali?«

Jernej je molčal od prevelike osuplosti in je šel z njimi. Šli so križem po hodnikih, po stopnicah, na dvorišču pa je postal Jernej in se je okrenil k tistim, ki so ga spremljali.

»Možje, zdaj nismo več v hiši razbojnikov; povejte brez hinavščine: kaj kanite z menoj?«

Osorno so ga gledali in so molčali. Jerneja pa je zbolelo v srcu od tolike krivice; in ko je šel z njimi preko dvorišča, je bil nenadoma ves star in upognjen.

»Če ste razbojniki, pa najhujši izmed njih: povejte mi, čemu me žalite? Tudi razbojnik ima svojo pravico in svoje postave, ne krade in ne ubija brez premisleka — kaj sem vam storil?«

Ekkor olyan igazságtalanság történt, amelyent még nem ért a világ.

Egy nagy bajuszú, kopasz, tömzsi emberke lépett Jernejhez, és kezén ragadta.

— Mit nyúlsz hozzám? — kiáltott Jernej.

— Ne ellenkezzél a törvénnyel, Jernej! — mondta a fiatal bíró.

A tömzsi emberke pedig mérges, villogó szemmel nézett rá, és mondta:

— Mit komédiáztok vele? Nem látjátok, és nem hallottátok talán?

Jernej elnémult iszonyú megütközésében, és velük ment. Keresztülmentek a folyosókon és le a lépcsőn. Az udvaron azután megállt Jernej, és kíséreihez fordult:

— Emberek! Most már nem vagyunk a gonosztevők házában. Mondjátok meg álnokság nélkül: mit akartok velem?

Kísérei komoran nézték, és hallgattak. Jernejnek ekkora igazságtalanságtól éles fájdalom nyilallt a szívébe; és amint tovább lépegetett velük az udvaron keresztül, hirtelen egészen megöregedett, szinte összeroskadott, és magas alakja hétrét görnyedt.

— Ha zshiványok vagytok is, a legelvetemültebbek fajtájából: mondjátok meg mégis Jernejnek, miért bántjátok? A zshiválynak is meg-

Nič niso odgovorili; gledali so osorno in so molčali.

»Glejte, razbojniki; kakor ste mladi in čokati in kakor je Jernej star in slab od krivice: ko snope bi vas pometal po dvorišču, s pestjo bi si zapisal svojo pravdo! Ampak pravica ni jabolko, da bi ga s palico odklatil; in Bogu ni potreba, da bi mu človek pomagal. Težko je breme, ki ga je naložil, dolga je pot, ki jo je odmeril; jaz pa pojdem in bom nosil do konca!«

Take besede je govoril Jernej, ker je bilo v njegovem srcu zaupanje tako veliko, kakor je bila velika bridkost.

Tisti, ki so ga vodili, pa so odprli duri in so jih zaklenili za Jernejem. Izba je bila pusta; miza je bila tam, dvoje nizkih postelj, širokim klopem podobnih; stene so bile prazne, gledale so na človeka kakor slepe oči; še razpela ni bilo v kotu. Okno je bilo omreženo.

Na eni postelji je sedel razcapan človek; če je bil star ali če je bil mlad, bogvedi. Lasje so bili redki in kuštravi; kozavi obraz ni bil ne obrit, pa tudi brada ni bila dolga. Pomežiknil je, z veselimi očmi je pozdravil Jerneja.

»Bog daj, sosed! Kaj si ukradel?«

Jernej ga je premeril z dolgim, žalostnim pogledom, šel je do druge postelje, položil je nanjo culo, škornje in klobuk, palico pa je postavil v kot.

Razcapanec se je smejal zmerom bolj veselo in prijazno; potepuh je bil, kakor bi ga človek ne srečal rad na cesti.

van a maga igazsága és a maga törvénye. Nem lop, nem gyilkol ok nélkül. Mit vétettem hát nektek én?

De azok semmit sem feleltek neki. Csak nézték némán, sötéten.

— Ide figyeljete hát, zshiványok! Fiatalok, markosak vagytok. Jernej pedig vén már, és az igazágtalanság testét-lelkét összetörte. De azért, ha akarnám, mint a kévét szórónálak szét benneteket az udvaron, és ököllel írnám meg, ököllel verekedném ki az igazságomat. De az igazság nem alma, hogy bottal verjük le magunknak a fáról. És az Istennek nincs szüksége az ember segítségére. Nehéz, súlyos terhet rakott rám, hosszú utat mért ki számomra. És én megyek, és utam végéig hurcolom keresztetemet.

Ezeket mondta Jernej, mert szívében olyan nagy volt a hit, amilyen nagy volt a keserőség benne.

Azok pedig, akik idekísérték, kinyitották előtte az ajtót, betuszkolták rajta, s ráfordították a kulcsot. A szoba, amelybe Jernej került, majdnem egészen üres volt. Egy asztal, két alacsony, széles lócához hasonló fekvőhely állt csak benne. A falak csupaszok voltak, és úgy néztek az emberre, mint a vak koldus szeme. Még csak feszület sem lógott a sarokban. Az ablakon vasrács volt.

Az egyik ágyon egy rongyos alak üldögélt. Isten a megmondhatója, fiatal volt-e vagy öreg. A haja ritkás és göndör. Borotválatlan, ripacsos ábrázatán kurta, gondozatlan szakáll. Hu-

»Kaj tiho, očka? Pravično je, da se pokorimo za grehe; veseli bodimo pravice, če je sladka ali grenka, in pojmo aleluja sodniku!«

Jernej je sédel na posteljo; oprl je komolce ob kolena, obraz v dlani.

»Kakšno krivico so tebi storili?« je vprašal. Potepuh se je od srca zasmel.

»Krivico? Nikakšne krivice! Kradel sem, pa so me prijeli in so me gnali in so me zaprli. Tako je bilo vse v redu in kakor se spodobi. Kaj naj bi mi dali povrh še drugi cekin, ko sem enega zasačil? Saj je dovolj, da so mi dali posteljo in kosilo. Postelja res ni bogve kaj, tudi kosilo bi lahko bilo boljše; ampak dokler se nisem potepal in dokler nisem kradel, še takega kosila nisem imel in tudi take postelje ne! Zato sem si reč nekoliko premislil in zdaj se mi ne godi slabo. — Kaj pa ti, očka? Ali si šele na stara leta začel, da se tako pusto držiš?«

Jernej je gledal v tla in je molčal, potepuh pa je veselo govoril.

»Leži pač težek greh na vesti, naj leži pogrnjen in zaklenjen! — Kesanje — bodi kesanje! Ampak bridkosti — bridkosti ni treba! Glej, jaz sem maloprid, negodnež, nadležno motovilo, ki se vrti pred nogami spodobnim ljudem. Pa nisem nič žalosten. Kaj bo jutri z menoj, kaj pojutrišnjem? Jutri me bodo sodili, pojutrišnjem me bodo zaklenili — in kam potem? Kam me bodo gnali? Tja me bodo gnali, kjer imam na vsem prostranem svetu najmanj opravila! V tisto vas, med hribi zakopano, kjer me je Bog v svoji norčavosti poklical med ljudi! Kdo je tam: oče, mati, brat,

nyorított egyet, és fölcsillanó szemmel üdvözölte Jernejt:

— Adj' isten, szomszéd! Mit loptál?

Jernej hosszan, szomorúan végigmérte tekintetével, azután a másik ágyhoz lépett, letette rá batyuját; csizmáját, kalapját, botját pedig a sarokba állította.

A kis toprongyos egyre vidámabban és barátságosabban mosolygott. Csavargó volt; az ember nem szívesen akadna össze vele az országúton.

— Miért olyan csendes, bácsikám? ... Rendben van: vezekeljünk meg a bűneinkért, viseljünk el jó szívvvel a ránk szabott »igazságot«, akár édes az, akár keserű, és zengjünk halleluját a bíróságnak!

Jernej leült ágya szélére, könyökét térdére támasztotta, arcát pedig a tenyerébe rejtette.

— Milyen igazságtalanságot kellett elszenvedned? — kérdezte.

A csavargó szívből fölkacagott.

— Igazságtalanságot? Semmifélét! Loptam, elfogtak, behajtottak, és becsuktak. Minden annak rendje és módja szerint történt. Ahogy történnie kellett. Vagy ráadásul talán még meg is ajándékozzanak egy tallérral, mert egy másikat elloptam? Éppen elegendő, hogy ágyat és ennivalót adtak. Az ágy ugyan nem valami fejedelmi, a koszt is jobb lehetne! De amíg nem csavarogtam és nem loptam, még ilyen ágyam és ilyen eledelem sem volt! Azért most hát valamelyest meggondoltam a dolgot, és most már nem is megy olyan rosszul a so-

sosed? Pogani so tam, bolj tuji in odljudni kakor mestna gospoda! Kdo jim pozna obraze, kdo jim razume jezik? Nič, tja me ženó; tam, pravijo, da sem doma! Zakaj sem tam doma, to Bog razsodi; prav tako lahko bi me gnali v Koromandijo pa bi rekli: doma si v deželi Koromandiji, ne smeš se ganiti drugam! Jaz pa bi rad bil v Ljubljani doma, v Ljubljani mi je pogodu. — Kam pa bodo gnali tebe?»

»Gnali?« se je začudil Jernej. »Nikamor me ne bodo gnali! Jaz imam svoj dom in svojo pravico!«

Potepuh je visoko vzdignil nogo, položil je kolena navzkriž in se je veselo smejal.

»Čemu pa si kradel?«

»Kaj kradel?«

Jernej je vzravnal život in je položil roke na kolena.

»Nisem kradel! Svoje pravice iščem in našel jo bom! Zaklenili so pravico razbojniki, tudi mene so zaklenili, ampak prišla bo ura in duri se bodo odprle!«

Potepuh se ni več smejal naglas, samo v razrite brke se je smehljal, kakor se odrasel človek smeje otroku.

»Pa so te zaklenili? Pa se duri odpro?«

»Pa se odpro!«

Še bolj se je smejal potepuh; na stežaj je odpiral usta, ves život se mu je tresel, glasu pa ni bilo.

»Zdaj ti verjamem, da res nisi kradel! Kdor zaupa v pravico, ni kradel ne ubijal. Ampak gorje tebi, ki nisi ne kradel ne ubijal in si vendarle prišel s pravico navzkriž! Hud in samo-

rom . . . Hát te, bácsikám? Csak öreg napjaidra fogtál talán ehhez a mesterséghez, hogy olyan sanyarú ábrázatot vágsz?

Jernej a padlóra szegezte tekintetét, és hallgatott. A csavargó pedig jókedvűen folytatta:

— Bizonyára súlyos bűn fekszik a lelleden! Csak feküdjön! Jól van az ott a lelked mélyén eltemetve és elrejtve! Rendben is van: jöjjön a bűnbánat! De elkeseredni igazán fölösleges! Nézd! Én mihaszna, munkakerülő, hitvány csavargó vagyok, aki a becsületes emberek előtt lábatlankodom. De eszembe sem jutna bánkódni vagy szomorkodni! Hogy mi lesz velem holnap? És mi lesz holnapután? Holnap elítélnek, holnapután becsuknak. És hova megyek azután? Hova fognak hajtani? Oda, ahol a kerek világon legkevesebb keresnivalóm van! Abba a hegyek közé zárt kis faluba, ahol az Úristen tréfás jókedvében az emberek közé parancsolt. Kit találok a faluban? Talán apámat, anyámat, fivéreimet, szomszédainkat? Nem! Csupa pogányok laknak ott. Idegenebbek, testemtől-lelkemtől távolabb állók, mint a városi úrinépség! Ki ismeri arcukat? Ki érti nyelvüket? . . . De mindezt nem kérdezi tőled senki! Oda fognak toloncolni! Ott vagyok — mondják — odahaza! Hogy miért vagyok éppen ott odahaza, maga az Úristen sem tudja. Ugyanazzal a szerrel akár Bergengóciába is toloncolhatnának, mondván, oda vagy illetékes, nem szabad onnan kimozdulnod! Pedig én Ljubljánában szeretnék odahaza lenni! Ljubljánában jól érzem magamat! . . . Hát tégedet hova fognak toloncolni?

pašen gospodar je pravica, ne da si oporekati. Če ti je nedolžnemu natovorila uboj, tedaj si ubijal, pa konec besedi! Če ti je natovorila kradež, si kradel z obema rokama! Pa reci, da si nedolžen, pa reci, da nisi ubijal, nisi kradel — joj tebi! Zmerom je boljše, da prideneš kar na lepem še par ubojev in kradežev, zakaj pokazal boš ponižno in skesano dušo. Pravici pa so prikupne take duše, pa če so vse ciganske in z grehi obložene; zakrknjenih src ne mara, po nedolžnosti ne vpraša. Mene poslušaj, po meni se ravnaj. Jaz izhajam z njo prav pošteno, kakor soseda sva, ki se včasih malo sporečeta, drugače pa živita, kakor je Bog ukazal. Danes me ukani ona, jutri jo ukanim jaz, pa sva oba dva zadovoljna. Kadar me zaloti po nekrivem, se ne cmerim in ne delam pustih obrazov, temveč grešim takoj in natanko v toliki meri, da je stvar poravnana. Tako izhajamo s pravico mi učenjaki in modrijani. Ne prerekaj se z njo, posebno če si nedolžen, se nikar ne prerekaj! — Razloži mi svojo pravdo, da ti pri-skočim s koristnim naukom!»

Jernej mu je razložil svojo pravdo, potepuh pa se je smejal, da je bil ves solzen. Strmel je v Jerneja z debelimi očmi, kakor v zamorca na semnju, zibal se je v životu in se je tolkel z dlanmi po kolenih.

»Kadar te izpuste, Jernej, kar z menoj! Razkazoval te bom po svetu, po semnjih te bom vodil, po žegnanjih bova hodila, pred cerkvijo te bom kazal. In dobro se nama bo godilo, Jernej! Morda se nama še pripeti, da srečava pravico, tisto, ki jo zalezuješ; tudi jaz bi jo

— Toloncolni?! — hökkent meg Jernej. — Sehoa sem fognak toloncolni! Nekem megvan a saját otthonom és az igazságom!

A csavargó magasra emelte lábát, keresztbe fektette térdén, és harsányan föl kacagott.

— Hát akkor mi az ördögnek loptál?

— Mi az ördögnek loptam?

Jernej kihúzta görnyedt derekát, és kezét a térdére fektette.

— Nem loptam én! Soha életemben! Az igazamat keresem, és meg fogom találni! Zsiványok, gonosztevők bebörtönözték az igazságot. Engem is becsuktak! De eljön az óra, mikor börtönöm ajtaja kinyílik.

A csavargó már nem nevetett fönnhangon. Csak kuszált, piszkos szakállába mosolygott, ahogy a nagyok mosolyognak a gyermekeken.

— Hát becsuktak? Majd újra kinyílik a börtönajtó?

— Úgy van! Kinyílik!

Csak most kezdett igazán nevetni a csavargó. Tágra tátotta a száját, egész teste rángatózott, de hang nem jött ki a torkán.

— Most már elhiszem, hogy igazán nem loptál. Aki hisz az igazságban, az nem lopott, nem gyilkolt. De jaj neked, aki se nem loptál, se nem gyilkoltál, mégis összeütközésbe kerültél az igazsággal! Komisz, önfejű, bogaras úr az igazság, nem lehet vele kötekedni! Ha ártatlanul gyilkosságot fogott rád, akkor gyilkoltál, és nincs tovább! Ha tolvajlást, hát loptál, nem is egy, hanem két marokkal! És jaj neked, ha azt mondod, hogy ártatlan vagy, hogy nem loptál, nem gyilkoltál! Mindig jobb, ha egypár

rad videl. In kadar jo srečava, pojde z nama, na semenj in na žegnanje. Komedijantje bodo razdejali šotore, Talijan pojde z opico v tuje dežele, kamela bo osramočena, medved zaničevan. Ali mi trije, Jernej, tvoja pravica in jaz učenjak, mi trije si bomo nabrali cekinov, da bomo živeli bolj veselo, kakor je živel sam Kurent!«

Jernej pa ga je gledal mrko in žalostno, nobena guba se ni zganila na njegovih licih.

»Ne izkušaj Boga!« je rekel. »Hudo breme ti je naložil, da je tvoje srce omagalo in da govori bogokletno v svoji malodušnosti. Krivico si izkusil, nič pravice: in praviš, da ni pravice na svetu; kamen so ti dali namesto kruha: in praviš, da ni kruha na svetu. Bog je ustanovil postavo; božja beseda pa ni kakor dežnica, ki jo do večera popije suha prst; živa je, kakor je bila prvi dan in, če je zaupanje v tebi, jo boš slišal in boš obilno poplačan za vse trpljenje!«

Potepuh se ni več smejal, pogledal je Jerneja z začudenimi očmi.

»Ne bi bil rad v tvoji družbi, sosed; še ponoči se bom obrnil v steno, zakaj popotnik sem in vidim v temi. Tolažbe ni veliko v твоjih krščanskih besedah, pač pa — ali veš, sosed, kaj bi storil, če bi te tako poslušal in bi se tista tvoja vera izlila vame? Šel bi in bi najprej ubil sodnika in njegove pomočnike, nato še nekaj drugih ljudi, zakaj vsi so moji hudobni sodniki že od rojstva; naposled bi zažgal še to hišo, pa bi rekel: Glejte, Bog je poslal pravico na svet, jaz sem slišal njegovo besedo pa sem na-

gyilkosságot vagy rablást szép módjával még magadra is vállalsz, mert magadba szállott, bűnbánó léleknek mutatkozol. Az igazságnak kedvesek az ilyen alázatos lelkek, ha mégolyan képmutatók és elvetemültek is. A megátalkodottakat nem szíveli, az ártatlanságot nem firtatja... Rám hallgass! Az én példám után igazodjál! Én egészen jól kijövök vele. Olyanok vagyunk, mint a szomszédok: néha összekoccununk, de különben jól összeférünk, ahogy az Isten rendelte. Ma ő csal meg engem, holnap én csalom meg őt. És mindketten meg vagyunk elégedve! Ha egyszer érdemem nélkül vág rajtam az ostorával, nem pityergek, nem csinállok savanyú arcot, hanem abban a nyomban »bűnbe esem«, mégpedig a rám olvasott penitenciának megfelelő, pontosan megfelelő mértékben, hogy helyrebillenjen az egyensúly. Így éldegélünk, boldogulunk mi, bölcsek és okosak, az igazsággal. Ne vitatkozzál hát vele! Főleg akkor ne, ha ártatlan vagy!... Különben meséld el a történetedet, hogy okos tanáccsal segítségedre lehessenek!

Jernej elmesélte neki történetét, a csavargó pedig olyan hahotázásban tört ki, hogy csak úgy potyogtak a könnyei. Kerekre meredt szemmel úgy bámult Jernejre, mint a gyerek a szerecsenre vásárok. Egész teste remegett, és tenyerével csapkodta a térdét.

— Mihelyt kiszabadulsz, Jernej, gyere, szegődj tüstént hozzám. Mutogatni foglak világszerte; eljárók veled vásárokra, búcsúkra; a templomok előtt ország-világ csodájára kiálítalak. Pompásan megy majd a sorunk, Jernej!

pravil po njegovi zapovedi! — Tako bi rekel in tako bi storil, če bi bila tista vera v meni, kakor je v tebi. Ampak Bog me ni ustvaril za aposteljna, zato sem rajši berač. Pravica me tepe, jaz se ji smejem, pa je vse v redu. Lahko noč!«

»Tudi tebe se bo še usmilil Bog, tudi ti boš še klečal in jokal!« je rekel Jernej. »Zakaj bolj mirno je srce v joku nego v smehu; in solze umijejo ves greh in vso krivico!«

Tako sta se pogovarjala potepuh in Jernej; in znočilo se je, obadva sta utihnila; potepuh je bil nejevoljen in se je obrnil v steno, Jernej je klečal pred posteljo in je molil dolgo molitev.

Truden je bil, breme ga je potisnilo nizko k tlom, vere njegove pa ni omajalo.

Országos Széchényi Könyvtár

Még az is meglehet, hogy egyszer majd igazán összetalálkozunk az igazsággal is. Azzal az igazsággal, amelyet te hajszoysz. Magam is kíváncsi vagyok rá. Ha összetalálkozunk vele, ő is beáll közénk a kompániába harmadiknak, és velünk jön a vásárokra és búcsúkra. Meglátod, a komédiások kénytelenek lesznek lebontani sátraikat, a talján csepűrágó idegen országokba fog iszkolni a majmával; a teve, a táncoló medve a föld alá bújnak szégyenükben. Hanem mi hárman, te, Jernej, a te igazságod és én, a professzor, mi hárman annyi aranyat söprünk össze, hogy pompásabban fogunk élni, mint a mesebeli Kurent.*

Jernej azonban csak nézett, komoran, szomorúan, és egyetlen arcizma sem rándult meg.

— Ne kísértsd az Istent! — mondta végre. — Súlyos terhet rakott rád, hogy szíved megrokkadt alatta, és hogy kishitúségedben istenkáromló szavakat mondasz. Igazságtalanságot tapasztaltál, nem igazságot! És most azt mondd, nincs igazság a földön! Az Isten törvényt tett, s az Isten ígéje nem olyan, mint az esővíz, amelyet estig fölszív a kiszikkadt, szomjas talaj. Él Isten ígéje, ma is él, mint meghirdetésének első órájában! És ha van benned hit és bizalom, hallani fogod egyszer, és dúsan kárpótolva leszel szenvedéseidért!

Elhalt a nevetés a csavargó száján, és elhűlve, csodálkozó szemmel bámult Jernejre.

* Kurent: szlovén népmesei alak; gazdag, különös, vidám figura. Ma általában a jókedvű, mókás, szellemes szlovén fiatalembert nevezik így.

„Bož nas varuj našega kumčega! Ne delaj greha, mladi, Božji se priporoči in svojemu patronu!“

Im je odprl durí in je šel na klen; tam je legel v seno in je zaspal kleni; vse kude misli so šle iz črca.

III.

Kake mladi, se objokam, že mlo. lažen obraz, tako se je pamejalo roko jutro iz nevihte.

Jernej je stopil na prag, šel je skozi dlevo in se je napačil, da bi pogledal na polje. Takrat je odprl tesar okno, aprl se je v prepanim obrazom, karkar in čemeru; in je upledal dolgega jerneja, ki se je bil nameril na polje.

„Kam?“

„Počasi se je skrenil jernej“

„Na polje!“

„Na čigano?“

„A?“

„Na čigano polje?“

— Nem örömetst lennék a te társaságodban, szomszéd! Még éjjel is a fal felé fogok fordulni, mert vándormadár vagyok, és a sötétben is látok. Nem sok vigasztalót találok a te krisztusi szavaidban... És tudod-e, szomszéd, mitévő lennék, ha meghallgatnálak, és a te hited belém gyökereznék? Mennék, és először is agyonverném a bíráimat és segítőtársait, aztán még néhány embert, mert mindnyájan már születésem pillanatától kezdve az én gonosz bírám voltak. Végül pedig fölgyújtanám ezt a palotát, és az összeseregletteknek fönnszóval mondanám: »Nézzétek! Az Isten a földre küldte az igazságot, én meghallottam az ő szavát, és az ő parancsa szerint cselekedtem!«... Így szólnék, ezt tenném, ha olyan hitem volna, mint a tied. De az Isten nem apostolnak teremtett, azért hát inkább koldus maradok. Üldöz, rugdos az Igazság. Én pedig a szemébe röhögök, és minden rendben van! Jó éjszakát!

— Még rajtad is megkönyörül egyszer az Isten! Még te is fogsz térden állva imádkozni és zokogni fényességes színe előtt! — mondta Jernej. — Mert a szív nyugodtabb, ha sír, mint ha nevet. És a könnyek minden bűnt és igazságtalanságot lemosnak róla.

Így vitatkoztak a csavargó és Jernej, míg este lett, és lassanként mindketten elhallgattak. A csavargó kedvetlen lett, és a fal felé fordult. Jernej pedig letérdelt ágya elé, és hosszan, buzgón imádkozott.

Fáradt volt, és iszonyú terhe mélyen a föld felé roskasztotta, de hite egy pillanatra sem rendült meg.

Komaj se je Jernej zbudil, so prišli in so ga gnali dalje, sam ni vedel kam.

»Udari, apostelj, udari!« je zaklical potepuh za njim, ko so se zapirale duri. Jernej ga ni slišal, molčal je, povetil je glavo ter je šel, kamor so ukazali.

»Kam me ženete? To povejte!«

Molčali so vsi in so gledali mrko, kakor črni čuvarji Kristusovi.

Jerneja ni bilo strah, ampak nemirno in hudih misli polno je bilo njegovo srce; zakaj tako se mu je zdelo, kakor da ne vidi več dobro in ne sliši več natanko; in kakor da je čez noč oslabela njegova pamet. Spoznati ni mogel, kaj je storil tujim razbojnikom, da ga gonijo od duri do duri; premisliti ni mogel, kod ga vlačijo tako molče in strahotno; ni mogel uganiti, kaj nameravajo z njim, pravice željnimi. Kakor da je v mesto zablodil, koder ni hodil še nikoli, med ljudi, ki jim ni razumel ne govorice ne postav; vprašaj jih, pa ti ne bodo odgovorili, pozdravi jih, pa ne bodo odzdravili; njih pravica ni tvoja pravica, njih Bog ni tvoj Bog.

»Potrebno je, Bog je ukazal, strma in kamnita je pot pravice!« je rekel Jernej v svojem zaupanju in je povetil glavo in je šel z njimi. Zakaj vedel je, da je nekoč ceste konec in da

A lig ébredt fel reggel Jernej, már jöttek érte; elvezették, maga sem tudta, hova.

— Üss oda, apostol! Csak üss oda! — kiáltotta utána a csavargó, mikor bezárult mögötte a vasajtó. De Jernej nem figyelt a szavára. Némán, lehorgasztott fővel ment, amerre kísérték.

— Mondjátok, hova vezettek.

Mindnyájan hallgattak, és komoran néztek, mint Krisztus fekete porkolábjai.

Jernej nem félt, de a szíve tele volt nyugtalan, tövises gondolatokkal. Mert úgy rémlett neki, mintha már nem látna tisztán, és nem hallana élesen. Mintha az éjszakán át az emlékezete is meggyöngült volna. Nem tudott világosan ráeszmélni, mit is vétett voltaképpen ezeknek az idegen zshiványoknak, hogy ajtótól ajtóig hajszolják; nem tudta fölfogni, merre hurcolják olyan iszonytató némasággal; és nem tudta kitalálni, mit szándékoznak tenni vele, az igazságra szomjazóval. Mintha olyan városba tévedt volna, ahol még sohasem járt azelőtt. Emberek közé, akiknek nyelvét nem értette, szokásaikat nem ismerte. Ha kérdezi őket az ember, nem felelnek. Ha köszönti őket, nem viszonozzák. Az ő igazságuk nem a Jernej igazsága, az ő Istenük nem Jernej Istene.

Bog ne odvrne za zmerom oči od svojih hlapcev.

Vodili so ga in gonili, kakor nekoč Gospoda od velikega duhovna do velikega duhovna, od sodnika do sodnika; izpraševali so ga, Jernej pa je odgovarjal po pravici, brez srda in brez ošabnosti. Mnogo gospode je videl in mnogo biričev. Hudo so govorili z njim, mrko so gledali nanj, pehali so ga in suvali od duri do duri; Jernej pa ni kričal in ne grozil, zakaj čisto je bilo njegovo srce in njegova vera je bila trdna. Tudi se ni upiral, ko so ravnali z njim kakor z bolnikom in kakor z otrokom; zaničevanje in zasmeh je trpel zaradi pravice. Ni se rotil in ne pritoževal, ko so rekli, da je bolan na duhu in da je bedast otrok v svoji pameti.

»Bog jih bo razsvetlil in jim bo odpustil!« je pomislil Jernej. »Kadar bo konec te poti in bo razodeta pravica, se bodo spogledali in bodo osramočeni spoznali svoj greh. Kakor ni Bog skril pravice, tako tudi resnice ni skril; in volja njegova je, da blodijo v temi pred jutrom spoznanja!«

Zaupanja polno je bilo njegovo srce; telo pa je bilo staro in slabo in se je krivilo pod težo krivice in bridkosti. Ko je stal Jernej poslednjikrat pred sodnikom, je bil globoko upognjen v tilniku in v pasu, roke so se mu tresle in kolena so se mu šibila; cule prej ni čutil, nenadoma se mu je zazdela težka in nerodna. Zakaj devet dni je bilo, da je romal Jernej od praga do praga, od sodnika do sodnika, od kri-

»Nyilván szükség van minderre az Isten kifürkészhetetlen akaratából! Meredek és sziklás az Igazság útja!« — mondogatta magában Jernej nagy-nagy hitében, kiapadhatatlan bizalmában; engedelmesen lehorgasztotta fejét, és ment a porkolábjaival. Mert hitte: egyszer vége szakad az útnak, az Isten nem fordítja el örökre szemét az ő szolgájáról.

Hajszolták és hurcolták bírótól bíróig, mint egykor az Üdvözítőt főpaptól főpapig. Faggatták, vallatták. Jernej pedig harag és hetykeség nélkül válaszolgatott, egy hajszálnyira sem térve le az igazság útjáról. Sok úrral és poroszlóval volt dolga. Komiszul beszéltek vele, durván néztek rá, lökték, taszigálták ajtótól ajtóig. De Jernej nem kiabált, nem fenyegetőzött, mert tiszta volt a szíve, és rendíthetetlen a hite. Nem ellenkezett akkor sem, amikor úgy bántak vele, mint beteggel vagy éretlen gyerekkel. Túrte a gúnyt és a lenézést az igazság kedvéért. Nem esküdözött, mikor azt mondták neki, hogy elmebeteg, hogy annyi esze sincs, mint egy ostoba gyerekeknek.

»Az Isten meg fogja világosítani elméjüket, és meg fog nekik bocsátani — gondolta magában Jernej. — Mikor az utam végére érek, és kiderül az igazság, meglepődve néznek majd egymásra, és megszégyenülve eszmélnek bűneikre. Mert az Isten nem rejtette el az igazságot, és egyszer minden napfényre kerül. Az ő akarata, hogy a sötétben tévelyegjenek a megismerés pirkadata előtt.«

Szíve csordultig volt hittel. De elgyötört öreg teste roskadozott az igazságtalanság és a

vice do krivice; kakor so ga gonili in brez milosti zaklepali med potepuhe in rokovnjače.

Pred neprijaznim sodnikom je stal, pred hudookim, čemernim starcem.

»Zdaj hodite z bogom in se ne prikažite več!« je rekel sodnik. Jernej pa je stal pred njim in se je čudil in se ni prestopil.

»Kaj to je konec te žalostne poti, kaj tako ste razsodili navsezadnje?« je vprašal in glas se mu je tresel kakor grešniku pred Bogom. »Čemu torej, o gospod — čemu vse to trpljenje, kaj ste počeli z menoj?«

»Sram bi te lahko bilo, da se na stara leta potepaš po svetu ter nadleguješ ljudi in gosposko. Spravi se v rodni kraj, moli in misli na smrt!«

Jernej je strmel; približal se je neprijaznemu sodniku s plahim korakom, govoril je tiho in ponižno.

»Nisem, mislim, slišal dobro, pač nisem natanko razumel; zakaj star sem, sluh odpoveduje, spomin je slab. — Kaj ste res tako razsodili navsezadnje: pojdi in ne prikaži se več? Tako razsodili mojo pravdo v imenu Boga in cesarja? Kaj ste me zato pahnili med tatove in razbojnike, da ste po dolgem učenju iztaknili tako modrost? Čakal sem v trpljenju in zaupanju, vi pa ste stali za durmi in ste se smejali mojemu zaupanju. — Saj nisem dobro slišal, saj nisem natanko razumel; tako niste ravnali, taka ni vaša sodba, sodniki!«

»Le pojdi, le brž se okreni, ne prerekaj se s pravico!« je ukazal sodnik. »In hvali Boga,

keserűség súlya alatt. Mikor utolsó ízben állt a bíró előtt, dereka és nyaka mélyen meghajolt, keze reszketett, térde rogyadozott. Azelőtt nem is érezte hátán a batyuját. Most hirtelen mintha ólom húzná lefelé. Mert már kilencedik napja volt, hogy küszöbtől küszöbig zarándokolt, bírótól bíróig, hamisságtól hamisságig. Már kilencedik napja hajszolták, és könnyörtenül csukogatták csavargók és zshiványok közé.

Most megint ott állt egy barátságtalan bíró, egy gonosz szemű öregúr előtt.

— Most menjen isten hírével, és többet ne mutakozzék — mondta a bíró. Jernej pedig csak állt előtte. Csodálkozott, de meg sem moccant.

— Hát ez volna a vége ennek a szomorú vándorútnak? Hát végezetül is így hozta meg ítéletét? — kérdezte, és remegett a hangja, mint a bűnös az Úr színe előtt. — Minek hát, minek ó, Uram, ez az egész hosszú kálvária, melynek tövises stációit végig kellett járnom?!

— Szégyellhetnéd magadat, hogy öreg fejeddel kószálsz a világban, és az embereknek és a hatóságoknak terhére vagy! Eredj szülőföldre, imádkozzál, és gondoldj a halálra!

Jernej csak hüledezett, ámuldozott. Félénk léptekkel közelebb lépett a rideg bíróhoz, és szelíden, alázatosan így szólt:

— Azt hiszem, nem jól hallottam! Bizonyára nem jól értettem, mert már öreg vagyok, s a fülem fölmondja a szolgálatot, emlékezetem pedig kihagy... Vagy hát legeslegvégül mégiscsak így ítélte volna: eredj, és ne mutakozzál többet?! Így döntötte volna el

da umrješ na krščanski postelji namesto med norci, kamor sodiš!»

Ubog in slab je bil Jernej, ko je slišal te besede.

»Tako ste se rogali meni, starcu; Bog vam odpusti!» je rekel in se je okrenil.

Samo devet dni se je prerekal Jernej s pravico in njenimi aposteljni, pa je bil za dve pedi bolj upognjen, ko je šel preko dvorišča in glava se mu je tresla.

Stopil je na cesto, zunaj pa je bil svetel dan. Samo neprijazni tujci so mu prihajali nasproti in nikogar ni bilo, da bi ga Jernej vprašal in se mu potožil. Vse veliko mesto je bilo polno krivičnih sodnikov; kdor ga je videl, se je ozrl nanj kakor na hudodelca, ni mu privoščil besede, ne prisodil pravice. In Jernej je začutil v strahu in bridkosti, da je sam z Bogom.

V krčmo je sedel, da bi se odpočil. Tam pa je videl na steni prelepo podobo in vse ga je spreletelo, kakor radost in veliko upanje. Zakaj na podobi je bil cesar; poln pravičnosti in usmiljenja je bil njegov obraz.

»Čemu sem hodil tod, kod sem iskal pravice?» je obstrmel Jernej. »Mimo cerkve sem šel k maši, pa sem zašel med neverne razboj-nike! Ravno cesto mi je pokazal Bog, pa sem lazil po stezah in kolovozih in sem se pritoževal v svoji nespameti! Namesto da bi šel k studencu, žejen kakor sem bil, sem šel pit k razbrozgani luži! Hvaljen Bog!»

Še preden se je odpočil, je vstal in je zadel culo in se je napotil do cesarja.

ügyemet? Így ítélkezett volna igazamban az Isten és a császár nevében? Hát azért vetettek volna tolvajok és zshiványok közé, hogy hosszú fejtörés után ezt a bölcsességet süssétek ki? Vártam türelemmel, bizalommal, ti pedig ott lapultatok az ajtóm mögött, és röhögtetek az én bizalmamon! ... Nem! Nem jól hallottam! Nem értettem meg tisztán! Nem így rendelkeztetek! Nem ez a ti ítéletetek, bírák!

— Csak eredj! Azonnal fordulj vissza, és ne feleselj az igazsággal! — parancsolta a bíró.
— És adj hálát az Istennek, hogy keresztény kuckóban halsz meg, és nem a bolondokházában! Mert oda való vagy voltaképpen!

Szánni lehetett a szerencsétlen, agyongyötört Jernej, mikor ezeket a szavakat hallotta.

— Így gúnyolódtok öreg fejemmel! Az Isten bocsássa meg nektek! — mondta, és elfordult.

Csak kilenc napig kötekedett Jernej az igazsággal és az ő földi apostolaival, mégis két-
arasznyival látszott kisebbnek, amint görnyedt derekával, reszketeg fejével végigvánszorgott az udvaron.

Kilépett az utcára. Kint ragyogó napsütés és barátságtalan, idegen arcok várták. Nem volt egy istenadta teremtés, akihez szólhatott, akinek elpanaszzkodhatott volna. Az egész, nagy város telis-tele volt igazságtalan, hamis bírákkal. Aki látta, úgy nézett rá, mint a gonosztevőre, sajnált tőle egy jó szót, sajnálta tőle az igazság puha kenyerét. Jernej rettegettség és keserűség közepette ráérezett, hogy egyedül maradt az Űristennel.

Jernej se je zamejal nagnat.

"Kaj se ti nisi prepal?" "Se malo se odeni, če se glava bohi!"

"Na čepavo polje?" je reklical gospodre in kri mu je hribila v lica.

"Na naše polje!" je odgovoril Jernej in je stal ob razoru miren, upognjen, roke na klobu.

"Kaj se ti pravi: naše polje?"

Celo se je nagnancilo Jernejem; celo v njegovu pogrbljenem licu je sinila kri.

"To se pravi: moje polje!"

Obstremel je Sitar, odprl je usta, gledal je z velikimi, izbuljenimi očmi.

"Zbledelo se ti je, starec!"

Jernej se je skrenil in je šel po razoru v polje. Dolgo je gledal Sitar po njim, nato se je oblekel in je šel na polje v drugo stran, da bi ne srečal klapca. Obadna sta sta počasi, obadna upognjena; gledala sta v tla in nendar sta se videla od daleč, kakor vidi človek v cerini srcem, kadar ga je strah in se

Beült egy kocsmába, hogy kipihenje magát. Ahogy tétován nézelődött, egy igen szép képet pillantott meg a falon. És hirtelen valami váratlan öröm és új, mély gyökerű bizodalom remegtette meg törődött testét. Mert a császárt ábrázolta az a kép. Az arca csak úgy sugárzott az igazságosságtól és könyörületességtől.

»Minek is jártam ott, ahol eddig kerestem az igazságot? — csudálkozott saját magán Jernej. — Misére készültem, és elmentem a templom ajtaja mellett, és istentelen zshiványok közé keveredtem! Az Isten megmutatta nekem a maga egyenes útját. Én mégis girbegörbe, gyomos ösvényeken, gazos dűlőkön kószáltam, és balgaságomban panaszkodtam! Ahelyett, hogy tikkadt szomjúságomban magához az üdítő forráshoz siettem volna, fölkavart, piszkos pocsolyához mentem egy korty italért... Hála legyen neked, Uram!«

És mielőtt kipihente volna magát, fölállt, fogta a batyuját, és elindult a császárhoz magához.

Hude sanje je sanjal Jernej. Zakaj resnica ni in ne more biti, da bi v čistem studencu ne bilo čiste vode, da bi v jasnem soncu ne bilo jasne luči, da bi v pravici, tam, kjer je ustanovljena in potrjena, ne bilo pravice.

Dolga je bila pot, predolga za Jerneja, ki je bil star in truden. Napotil se je peš, romal je skozi tuje vasi, preko neznanih pokrajin. Pa so mu nekoč, ko je legel mrak na polje, odgovedale noge in sedel je na kanton ob cesti. Prišel je mimo mlad popotnik; bos je bil in prašen, pač lačen tudi, oči njegove pa so gledale veselo.

»Kam, oče, kam?«

»Do cesarja!«

»Oj, oče, dolga je pot do cesarskega mesta in stare so vaše noge; ne dospete pred tednom dni, če romate noč in dan!«

»Dospeti moram, preden umrjem!«

»Kaj bi, oče, pri cesarju?«

»Da razsodi po pravici, da okara in pouči krivične sodnike, ki so se rogali starcu!«

Popotnik je zmajal z glavo, žalosten je pogledal Jerneja, ki je sedel na kantonu ves star in sključen.

Gonosz álmok gyötörték Jernejt. Mert nem igaz, nem is lehet igaz, hogy a tiszta forrás vize ne legyen kristályos, hogy a ragyogó nap sugara ne legyen makulátlanul tündöklő, hogy az igazságban ott, ahol megteremtették és megpecsételték, ne legyen igazság.

Hosszú volt az út Jernejnek, nagyon hosszú! Hiszen már öreg és fáradt volt. Gyalogosan indult el, idegen falvakon, ismeretlen vidékeken vándorolt keresztül. De egyszer, alkonyat felé, a lába fölmondta a szolgálatot, és lekuporodott egy útszéli kőrakásra. Egy fiatal vándor ment el mellette, porosan, mezítlábasan, persze éhesen is, de a szeme jókedvűen mosolygott a világba.

— Hova, apám, hova?

— A császárhoz!

— Hej, apám, hosszú az út a császárvárosig, és öreg már a maga lába! Egy kerek hét alatt sem ér odáig, ha éjjel-nappal talpal is!

— Oda kell érnem, mielőtt meghalok!

— Mit akar a császárnál?

— Igazságot! Hogy feddje meg, és oktassa ki a hamis bírákat, akik csúfot üztek vén fejből!

A vándor hitetlenül csóváltgatta a fejét, és szomorkásan nézett Jernejre, aki olyan fárad-

»Ne boste nič opravili, oče; težko je priti do cesarja!«

»Zakaj težko?« se je začudil Jernej. »Pri cesarju je pravica — kje drugod, če ne pri njem? Kaj bom hodil k beračem kruha prosit? Šel sem v svoji slepoti, pa so se mi smejali in nič jim ne zamerim. K onemu pojdem, ki ga reže po pravici lačnim in ubogim!«

»Ne pridete do njega, oče!«

»Kaj je v izbo zaklenjen? Okoli in okoli obzidan, ograjen z ograjo do neba?«

»Čuvarji stoje tam, nikogar ne puste do njega!«

»Kako? Cesarjevi cesarji, gospodarjevi gospodarji? Kaj blebečeš v svoji mladi nespameti? Po pravico sem se napotil — kam bi se napotil nego k cesarju? Pravico deli in milost — kako bi delil skozi zaklenjene duri, skozi ograjo in zidove? Napotim se, zakaj Bog mi je dal zaupanje, da ne omagam pred koncem!«

Hudo je bilo popotniku, ko je slišal Jerneja.

»Dolga in težka je pot, oče! Čez visoke hribe drži, čez ravni brez mej in konca. Mesec dni hodim, veliko počivam, pa se ozrite na moje noge! Na kantonu že sedite — sto klafter od doma; še sto klafter, pa boste počivali v jarku, dolgo počivali, oče! Vzemite zadnji srebrnik, ki ga še imate, oče, pa stopite v železni voz. Kadar boste v cesarskem mestu in boste okusili veliko bridkosti, pa se spomnite name! Laže izkopljete v kresni noči zlat zaklad nego pravico ob belem dnevu!«

Tako je rekel popotnik in je šel, Jernej pa je gledal za njim ves žalosten.

tan és görnyedten ült ott a kórákason, mint maga a Vénség.

— Nem fog semmit sem elérni, bácsikám! Igen nehéz a császárig eljutni!

— Hogy volna nehéz? — csudálkozot Jernej.
— A császárnál van az igazság! Hol volna, ha nem nála? Miért menjek a koldushoz kenyérért rimánkodni? Mentem dőre vakságomban, de a szemem közé nevettek. És nem is veszem tőlük zokon! Most már egyenesen ahhoz megyek, aki igazságosan szeleteli a kenyeret az éhezőknek és a szegényeknek!

— Nem jut elébe sohasem, bácsikám!

— Talán be van zárva a szobájába? Köröskörül befalazva, évig erő falkerítéssel körülvéve?

— Örök állanak mindenfelé, senkit nem eresztenek eléje.

— Hogyan? Talán a császár császárai, a legfőbb úr urai ők? Mit fecsegsz itt, fiatal barátom, balga esztelenségemben? Az igazságot keresem! Hova mehetnék érte máshova, mint a császárhoz? Ő osztja az igazságot és a kegyelmet. Hogyan oszthatná zárt ajtók mögül, falak és kerítések mögül!? Hozzá megyek, mert az Isten megáldott hittel és bizalommal és kegyelemmel, hogy utam vége előtt el ne ernyedjek.

Összeszorult a fiatal vándor szíve Jernej együgyű szavaira.

— Hosszú és nehéz az út, bácsikám! Magas hegyeken, végtelen, határtalan síkságokon vezet keresztül... Én már egy álló hónapja járom az országutat, sokszor és nagyokat pihe-

»Tako mlad je še in tako usmiljeno je njegovo srce, pa nosi že težko krivico na skrivljenem hrbtu! Kje mu je mati, kje sta mu oče in brat, popotniku? Kakor list ga je odneslo preko polja na cesto in nobeden se ne zmeni zanj in nobeden ne pogleda, kadar stopi nanj s težko nogo. Na svojo mater je mislil morda, ki koprne po njem, pa je rekel: ni pravice na svetu, tudi pri cesarju je ni!«

Ko se je Jernej vzdignil s kantona, se je prestrašil in hudo se mu je storilo; zakaj noge so bile kakor od kamna, niso se hotele upogniti v kolenu, niso mogle stopiti.

»Hodil sem dan hoda kakor iz hiše na polje!« se je spomnil Jernej. »Sto klafter zdaj, pa me sili k tlom!«

Zakaj ne samo cule, tudi krivico dolgih dni je nosil na rami in težka je bila kakor pol sveta.

Noč je bila, ko je stopil v krčmo pred vasjo. Nezaupno ga je pogledal krčmar, neprijazno ga je pozdravila krčmarica. Jernej, ves oprашen in bolan, je bil podoben beraču, ki je prišel ob pozni uri prosit pest sena, da bi umrl na njem.

»Nič me ne glejte, nič se me ne bojte!« je rekel in je položil na mizo srebrn denar. »Popotnik sem, ki gre po pravico h gospodarju, ker je ni našel pri hlapcih!«

»Kam drži pot?« je vprašal krčmar.

»V cesarsko mesto, v cesarski Dunaj, naravnost do cesarja!« je razložil Jernej. »Ljudje mi niso dali pravice, sodniki mi je niso pri sodili, cesar jo bo dodelil v obilni meri!«

nek, és ... nézzen a lábamra! Maga alig jutott százölnyire hazulról, és máris ott üldögél a kőrakáson? Még száz öl, és az út árkában fog pihenni! Sokáig pihenni, bácsikám! ... Azt mondom: kotorja elő utolsó tallérját, ami még a zsebében szorul, és üljön vonatra! Mikor azután ott lesz a császárvárosban, és elfogja a keserőség, jussak az eszébe! Hamarabb fogja kiásni lidérces éjjel az elsüllyedt kincset, mint az igazságot Isten ragyogó napvilágánál!

Ezután a vándor továbbment. Jernej pedig nagy-nagy szomorúsággal nézett utána.

»Olyan fiatal még, s olyan könnyörületes a szíve! És máris súlyos igazságtalanságokat cipel görnyedező hátán! Hol lehet az anyja, hol az apja és a testvérei? Mint a falevél sodródott a mezőkön át az országútra. De senki sem törődik vele. Senki rá sem néz, ha szöges csizmájával véletlenül lábára tipor ... Bizonyosan utánavágyakozó édesanyjára gondolt, amikor ezt mondta: nincs igazság a földön, még a császárnál sincsen.«

Mikor fölszedelőzködött a kőrakásról, megremült, és szinte rosszullet fogta el. Mert a térde elmerevedett, ropogott. Lába elnehezedett, mintha kőből volna. Nehezeire esett minden lépés.

»Valamikor napi járót jártam, s mintha csak a mezőre néztem volna ki! — ötlött az eszébe. — Most alig százölnyit, és máris roskadozom!«

Mert nemcsak batyuját, hanem a hosszú kálváriás napok szörnyű igazságtalanságait is hurcolta a vállán, és ettől olyan súlyossá lett a

Krčmar in krčmarica sta se spogledala, sta se nasmehnila.

Jernej je sezuval škornje z razbolelih nog, in ko je sedel tam sivolas, sključen, in ko so se mu tresli nerodni koščeni prsti, je bil kakor stoleten starec, sklonjen preko groba.

»Kruha mi prinesite, pa kozarec vina; kar tukaj bom malo na klopi počival; jutri pa naprezite rano, če imate koleselj, da se popeljem do železnega voza. Zakaj star sem že in ves truden, res bi morda ne došel do cesarskega mesta, ne došel čez tiste visoke hribe in čez ravni brez konca.«

Hitro je povečerjal in je legel in je takoj zaspal, kakor da bi telo omahnilo v smrt ter ugasnile nenadoma vse misli.

Takrat so se začele hude sanje Jernejeve. Tako je bilo:

Ko se je zjutraj vzdramil, je krčmar napregel in peljala sta se z Jernejem v neznano mesto. Tam je čakal Jernej v veliki, odljudni krčmi, nato je pozvonilo in so ga poklicali in je stopil v železni voz. Črno je bilo v vozu in neprijetno, kakor po trohnobi je dišalo. Tam je sedelo na klopeh mnogo tujih ljudi, glasno so se razgovarjali in niso pozdravili Jerneja; pogledali so ga izpod obrvi, kakor da je bil stopil nepoklican v tujo izbo. Jernej je sedel na rob klopi, culo je položil na kolena; voz se je stresel, zabobnelo je in zaškripalo, Jernej pa se je odkril in se je pokrižal.

»Blagoslovi Bog, to poslednjo pot; v tvoje roke polagam svojo pravico!«

»Kam ste namenjeni?« ga je vprašal sosed.

batyuja, mintha a fél világot gyömöszölték volna beléje útravalónak.

Sötét éjszaka lett, mire egy falu szélén egy kocsmába lépett. Bizalmatlanul nézett rá a kocsmáros, fanyarul köszöntötte a kocsmárosné. Mert Jernej kimerülten és a füle hegyéig porosan koldushoz hasonlított, aki kései órában kopogtat be egy marék szénáért, hogy rajta kilehelje a lelkét.

— Ne nézegessenek olyan görbén, és ne féljenek tőlem! — mondta, és egy ezüsttallért vetett az asztalra. — Utas vagyok, aki gazdájához megy igazságért, mert nem kapta meg a szolgálától.

— Hova tart az útja? — kérdezte a kocsmáros.

— A császárvárosba, a császári Bécsbe, egyenesen a császár elébe — magyarázta Jernej. — Az emberektől nem kaptam igazságot, a bírák elsikkasztották. A császár majd bőséges mértékkel kiméri!

A kocsmáros és a kocsmárosné egymásra néztek, és mosolyogtak.

Jernej kiszabadította zsibbadt lábát a bocs-korból. S amint ott ült ősz fűrtjeivel, görnyedten, gyámoltalanul, reszkető ujjakkal: olyan volt, mint a sírja fölé hajló százéves aggastyán.

— Adjanak kenyeret és egy pohár bort! Csak itt a padon fogok egy kevéskét megpihenni. Reggel — ha van kocsijuk — fogjanak be jó korán, és vigyenek el az első vasútállomásig! Mert öreg vagyok már, nagyon elfáradtam, és talán valóban nem érnék már el gyalogosan a

»Na Dunaj.«

Vzdignili so glave, začudeni so gledali Jerneja, njegovo ponošeno, zaprašeno obleko, culo na kolenih in škornje na rami.

»Počemu na Dunaj?«

»Do cesarja.«

Tedaj niso več gledali začudeni, temveč zasmajali so se naglas.

»Razloži, sosed, razloži svojo zgodbo!«

In ko je pripovedoval zgodbo svoje pravice in svoje težke poti, so se smejali tako veselo, kakor da bi poslušali pisano našemljenega komedijanta na semnju.

»Saj ne plešem pred vami, saj vam ne pojem pustih kvant!« je rekel Jernej in je bil osupel ob njih prešernosti.

Zasmajali so se še glasneje.

»Zdaj pa še razloži, sosed, kako boš pri cesarju, kaj boš povedal in kako boš napravil; še to nam razloži, da bo vožnja vesela!«

»Kakšni ljudje ste, kje rojeni, od kod doma, da se smejete pravici kakor pijani dekli? Kateri je vaš Bog, da brijete norca iz njegovih postav?«

Popotniki pa so bili zmerom bolj veseli in so strmeli v Jerneja kakor v semanje čudo. Njegov sosed je posegel v suknjo in mu je ponudil steklenico.

»Ná žganja, sosed, da boš laže govoril, zakaj nadvse prijetne so tvoje zgodbe!«

Jernej ni pokusil žganja in je molčal.

»Kaj se je zgodilo ljudem na zemlji?« je premišljeval. »Ali so hlapci krivice in njeni pajdaši, da zasmehujejo pravico in jo žalijo

császárvárosig, nem tudnék keresztülvergődni azokon a magas hegyeken és végtelen síkságokon.

Egykettőre megvacsorázott, azután lefeküdt, és a szemére azonnal mély álom nehezedett. Mintha teste a megsemmisülésbe zsibbadt volna, s mintha összes gondolatai — varázslásra — feneketlen örvénybe zuhantak volna.

Akkor kezdődtek el Jernej gonosz álmai a következő sorrendben:

Mikor reggel fölébredt, a kocsmáros befo-gott, és Jernejjel egy ismeretlen városba hajtatott. Ott Jernej egy nagy, rideg kocsmában várakozott, amíg nem csöngettek, és nem szólították. Akkor fölszállt a vonatra. A félhomályos vasúti kocsiban kellemetlen, áporodott szag terjengett a dohos levegőben. A padokon sok ismeretlen ember ült. Hangosan társalogtak, és senki sem üdvözölte Jernejt. Csak szemük sarkából sandítottak rá, mint aki hívatlanul lépett egy idegen szobába. Jernej a pad szélére nehezedett, batyuját a térdére fektette, és úgy kuporgott ott, mint egy riadt veréb. A vonat megrázkódott, megcsikordultak a vaske-rekek. Jernej levette kalapját, és keresztet vetett.

— Áldd meg, Istenem, ezt az utolsó utamat! A te kegyes kezedbe teszem le igazságomat!

— Hova igyekszik, bátya? — kérdezte a szomszédja.

— Bécsbe.

Fölemelkedtek a fejek, és a szemek csodálkozva pislogtak Jernejre, viseltes, poros, ko-

v obraz? Ali pa so trpeli toliko krivico, da je prišlo obupanje v njih srca in ne verujejo več ne v Boga ne v postave njegove? Smejó se, kakor da bi iskal deveto deželo in ne pravice, od Boga poslane in od cesarja potrjene!«

Odhajali so popotniki in so prihajali drugi, ki so govorili čisto tuj jezik; in ko je pogledal skozi okno in je bila zunaj svetla noč in je mesec sijal, je videl čisto tujo pokrajino. Zazdelo se mu je, da nima več tal pod nogami, da tudi opore ni vse naokoli; in v njegovo srce je segel čuden strah.

Vprašal je soseda, na pol gosposko oblečenega človeka, ki je dremal v kotu:

»Koliko je še do mesta, sosed, do cesarskega mesta?«

Človek je odprl zaspane oči, pogledal je Jerneja, zmajal je z glavo in se je stisnil v kot.

»Ne razume!« je pomislil Jernej. »In če bi razumel besedo, bi ne razumel misli ne pravice, zakaj drugi ljudje so na svetu, drugo postavo imajo in drugega Boga. — Ti, ki si moj Bog od mladega in ki sem ti zmerom zaupal, ti se usmili mene, popotnika, tvoje pravice žejnega!«

Strah ga je bilo samega in je sklenil roke na kolenih in je molil, da bi potolažil splašeno zaupanje.

Tako se je vozil ves večer in vso noč. Truden je bil, da ni mogel ganiti ne rok ne nog, da je komaj razložil še dlan pred očmi in da ni slišal več ropotanja koles. In vse je bilo kakor hude sanje.

pott ruhájára, térdén heverő batyujára, vállán lógó csizmájára.

— S mit akar Bécsben?

— A császárhoz megyek!

Akkor már nem csodálkoztak, hanem fönnhangon nevettek az emberek.

— Mondd el, szomszéd, meséld el történetedet!

És amikor Jernej elmesélte az ő igazságának és nehéz, tövises útjának történetét, olyan vidám hahotában törtek ki, mintha a vásáron tarkán álcázott csepűrágón mulattak volna.

— Hiszen nem ugrabugrálok, nem bukfencezem előttetek! És nem gajdoló badarságokat — mondta Jernej fájdalmas sértődöttséggel, és meghökkent zabolátlan dévajságukon.

Még hangosabb röhögés volt a szívtelen felelet szavaira.

— Azt mondd még el, szomszéd, mit fogsz csinálni a császárnál, mit fogsz neki mondani? Még csak ezt mondd el, hogy kellemesebb legyen az utunk.

— Miféle emberek vagytok? Hol születtetek? Hol laktok, hogy röhögtök az igazságon, mint a részeg fehérnép? Ki a ti istenetek, hogy csúfot úztok az ő törvényeiből?

Az utasok jókedve egyre féktelenebb lett, és úgy bámulták Jernejt, mint holmi vásári csudát. A szomszédja a kabátja zsebébe nyúlt, és pálinkás üveget húzott elő.

— Nesze, szomszéd! Egy kis tütü! Hogy simábban forogjon a nyelved. Mert rendkívül érdekesek és mulattatók a történeteid.

mu kdo tako blizu je krčm...

Jermey ~~je~~ se je urnil v hišo, ko je bila južina že na mizi. Postal je svetel pred durmi, ~~stojal~~ namreč je stani, a pri se je po gospodarju, po družini. Ne glave ni bilo, pač; ne stola.

"Zakaj me niste klicali?"

"Ali so te klicali sosedomi?" je odgovoril Lilar. Družina se je zasmejala.

"Kaj razbale, klapci in sekle? Kaj je kurent stopil v hišo?"

Jermey se je hresel glas od srda in od te nepoznane bridkosti.

Pu se je oglašala Lidarica in kolj gladljiva njo prijazna je bila njena beseda.

"Ali nisi klical sinoci? Gospodarji je odgovorili! Ampak če je lačen, prinesi mu glavo; še bever ne podamo. Če pač, kaj tebe klapci, ki je stala za hišo in jedel z nami!"

Dekla je ^{šla na to} položila glavo na mizo, poleg glave prekrnjene.

"Kaj stojis in gledas?" je vprašal

Jernej nem ízlelte meg a pálinkát. Elhallgatott.

»Mi történhetett az emberekkel a földön? — tűnődött magában. — Vajon a hamisság szolgálai és cimborái ők, s ezért gúnyolódnak az igazsággal, ezért köpdösik, rugdossák? Vagy akkora és annyi igazságtalanság esett már velük életükben, hogy kétségbeesés fészkelődött a szívéükbe, és nem hisznek már sem Istenben, sem az ő törvényeiben? Nevetnek rajtam, mintha az Óperenciát keresném és nem az igazságot, melyet az Isten leküldött, és a császár pecsétjével erősített meg.«

Közben néhányan leszálltak, és mások jöttek a helyükbe, akik már idegen nyelven beszéltek. És amikor Jernej kinézett az ablakon — kint holdvilágos éjszaka volt még —, merőben idegen vidéket látott maga előtt. Úgy rémlett neki, hogy kicsúszott a talaj a lába alól, hogy köröskörül nincs egy talpalatnyi rög, amelyre támaszkodhatnék. A szívében szörnyű rettegés vert gyökeret.

Megkérdezte félig-meddig úrias külsejű szomszédját, aki a sarokban bóbiskolt:

— Messze vagyunk még, szomszéd, a császárvárostól?

Az úriforma kinyitotta álmos szemét, ránézett Jernejre, megrázta fejét, és még jobban behúzódott a sarokba.

»Nem érti! — gondolta Jernej. — És ha értené a szót, nem értené a lelkét! Az igazságot! Mert más embereknek más törvényeik és más istenük van... Te, aki gyermekkoromtól az én Istenem vagy, és akiben mindig bízam

seeno gospodar in se ni ujet na
jermega. "Pomnimo si žlico, ker si
lačen, Bog ti blagoslovi, ne bomo ti
slebi grizljajev! Ampak če se ti ne jdi,
pa nič na pot!"

Jermej je sklenel, nič ni odgovoril.
Tedi je ujet Sitar žlico na mizo
in je vstal.

Kaj so ti sglušila stara mšica,
kaj ti je poudarila stara pamet? Ali
pa se po neumnem prebranjajo? Terej
sem ti rekel, da si iči gospodarija
dragod - velik je svet in dolge noge
imaš! Dugospodarit si pri nas, Bogu
hodi hvala in čast!"

Jermej so se pridružili kolena; tudi
kuda mu je bila tika in počkane,
glas ni mogel iz grla.

"Kaj sem ti dobro stical, tudi raz-
umel sem te, mladi! Ampak da si
rekel: pojdi in jzpači hišo - dobro
bi ti stical, dobro razumel, ne
jzpačiti bi! Govori po pameti, pa te
bom stical in razumel in mlagal!
Kaj se ti pravi: gadeni culo na
stara pleča in pojdi od hiše? Kako

és hittem, Te könyörülj rajtam, zarándok szolgádon, aki szomjazza igéid igazságát!»

Félt saját magától, és kezét összekulcsolva térdén, imádkozott, hogy megvigasztalja, lecsitítsa riadozó bizalmát.

Így utazott egész este és egész éjjel. Az utazás úgy elzsibbasztotta, hogy a végén nem érezte már sem a karját, sem a lábát. A szeme előtt úgy összefolyt a világ, hogy alig tudta megkülönböztetni a tenyerét. A füle úgy belesüketült, hogy már a kerék kattogását sem hallotta. Úgy rémlett neki minden, mint egy gonosz, fojtogató álom.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Neskončno mesto, do nebes bučeče, v vseh nerazumljivih jezikih govoreče — sam strašni Babilon! Kam bi se skril človek, kam bi pobegnil?

Jernej je taval po široki cesti: gradovi na obeh straneh, vozovi vse navzkriž, gneča tujih, mrkogledih ljudi je hitela ter se prerivala kraj ceste, kakor da bi se bilo srečalo in zagostilo dvoje večnih procesij. Koga bi vprašal, kako bi vprašal? S klobukom v roki je taval med njimi in sam je čutil, da je zablodil mednje, kakor da je bil zablodil golorok in bosonog ob péti maši pred véliki oltar.

Kje bi se ustavil, kako bi počival? Pred očmi se mu je zazibalo, kakor da bi bil močnega vina pijan; ljudje so se mu zdeli hudo visoki, hodili so mimo s čudno dolgimi koraki, tako kakor švigne senca v kolobarju, in pustno so bili našemljeni. Tudi stopal je Jernej kakor pijan; noge so se mu šibile in so se mu ople-tale; život mu je klonil globoko k tlom in bal se je Jernej, da se ne zgrudi nenadoma na obraz.

Ceste ni bilo nikoli konca, nikoli procesije. Molil je in je prosil usmiljenja, toda tako se mu je zdelo, da je Bog čudno daleč, da ne slišijo nebesa molitve iz Babilona.

Bécs! Óriási, végeérhetetlen világváros, melynek zaja az eget verdesi, s melynek utcáin ezernyi, érthetetlen, zagyva nyelv kavarog. Maga a szörnyűséges Babilon! Hova bújjék, hova meneküljön belőle az ember?

Jernej tanácstalanul ödöngött a széles utcákon. Kétoldalt várnyi paloták tornyosodtak, kocsik robogtak mellette föl s alá. Idegen, rideg tekintetű emberek sűrű tömege tolongott az úttest két oldalán, mintha két örök, végtelen körmenet találkozott volna össze, és ékelődött-gabalyodott volna egymásba. Kit kérdezhetne az emberhangyák közül? Hogyan kérdezhetné? Kalapját a kezében szorongatva, ögyelgett-ténfergett közöttük, és érezte, hogy úgy tévedt közéjük, mintha mezítláb, ingujjban keveredett volna a nagy oltár elé az ötórai misére.

Hol állapodjék meg, hogyan fújhassa ki magát? Szeme előtt forgott a világ, mintha erős bortól mámorosodott volna meg. Az embereket szörnyen magasnak látta, és mintha mind valami farsangi maskarát viselt volna, ahogy elsuhanak mellette csudálatosan hosszú, könnyed léptekkel, ahogyan a tengely árnyéka illan a forgó kerék karimáján. Léptei imbolyogtak, mintha valóban részeg volna. A lába rogyadozott-botladozott. Dereka mélyen alázkodott a

Dolgo je hodil, dalj ni mogel. Naslonil se je ob zid, klonil je z glavo in koleno. Ljudje so se zadevali obenj, gledali so nanj; droben gospod z zlatimi naočniki se je ustavil pred njim, vprašal ga je v tujem jeziku in je šel, ker Jernej ni odgovoril. Pa je stopil nenadoma predenj velik človek v čudno pisani obleki, prijel ga je pod pazduho in ga je vodil.

»Kam? Kam zdaj?« je jecljal Jernej in je šel radovoljno z njim. »K cesarju me vodite, naravnost k njemu, da bo hitro opravljeno; zakaj truden sem!«

Nič ni odgovoril vodnik, samo z rameni je skomizgnil; za njima pa je šlo mnogo ljudi, gledali so Jerneja in njegovo culo.

Pa sta prišla, Jernej in njegov vodnik, do velike hiše, stopila sta v veliko izbo. Tam so ga izpraševali, on pa jih ni razumel; in tudi oni ga niso razumeli in mu niso odgovarjali.

»Kaj bi se prerekali, kaj bi si pripovedovali in pravili?« je rekel Jernej. »Ne poznamo se in se ne razumemo, nikoli se nismo videli in se tudi nikoli več ne bomo. Bog vas blagoslovi, meni pa nakloni svojo pravico! Dajte, da si malo odpočijem pri vas od te dolge poti, zakaj hudo sem truden in komaj še me nosijo te bolne noge; nato pa pojdem dalje, ker Bog noče, da ne pridem do konca po tem velikem trpljenju!«

Sedel je na klop, culo in škornje pa je položil na tla. Gledali so ga in so se smehljali in ga niso več ogovarjali. Komaj pa si je malo odpočil in preden še se je vdal spancu, ki mu je legel težko na oči, so prišli, vzeli so mu culo

föld felé. Attól félt, hogy egyszer csak hirtelenében arccal vágódik az utca kövére.

Az utcáknak, a körmenetszerű emberáramlásnak se vége, se hossza. Imádkozott, és az Isten könyörületéért rimázkodott. De úgy érezte, mintha az Isten valahol irtózatosan messze volna tőle, és hogy az ég nem is hallja a zúgó Babilon imáit.

Sokáig ténfergett így, míg egyszer csak nem bírta tovább. Akkor nekidőlt egy ház falának. Térde megrogyant, a feje alácsuklott. A járókelők bele-belebotlottak, egy-egy futó pillantást vetve rá. Egy arany szemüveges, alacsony termetű úr végre megállt előtte, ismeretlen nyelven kérdezett tőle valamit, de hogy Jernej nem válaszolt, továbbment. Egyszer aztán váratlanul egy furcsán tarka ruhás, magas ember állt eléje, hóna alá nyúlt, és elvezette.

— Hova? Hova most? — nyöszörögte Jernej, és készségesen ment kísérelőjével. — A császárhoz, vezessen a császárhoz, egyenest hozzá, hogy gyorsan túl legyek rajta! Mert már nagyon elfáradtam!

De kísérelője nem felelt, csak a vállát vonogatta. Nyomukban nagy tömeg tódult; bámulták Jernejt és cókémóját.

Végre egy nagy épület elé értek. Kísérelője egy nagy szobába vezette. Ott kérdezték-faggatták, de ő nem értette a nyelvüket. Ők sem értették az övét, és nem is válaszoltak neki.

— Mit vitatkozzunk? Mit beszéljünk és meséljünk egymásnak? — mondta Jernej. — Nem ismerjük egymást, nem értjük egymást. Sohasem láttuk, és sohasem fogjuk többé

in škornje in palico, tudi kamižolo so pretipali in preobrnili in so vzeli nož in denar: nato so ga vodili iz hiše in so ga posadili v čuden voz, ki je bil zaprt na vseh straneh, kakor ječa na kolesih.

»Kaj počenjate z menoj? Kam drži pot?« je vprašal tistega, ki ga je spremljal. Spremljevalec pa ni nič odgovoril in se tudi ozrl ni.

Strah je bilo Jerneja in prosil je v svojem srcu:

»Nehaj, o Bog, star sem in truden, polne žuljev in oteklin so že moje noge, ne zmorejo več te poti! Sam si odmeril mero trpljenja in bridkosti; meril si jo z mojo močjo in se nisi zmotil; samo še eno klaftro si mi odmeril, nič več, in ne boš dopustil, da omagam, preden izpolnim tvojo zapoved! Daj, da zaslišim kmalu tvojo besedo, daj, da si kmalu odpočijem! Roke se mi tresejo, sluh mi odpoveduje, tudi vidim že slabo od same bridkosti! Potolaži kmalu svojega hlapca Jerneja, da pride z veselim srcem pred tvoje obličje! Tistim, ki blo-dijo v temi in pljujejo na tvojo pravico, pa do-deli milost in spoznanje!«

Pripeljali so ga do druge hiše, vodili so ga v drugo izbo. Tja pa je prišel človek, ki je govoril Jernejevo govorico. Suhoten, dolg človek je bil, imel je tenko črno brado in naočnike, podoben je bil jezičnemu dohtarju.

»Kaj pa ti?« je pozdravil Jerneja neprijazno. »Od kod si in kaj počneš na Dunaju? Razloži po vrsti pa ne kvasi praznih besed!«

Jernej pa je bil vesel in potolažen.

látni egymást. Áldjon meg benneteket az Isten! Nekem meg adja meg kegyesen igazságomat. Engedjék, hogy hosszú utam után kissé kifúj-hassam itt magamat! Mert szörnyűségesen be-lefáradtam, és már alig-alig bírnak elcsigázott, fáradt lábaim. Aztán továbbmegyek, mert Isten nem akarja, hogy annyi szenvedés után ne érjek utam végére!

Leült egy lócára, cókókját, csizmáját pedig a padlóra eresztette. Nézegették, mosolyogtak rajta, de nem szóltak többé hozzá. De mielőtt még elnyomta volna az álom, amely ott ólálkodott nehéz szemhéja körül: megint jöttek, fölzavarták, elvették batyuját, csizmáját, botját; a kabátját végigtapogatták és kifordították; elvették kését és pénzét; aztán kivezették az épületből, beültették egy furcsa, mindenfelől csukott kocsiba, amely olyan volt, mint egy mozgó börtöncella.

— Mit akartok velem? Hova visztek? — kérdezte kísérőjét. De az nem válaszolt, még csak rá sem nézett.

Megrémült Jernej, és így fohászkodott magában:

»Szakítsd már végét, Uramisten! Vén vagyok, fáradt vagyok, a lábam csupa hólyag, daganat! Nem bírom tovább az utat! Kiszabta számomra a szenvedésnek és keserűségnek mértékét! Az erőmhöz szabta, és nem tévedtél! Ugye, már csak egy ölnyi, egyetlen ölnyi van hátra? Hajszálnyival sem több! És nem fogod megengedni, hogy összeroskadjak, mielőtt teljesíthetném parancsodat! Add, hogy mielőbb hallhassam ígédet! Add, hogy mielőbb megpi-

»Pozdravljeni, gospod! Pozdravljene tudi vaše besede, kakor so bile neprijazne! Kdo bi ponujal roko človeku, ki ga nikoli ni videl in ki je morda kontrabantar in razbojnik? — Jaz pa sem Jernej z Betajnovce in sem prišel, da poiščem pravice tam, kjer jo režejo lačnim!«

Visoko je privzdignil obrvi jezični dohtar in je poslušal ves začuden. Jernej pa je pripovedoval svojo žalostno zgodbo od začetka do konca.

»Tako, glejte, so me opeharili, tako so mi skrivali pravico, ko sem žejen koprnal za njo! Jaz pa sem vedel, da je ne morejo skriti, da je nespametno njih početje, če mislijo upihniti sonce. In sem jih vse ukanil in sem poslušal božji glas in sem se napotil na težko pot, na dolgo pot do cesarja. Pri njem je začetek pravice, k njemu me vodite!«

Še enkrat ga je pogledal jezični dohtar, čudno se je nasmehnil in se je okrenil, da bi šel.

»Kam, gospod?« je vzkliknil Jernej in spreletela ga je groza. »Niste me še poslušali do konca, niste še uslišali moje prošnje! Kdo bo stal ob moji strani v tem strašnem Babilonu? Roko mi dajte, če ste krščanski človek, če je božja beseda v vašem srcu, tja me vodite, kjer je pravica!«

Tako se je tresel Jernejev glas, kakor da bi bile solze v njem.

»Te bomo že tja spravili, kjer je pravica in pamet!« je rekel jezični dohtar in je šel.

In komaj je to storil in so se zaprle duri za njim, so prišli drugi in so prijeli Jerneja in so

henhessek benned! A kezem reszket! Már se hallok, se látok a keserűségtől, a szakadatlan megpróbáltatásoktól! Vigasztald meg hamarosan a te szolgádat, Jernejt, hogy vidám arccal mehessen színed elé! Azoknak pedig, akik a sötétben tévelyegnek, és lábbal tiporják igazságodat, add meg kegyelmedet és a megismerés malasztját!«

Egy másik épület elé értek, és ismét egy szobába vezették. Ott eléje állt egy ember, aki értett Jernej nyelvén. Száraz, nyurga, szemüveges férfi volt, vékony, fekete szakállal. Nagyon hasonlított a nyelvés fiskálisokhoz.

— Mi az? Mi történt veled? — szólt barátságtalanul Jernejhez. — Honnan jöttél, és mit akarsz Bécsben? Mondd el szép sorjában, ne vesztegesd a szót hiábavaló sületlenséggel!

Jernej szörnyen megörült, és egészen magához tért kábultságából.

— Isten hozta az urat! És Isten hozta szavait is, bármennyire barátságtalanok is! Ki nyújtaná kezét olyan embernek, akit még sohasem látott életében, és aki talán csempész vagy zsivány? . . . Jernej vagyok Betajnovából, és azért jöttem, hogy megkeressem az igazságot ott, ahol azt kipurciózzák az éheseknek!

Magasra vonta szemöldökét a nyelvés fiskálisforma úr, és szörnyű meglepődéssel hallgatta Jernejt. Jernej pedig töviről hegyire aprólékosan elmesélte az ő szomorú történetét.

— Lássá! Így állogattak fálnak! Így rejtegették előlem az igazságot, holott szomjú innyel vágytam utána! De én tudtam, hogy nem rejthetik el! Hogy balga a szándékuk, ha el

ga odvedli. Zarožljali so ključi, nizke duri so se odprle in Jernej je stopil v izbo, kakršne še ni videl.

Čisto prazna je bila, stene so bile gole in sive. Ob zidu so stale nizke široke klopi, z umazanimi plahtami pogrnjene; mize sploh ni bilo. Komaj se je Jernej ozrl in začudil, so se zapahnile duri.

Troje ljudi je bilo v izbi, troje umazanih, razcapanih; njih obrazi so bili odljudni in surovi, pogled je bil hudoben. Takih ljudi še ni videl Jernej.

»Kaj nikoli niso videli Boga? Kaj nikoli niso bili žejni pravice?« je pomislil strahoma. »Ali je le skorja tako nečedna in blatna, ali je načeta že tudi sredica?«

In nato ga je spreletelo po vsem telesu, velika bolest, velik strah.

»Pravice sem jih prosil, pa so me pahnili med tatove in hudodelce!«

Eden izmed njih se je vzdignil na postelji, pogledal je mrko in je zaklical nerazumljivo besedo. Jernej je vztrepetal, šel je do klopi, ki je bila v zadnjem kotu, in se ni ozrl nikamor. Njegove misli so bile bolne, da niso mogle do upanja, njegovo srce je bilo žalostno, da ni moglo do molitve.

In Jernej se je globoko sklonil, skril je obraz v dlani in se je razjokal.

Tako je bil Jernej tri dni in tri noči v tisti strašni izbi, med hudodelci in rokovnjači.

akarják fújni a napvilágot! Túljártam mindnyájuk eszén! Hallgattam az isteni szózatra, és rögs, hosszú útra adtam fejemet. Egyenesen a császárhoz! Ő az igazság kezdete és forrása! Vezessen hozzá!

Még egyszer rábámult a nyelves fiskálisforma, furcsán mosolygott, aztán elfordult, és el akart menni.

— Hova, uram? — kiáltott kétségbeesetten utána Jernej, és rémület szállta meg. — Még nem tud mindent, még nem hallgatta meg kérésemet. Ki fog ebben az iszonyú Babilonban az oldalam mellett állni, ha maga elmegy? Nyújtsa a kezét, ha keresztény ember, ha él a szívében Isten ígéje, és vezessen oda, ahol megtalálom az igazságot!

Úgy remegett a hangja, mintha könnyek harmatoznának rajta.

— Majd odajuttatunk! Az igazság és a józan ész helyére — nyugtatta meg a fiskális, és elment.

Alighogy elment, alighogy becsukódott mögötte az ajtó, mások jöttek be, fogták Jernejt, és elvezették. Megzörrentek a kulcsok, kinyílt egy alacsony ajtó, és Jernej olyan szobába lépett, amilyent még sohasem látott.

Egészen üres volt a csupasz falú, szürke kis szoba. A fal mentén alacsony, széles lóca állt szennyes pokróccal befödve. Asztal nem volt a szobában. Alighogy körülcsudálkozott a szeme, máris bevágódott mögötte az ajtó.

Három ember volt már a szobában, három mocskos, toprongyos emberforma. Ábrázatuk nyers, barátságtalan volt, tekintetük rosszin-

je v tej krevdi bopje poned in pravica?
 Balj kričansko bi bilo in nič bi si
 ne bil smagal kolen, da si po
 sedmimi pokleknil predne, poslednjega
 gospodarija se kise. In jaz bi ti bil
 rekel: ti gospodari: pdrj, tvoja je
 kriča, tvoja senojel, tvoja polje —
 vse do vzemi, kar je vgrabo tako
 čudno iz moje krvi in iz mojega
 poti, da je pdrj naj prvotni upog,
 mjen in ippel, da so slabotne moje
 roke in da se drecejo stara kolena!
 Vse vzemi — jaz, starec, trudni gospe,
 dar, pa si popatim pijas še sedem
 na prječik... Tako bi ti storil,
 tako bi jaz govoril in Bogu bi bilo
 dopadljivo in ljudem!"

Sikar se je skrenil, z veseljem
 pogledom se je ogel po družini.

"Ljudje bopji, glejste ga: ali naj
 poklekne predem?"

Krohotoma se je razmejala družina.

In se je skrenil k žurnej, gledal
 mu je dolgo v obraz, nato je ippel
 govoril.

"Kaj misliš, da sem ti ^{bil} pokazal

dulatú. Ilyen emberekkel még sohasem volt találkozása Jernejnek.

»Vajon ezek sohasem látták az Istent? Vajon sohasem szomjazták igazságát? — gondolta megrettenve. — Tán csak a kéreg ilyen rohadt és visszataszító rajtuk? Vagy már a mag is ki van kezdve?»

Egész teste megrázkódott valami névtelen fájdalomtól, valami iszonyú félelemtől.

»Igazságot kértem tőlük, és ők tolvajok és gonosztevők közé taszítottak!«

Egyikük felült az ágyán, durván rásandított, és érthetetlen nyelven szólt hozzá valamit. Jernej megremegett, a sarokban álló lócához lépett, és nem nézett többé sem jobbra, sem balra. Gondolatai olyan gyötrelmesek voltak, hogy lelkében már nem bírt szárnyra kapni a bizalom. Szíve úgy megtelt szomorúsággal, hogy már nem találta meg az imádság útját.

Fejét mélyen lehorgasztotta, arcát tenyerébe rejtette, és keservesen zokogni kezdett.

Így töltött Jernej három napot és három éjszakát ebben a rettenetes szobában, gonosztevők és zsiványok között.

Ko se je dramilo četrto jutro, so odklenili duri, dali so Jerneju culo, škornje in palico, in nož in denar, in so ga odvedli in niso rekli besede.

»Kam, ljudje božji?« je vprašal Jernej in je prosil. Pa niso ne pogledali ne odgovorili besede. Naložili so ga na voz, pa so ga vozili vse križem po širokih cestah, skozi šum in vihar strašnega Babilona.

»Kam, ljudje božji?« je vprašal Jernej in prosil, ko so ga pahnili v železni voz med potepuhe in tatove. Pa se nobeden ni ozrl, nobeden ni odgovoril. Tisti, ki jih je spremljal, je slonel v kotu in je gledal hudo, tovariši potepuhi so se smejali, ko je zažvižgalo zunaj in so zabobnela težka kolesa. S plahim pogledom se je oziral Jernej in, kakor se je oziral, so mu nena doma pogledale v obraz žalostne, od solz vse zardele oči.

»Krivico je okusil, po nekrivem so ga obremenili!« je prešinilo Jerneja. »Mlad je njegov obraz in poln bridkosti, nič zlega ni v njegovem srcu!«

»Kam, tovariš?« je vprašal Jernej; oni pa je gledal in ni odgovoril; žalostna misel je šla iz oči v oči.

A negyedik nap reggelén megnyílt Jernej börtönének ajtaja. Visszaadták neki batyuját, botját, kését, pénzét, aztán szó nélkül elvezették.

— Hova, jóemberek? — kérdezte Jernej. De rá sem hederítettek a »jó emberek«, s egyetlen szóval nem válaszoltak kérdéseire. Kocsiba ültették, és keresztül-kasul hajtottak vele a széles utcákon, a szörnyű Babilon zűrzavaros zajában, forgatagában.

— Hova, jó emberek? — kérdezte ismét Jernej, amikor a vasúti kocsiba lökték csavargók és tolvajok közé. De rá sem nézett senki. Kísérőjük a sarokban támaszkodott, és részvétlenül nézte, a csavargótársak pedig nevettek, mikor kint fütyentett a kalauz sípja, és megcsikordultak a mázsás kerekek. Jernej riadt tekintettel nézelődött. Egyszer csak szomorú, könnyektől vörösre sírt szemek pillantását érezte arcán.

»Ő is találkozott az igazságtalansággal! S az igazságtalanság görnyesztő terhet rakott a vállára! — villant meg Jernej agyában. — Fialat még az arca, szíve tele lehet keserúséggel, csi-petnyi gonoszság nélkül.«

— Hova, testvér? — kérdezte Jernej. Az pedig csak nézett, nézett, nem válaszolt. Szó-

Tako so potovali. Minil je dan in je minila noč; iz kraja v kraj, iz voza v voz, odhajali so tovariši, prihajali so drugi.

»Kam?« je izpraševal Jernej v globoki grozi in nobeden mu ni odgovoril.

Ko je stopil poslednjikrat iz železnega voza, se je ozrl in je ves obstrmel. Videl je tisti kraj nekoč, kakor v daljnih sanjah ga je videl. Pa je vztrepetal in je vprašal čemernega človeka, ki je stal ob njegovi strani:

»O človek krščanski, o sosed — če moreš govoriti, povej mi, kakšen kraj je to?«

»To je tvoja domačija! Še dve uri je do Resja; pot je dolga in pusta, če imaš denarja, plačaj voz!«

»Zakaj v Resje?« je vzkliknil Jernej. »Tam ni moja domačija, ne brata nimam tam in ne sestre! Kdo me je klical v Resje, kdo me je vodil tja?«

Čemerni človek je počasi privzdignil rameni, nabasal si je pipo in je palil.

»Torej pa na pot in nič sitnosti ne delaj! Do Resja te spremim, tam pa Bog s teboj!«

Jernej ni več govoril. Kakor je bil truden in bolan, je stopal z dolgimi koraki; lep je bil kraj, njive so zorele, visoka je bila trava na senožetih, Jernej pa se ni ozrl. V tla je gledal, sive obrvi so mu zakrivala oči.

Pot se je vila ob položni rebri, v lepi dolini se je zasvetila bela vas. Prišla sta do županove hiše, župan pa se je prestrašil, ko je ugledal Jerneja.

morú gondolatok tükröződtek egymásba kapcsolódó szemükben.

Így utaztak. Elmúlt a nappal, és elmúlt az éjszaka. Vidékről vidékre, vonatból vonatba jöttek-mentek az útitársak.

— Hova visznek? — kérdezte Jernej mély-séges megdöbbenésében. De senki sem méltatta feleletre aggodalmas kérdéseit.

Mikor utoljára szállott ki a vasúti kocsiból, és körülnézett, szinte gyökeret vert a lába a csodálkozástól és a megrökönyödéstől. Ezt a vidéket már látta valamikor. Igen! Távoli álmokképeiben mintha már látta volna. Megremegett, és megint megkérdezte az oldalán strázsáló mérges embert:

— Ó, jó ember, ó jó szomszéd! Ha tudsz beszélni, mondd meg nekem, mi a neve ennek a vidéknek? Hol vagyunk?

— Ez a szülőfölded! Még két óra Resjéig. Hosszú és unalmas az út odáig. Azért, ha van pénzed, fogadj kocsit!

— Miért éppen Resjébe? — kiáltott föl Jernej. — Az nem az én otthonom! Sem fivérem, sem nővérem, semmiféle atyámfia nem lakik ott! Ki hívott engem Resjébe? Ki küldött oda?

A mérges ember rándított egyet a vállán, megtömté pipáját, és rágyújtott.

— Akkor hát gyerünk! És ne jusson eszedbe okvetetlenkedni! Resjéig elkísérlek. Ott aztán ég veled!

Jernej nem kérdezősködött tovább. Fáradt, elcsigázott volt ugyan, de azért hosszú, egyenletes léptekkel bandukolt. A vidék szép volt:

»Nikoli te nismo videli, noben se te ne spominja, pa prideš na stara leta in nam naložiš to breme!«

»Ne bom prosil vbogajme, nikomur ne bom delal nadlege!« je rekel Jernej. »Pest sena mi dajte, da si odpočijem, ker sem truden!«

Šel je na hlev in legel na seno. Ležal je, dolgo ni zaspal, pogovarjal se je z Bogom. Ni se več pogovarjal z njim kakor hlapec z gospodarjem, temveč kakor terjavec z dolžnikom.

»Kar si rekel, to zdaj izpolni! Pravico si dal ljudem, pa so jo skrili; ni je pri biričih, ne pri sodnikih, ne pri cesarju; biriči so me pehali med hudodelce, sodniki so me zasmehovali, za cesarja so me ogoljufali! Pri tebi je pravica, ti si jo poslal, ti potrdi, ti skrbi zanjo, da se izpolni tvoja zapoved! K tebi samemu se zatekam, jaz, hlapec Jernej, sam na svetu, ob belem dnevu okraden, pravice oropan! Tvoja postava je v mojem srcu in tvoja obljuba, tvojo besedo sem slišal — daj, da ne mine moje zaupanje! Zdaj iztegni svojo roko, vsemogočni Bog, pravični sodnik!«

Tako se je Jernej pogovarjal z Bogom, dolgo v noč je molil; in ko je zasvetilo jutro, je vstal in se napotil brez slovesa.

Hodil je dolgo, trikrat je počival; pred mrakom je došel na Betajново.

»Kaj je to Jernej?« so izpraševali, ki so ga videli.

»Razcapan je in prašen, do pasu je upognjen, siv starec — kaj je to Jernej?« so se čudili in so gledali za njim.

a vetés már kapára érett, a réteken magasan hullámozott a fű. De Jernej nem látta mindezt. Maga elé bámult a földre.

Az út szelíden lankásodó hegyoldalban kanyargott, és a szép völgyben egyszer csak elővilant a falu szép, fehérre meszelt házaival. A falu bírójának háza elé értek. A bíró megijedt, mikor megpillantotta Jernejt.

— Soha nem láttunk! Senki sem emlékszik rád! Öreg napjaidra mégis hozzánk jössz, és a nyakunkba varrod magadat?

— Nem fogok alamizsnáért rimánkodni! Senkinek sem leszek a terhére! — mondta Jernej. — Maroknyi szénát kérek csupán, hogy kipihenhessem magamat, mert elfáradtam!

Fölbotorkált a padlásra, és a szénába hevededett. Sokáig nem jött álom a szemére. Az Istennel beszélgetett. De már nem úgy beszélt vele, mint a szolga az urával, hanem mint hitelező az adósával.

»Teljesítsd végre, amit ígértél! Igazságot adtál az emberek szolgálatára, de az emberek elrejtették. Nem találtam meg a poroszlóknál, nem a bíráknál, nem a császárnál! A poroszlók gonosztevők közé hajítottak, a bírák röhögtek rajtam, a császárnál becsaptak! Nálad van, nálad kell lennie az igazságnak! Te küldted, Te adtad erejét és hatalmát! Legyen hát gondod rá, hogy teljesedjék a te isteni parancsod és akaratod! Hozzád menekülök! Egyedül hozzád folyamodom, én, Jernej szolgalegény! Egyedül állok a világon, mint a kisujjam! És világos nappal megloptak, elrabolták igazamat.

Jernej pa se nikamor ni ozrl, nikogar ni pozdravil in nikogar ogovoril. Tudi tja se ni ozrl, kjer je stal beli njegov dom. Šel je naravnost k župniku.

Prijazen gospod je bil župnik, debel in rdeč, in smehljal se je.

»O Jernej, o Jernej, kod si romal, da si tako star in slab?«

Jernej je stal pred durmi, vzravnal je upognjeni hrbet, izpod obrvi so se mu zasvetile oči.

»Nič ne bom sedel, nič ne bom počival, zakaj pozno je že in truden sem! — Po svetu sem romal, od biriča do sodnika, od sodnika do cesarja. Pravice ni pod nebom, zakopali so jo sto klafter v zemljo, težko skalo so zavalili nanjo. Jaz pa je ne iščem več na zemlji, biriči in sodniki so zatajili Boga, izdali njegovo besedo in zapoved. Pri Bogu iščem pravice, pri njem samem, ki je sodnik nad vsemi sodniki! Odprite pismo, ki ste njegov služabnik, razložite njegovo besedo, razsodite mojo pravdo po njegovi pravici!«

Župnik je stopil k Jerneju, prijel ga je za roko, zakaj usmiljen je bil.

»Ne tako, Jernej! Veliko hudega so ti storili, nekrščansko so ravnali s teboj — ampak odpusti jim, kakor je Bog odpustil tistim, ki so ga preganjali!«

Jernej je izpustil župnikovo roko, gledal mu je srepo v obraz, z bolno svetlimi očmi, in je govoril s trdim glasom kakor nikoli poprej.

»Ne govorim o usmiljenju, o odpuščanju nič — o pravici govorim! Razsodite po božji besedi, po naukih njegovih in zapovedih! Služabnik

A te törvényed itt lüktet a szívemben! Hallottam igédet és ígéretedet! . . . Add, hogy a bizodalom ne hulljon, ne haljon ki a szívemből! Most nyújtsd a karodat, mindenható Isten, igazságos bíró!»

Így társalgott Istennel Jernej, és mélyen az éjszakába imádkozott. Amikor hajnalodott, fölkel, és búcsúvétel nélkül útra kerekedett.

Sokáig gyalogolt, háromszor is pihent útközben. Végre alkonyat előtt Betajnovába érkezett.

— Mi az, Jernej? — faggatták, akik látták.

— Poros és rongyos vagy, derekad megropant, fejed galambőszre fehéredett . . . Mi van veled, Jernej? — csodálkoztak rajta az emberek, és hosszan néztek utána.

De Jernej rájuk sem hederített. Senkit nem köszöntött, senkinek sem válaszolt. Még az ő fehér falú házikója felé sem vetett egyetlen pillantást sem. Egyenesen a plébániára tartott.

Nyájas, piros képű, termetes úr volt a plébános. Mosolygott.

— Ó, Jernej, ó Jernej! Merre vándoroltál, hogy úgy megöregedtél, összeestél?

Jernej megállt az ajtó előtt. Roskatag dereka kiegyenesedett, szeme élénken villant ki szemöldöke alól.

— Nem ülök le, mert már későre jár, és fáradt vagyok, sietek! . . . Jártam a világot, porkolábtól bíróig, bírótól magáig a császárig! Nem találtam meg az igazságot sehol az ég alatt. Elásták mélyen, százölnyire a föld alá! És ezermázsás sziklát gördítettek rá! . . . Már nem keresem többé a földön, ahol a poroszlók

božji ste, iz vaših ust bo govoril, z vašim jezikom! Ali je Bog na moji strani, ali je na strani biričev in krivičnih sodnikov — to razsodite! Truden sem, rad bi že stopil v svojo hišo, rad bi legel na svojo posteljo!«

»Hude in krive so tvoje misli, Jernej!«

»Razsodite!«

»Ukloni se, Jernej, tudi krivici se ukloni; Bog bo sodil!«

»Neskončno je pravičen — kje je njegova pravičnost? Ali je dom moj po njegovi pravici, ali čigav je? To naj razsodi, to mi povejte, ki ste njegov apostelj!«

Trd in osoren je bil Jernejev pogled, kakor od kamna njegov obraz; vsa bridkost je izginila iz srca in vse zaupanje.

»Ali je pravica pri Bogu, ali je ni?«

»Bogokletne so tvoje besede, Jernej!« se je zgrozil župnik in je stopil za korak nazaj, zakaj strah ga je bilo. »Če stopiš pred Boga, ne terjaj stoje, temveč poklekni in prosi in jokaj!«

»Ne bom prosil in ne bom jokaj, moja pravica je božja pravica; kar je sam ustanovil, ne bo razdiral, kar je govoril, ne bo tajil! Dolžnik je moj; ne klečim — stojim pred njim in terjam!«

Še je bilo krvi v Jernejevem obrazu: prikazala se je nenadoma na čelu, na licih; in ustnice so se mu tresle.

»Razsodite! Tisto besedo recite, ki sem čakal nanjo toliko grenkih dni: ali je pravica, ali je ni — ali je Bog, ali ni Boga!«

és bírák megtagadták az Istent, és elárulták az ő igéjét és törvényét. Az Istennél keresem! Már csak egyedül önála, aki bíró a bírák fölött. Törje föl az ő szolgálja az Írás pecsétjét, magyarázza meg nekem az ő igéjét, és döntse el pörömet az ő igazsága szerint!

A plébános Jernejhez lépett, és nyájasan kézen fogta, mert könnyörületes volt a szíve.

— Nem úgy, Jernej! Nagyon sok rosszat tettek veled az emberek. Pogányul bántak felebarátjuddal!... De bocsásd meg nekik, ahogyan Isten is megbocsátott azoknak, akik üldözték és megfeszítették!

Jernej eleresztette a plébános kezét, megütözve nézett arcába lázasan csillogó szemével, és keményen kopogó szavakkal beszélt tovább.

— Nem a könnyörületességről, a megbocsátásról... az igazságról van most szó! Ítélden az Isten igéje, az Isten tanításai és parancsai szerint! Maga Isten szolgálja! Szóljon hát az Úrnak szájával és nyelvével! Az én oldalamon van-e az Isten, vagy a porkolábokén és a bírakén? Ebben ítélezzék! Fáradt vagyok! Szeretném már a saját házamban, a saját ágyamban pihenőre hajtani fejemet!

— Vétkesek és tévesek a te gondolataid, Jernej!

— Ítélezzék!

— Hajolj meg, Jernej! Az igazságtalanság előtt is hajolj meg! Majd ítélni fog az Úr!

— Határtalanul igazságos Ő... Hol van az ő igazságossága?... Enyém-e a ház az ő igazsága szerint, vagy ha nem az enyém, hát kié?

Ob takih besedah je župnik vztrepetal, iztegnil je trepetajočo roko in je stopil nazaj do zida.

»Stran, nevernik!«

Še je čakal Jernej, gledal je s svetlo strmečimi očmi.

»Stran, bogokletnik!« je vzkliknil župnik.

Počasi se je okrenil Jernej in je šel; s trdimi koraki je šel, nič več upognjen, nič več bolan, v srcu nič bridkosti in upanja nič več.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Maga az Úr földi apostola! Mondja meg hát neki, hogy döntse el végre pörömet!

Konok és eltökélt volt Jernej tekintete, arca pedig olyan kemény és merev, mintha kőből faragták volna. Szívéből az utolsó csepp keserűség is elpárolgott, de vele együtt ellobbant rendíthetetlen bizodalmának utolsó szikrája is.

— Van-e igazság az Istennél, vagy nincs?

— Istenkáromlók a szavaid, Jernej! — szólt valamivel élesebben a plébános, és egy lépésnyire hátrált, mert félelem fogta el. — Ha Isten elé járulsz, ne követelőzzél állva, hanem ereszkedjél alázattal térdre, könyörögj és sírj!

— Nem fogok már sem könyörögni, sem sírni! Az én igazságom szent igazság! Maga az Isten teremtette, s bizonyára nem fogja ledönteni! Igéit nem fogja letagadni! Adósom! Nem térdelek... állok előtte, és követelem jusomat!

És Jernej homlokát és arcát hirtelen elborította az a kevés vér, ami még volt benne. És amint beszélt, szája széle remegett.

— Ítéljen! Mondja ki azt a szót, amelyre annyi keserves napon keresztül vártam: van igazság, vagy nincs? Van Isten, vagy nincs Isten?

Ezeknél a szavaknál megrázkódott a plébános, reszkető kezét elhárítólag emelte Jernej felé, és egészen a falig hátrált.

— El tőlem, istentelen!

Jernej még várt egy kis ideig. Csillogó szemét a plébánosra meresztette.

prag jebo, ker sem bil pijan in
 slabe volje? Ali pa da se mi je na
 sedmimi pakadelo komedij in humok?
 Tako je, klopec: pobela me je smrt
 sčelona, ampak ^{briskost} lehtnica je bila pra-
 vična, poleg ~~tolajša~~ je bila ~~bejstvena~~
 tolajša. Nikoli nisem bil gospodar,
 zdajji klopec sem bil, poleg pastirjeve
 je legala moja žlica. Ti, klopec, si
 bil moj krivični gospodar; tvoji
 pogledi povelje, tvoja beseda ukaz.
 Jaz pa sem se videl v svojem srcu,
 kako boš pravit na mojem pragu,
 in ujinjal sem sladkost... Vam neem
 je bil gospodarjem gospodar, še vi
 ujinjavile sladkost: pastir, odprti
 mu duri naslednjaj!"

Pastir je šel in je odprl duri
 naslednjaj. Jernej se ni ganil, ne
 prestopil.

"Ne stoy tam kakor lipov bog!
 gani se!"

Jernej se je vzbudil kakor iz
 hudega sanj; pa mu ni bilo nič
 hudega, nemaknil se je.

"Sitar, Bog je naredil postave,
 ki jih ne boš premaknil! Dob, ki

— El, istenkáromló! — szaladt ki a plébános száján a megbotránkozás és a rémület hangja.

És Jernej lassan megfordult, és ment. Kemény léptekkel ment; nem görnyedt háttal és lehorgasztott fejjel, nem gyöngén, meggyötörtén, ahogy jött. Szívében egy csöppnyi keserűség és szikrányi bizodalom nélkül.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Mračilo se je, s polja so se vračali kmetje in posli. Takrat se je prikazal petelin na Sitarjevi strehi, rdeč in tenak je švignil visoko proti nebu. Nato se je prikazal petelin na skednju, na hlevu, na šupi, na obeh kozolcih; velik je bil plamen, segal je silen od zemlje do nebes. Goreče treske so padale v kolobarju na zoreče polje, kakor da bi jih metala človeška roka. Tako je prižgal Jernej svojo strašno baklo.

Ljudje so stali in trepetali — kdo bi gasil ta ogenj sodomski, ki ga je gnal veter kakor goreč oblak preko doline, nosil ga proti brezvezdnemu nebu kakor velikansko ptico z ognjenimi perutmi? Odkriti so stali tam, vsi blede, v greh strmeči, trepetajoči, in splašena srca so stokala jecljajoče molitve.

Pa se je prikazal med njimi dolgi Jernej, z opečenimi rokami in osmojenimi lasmi. In se je zasmejal veselo.

»Po pipo sem šel, ljubi moji! Nisem hotel, da bi zgorela tudi moja pipa, ki sem jo pozabil doma, ko sem šel na pot. Kaj ne gori prijazno moj dom, kaj ni lep moj ogenj? Kdor ima pipo, naj si jo prižge; dovolj je kuriva!«

Vtaknil je pipo v usta, roke je uprl v boke in je gledal v ogenj.

Alkonyodott. A mezőről már hazamenőben voltak a parasztok és a cselédség. S akkor Sitarék házának tetején váratlanul megjelent a vörös kakas, és keskeny, piros lángnyelvek lobbantak magasan az égre. A ház után kigyulladt a hombár, az istálló, a pajta és mind a két kazal. A mohó láng egykettőre elhatalmasodott, és tüzes, nyaldosó nyelveivel nagy erővel csapkodott az ég felé. Tüzes zsarátnokok röpködtek széles ívben a közeli gabonátlákra, mintha emberi kéz hajigálná őket szanaszéljél. Így lobbantotta föl Jernej az ő szörnyűséges fáklyáját.

Az emberek körülállták a féktelen lángtentert, és reszkettek. Kinek jutna eszébe oltani ezt a szodomaini tüzet, amelyet a szél lángoló felhőként kergetett maga előtt a völgyön végig, és óriási, tüzes szárnyú madárként hessegetett a csillagtalan égbolt felé? Hajadonfővel álltak, és réveteg szemmel bámultak a tűzbe. Reszkettek, és a megrémült szívek siránkozó-kérlelő imákat nyöszörögtek.

Ekkor előttük termett az ösztövé Jernej kormos kézzel és megpörkölt hajjal. Vidáman fölnevetett.

— A pipámért jöttem, kedveseim! Nem akartam, hogy a pipám is benn égjen... Itthon

»Jernej je zapalil!«

In komaj so vzkliknili, se mu je stemnilo pred očmi, opotekel se je in se je zgrudil na tla.

»Bijte!«

Z gorečimi treskami so bili po njem, z okovanimi petami so stopali nanj, vsi opaljeni in osmojeni.

»V ogenj z njim!«

Prijeli so ga, nesli so ga, krvavega, ožganega, kakor je bil, zamahnili so trikrat z njim in visoko so prasnile iskre iz plamena; ko so stopili Jernejevi pogrebci iz ognja, so bili črni v roke in v obraz. —

Tako se je zgodilo na Betajnovi. Bog se usmili Jerneja in njegovih sodnikov in vseh grešnih ljudi!

felejtettem, mikor világgá mentem... Mit szóltok hozzá? Nem pompásan ég a házam? Nem nagyszerű az én tüzem?... Akinek kéznél a pipája, rágyújthat! Van gyújtalék bőven!

És a szájába dugta pipáját, két karját pedig a csípőjére támasztotta, és elégedetten nézte a ropogó lángokat.

— Jernej gyújtotta föl!

Alig hangzottak el ezek a szörnyű szavak, Jernej szeme előtt elsötétedett a világ, megbotlott, és hosszában végigvágódott a földön.

— Üssétek!

Parázsló fahasábokkal ütötték-verték, patkós bocskorokkal rugdosták.

— A tűzbe vele!

Megragadták, és véres, összerugdosott, megpörkölt testét háromszor meglóbálták. Amint a lángok közé zuhant, pattogó-pörölő szikrák csaptak magasan a csillagok felé. Amikor pedig Jernej gyilkosai elléptek a ropogó máglyától, a koromtól mindnyájának fekete volt a keze és az arca.

Így végződött Jernej szolgálégény szomorú története Betajnovában. Isten könyörüljön rajta és az ő bíráin és minden bűnös emberen!

Ivan Cankar
HLAPEC JERNEJ IN NJEGOVA PRAVICA

V madžarščino prevedel
Avgust Pavel

Opremil
Franc Mesarič

Založili in izdali
Pomurska založba
ZGP »Pomurski tisk«
Murska Sobota
in
Európa Könyvkiadó
Budapest

Za Pomursko založbo
Jože Vild

Natisnila Tiskarna »Jože Moškrič«
Ljubljana 1976

Petsto izvodov te knjige je odkupila budimpeštanska založba Európa Könyvkiadó

Ivan Cankar
JERNEJ SZOLGALEGÉNY IGAZSÁGA

Fordította
Avgust Pavel

Védőborító-tervező
Franc Mesarič

Kiadták
az Európa Könyvkiadó
Budapest

és
a Pomurska založba
ZGP »Pomurski tisk«
Murska Sobota

Tiskarna »Jože Moškrič« nyomdája
Ljubljana 1976

Ebből a könyvből 500 példány készült a magyar-jugoszláv könyvkiadási együttműködés keretében a budapesti Európa Könyvkiadó részére.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

